

Poy Ta ki Maji la Jəju ki Matiye ndangi

Ta ki do Poy ta ti ki Maji la Jəju ki Matiye ndangi

Poy Ta ki Maji la Jəju ki Matiye ndangi e ki kare dan Poy Ta je ti ki Maji ki so, adi e Matiye, Marki, Luki ki Ja. NGa ningə, ta je ngay ki Matiye əl, toi me Poy Ta ti ki Maji la Jəju ki Marki ndangi noo to. J-a j-ingə:

MBə la Ja Batisi ki ilə (3.1-12);

Batəm la Jəju ki na ki su na-e (3.13-4.11);

Kilə je ki Jəju ra-de dɔnangi Galile ti, adi e kilə mbe Poy Ta ki Maji, ndo kosi dije ne, ki kaji njé moy je (4.12-18.35);

Kosi do rəbi ti mba kaw ki Jorijaləm (19-20);

Jorijaləm ti, Jəju ra ndo ngay al, ra ndo ki asi dimasi kare be par, ningə təl ta ndo je ləne ki ta ki gangi ki dije gangi dɔe ti, təli-e-n, 6a go ti, j taa lo koy, tee adi dije ooi-e ki lo lo (21-28).

Nə kare ki to ta dangi, Matiye ilə ngirə makitibi ləne ki kər gin ka la Jəju nim, koji Jəju nim, taa dɔkagilo ki Jəju e-n ngon bəy nim to. Ta ki ilə-n ngirə makitibi ləne kin əl adi goe ngal (1-2), ningə mee ti noo, təji dəw ki e Jəju ki n-aw tə n-ndangi Poy Ta ki Maji lie kin kadi dije gəri-e təki e ə e NGar ki nje kaji dije ki Luwə ə nə n-a n-ilə sie, e tə ə e Emanuwəl ki kər mee nə Luwə e səje, taa e tə ə Luwə a un-e kadi təl-n ta kəji ra ləne ki un mindine do ti kəte nu kin to.

Ne kare ki to ta dangi bəy tō me makitibi ti lə Matiye, e kəsi ki ɔsi dō ne ndo je lə Jəju ngay naa ti, asi gin mi, adi e:

Ne ndo ki dō mbal ti (5-7) ki əl ta ki dō pa njiyə ti ki dana ki Luwə isi nginə tae ki rō dije ti lie ki e ngar dōde ti.

NDu je ki e ki kadi dije ki sɔbi kadi a iləi mbe ki kɔbe ki e basi (10).

Kɔbe lə Luwə ki e ki kəl tae me kuji ta ti asi gin siri, e kɔbe ki to lo bəyɔ ti basine, nə ndo ree a to ki taga pəy (13).

Go rəbi kisi naa ti lə ngakonaa je me beko ti ki sigi kin (18).

Go rəbi kisi dō nja ti nginə-n rō ki tətə ki dəbəy ti ki kɔbe ki sigi kin a re-n (24-25).

Makitibi lə Matiye təji Jəju tə Bəbe ki a re kadi adi ndune dō beko ti ləne ki sigi, tɛɛ-n tae. Bəy tō adi dije ki a uri me ti ne ndo ki awi ki ndooe kadi mai naji lie ki rō ndəgi dije ti tō.

Gin ka lə Jəju (Lk 3.23-38)

¹ Gin ka lə Jəju Kirisi ki ngon ka *Dabidi, ki ngon ka *Abirakam ə to kin:

² Abirakam oji *Isaki, Isaki oji *Jakobi, Jakobi oji Juda ki ngakɔe je.

³ Juda əi ki Tamar oji Parəsi əi ki Jara, Parəsi oji Əsirom, Əsirom oji Aram,

⁴ Aram oji Aminadabi, Aminadabi oji Naso, Naso oji Salmo,

⁵ Salmo əi ki Rakabi oji Bowaji, Bowaji əi ki Ruti oji Obədi, Obədi oji Jəse,

⁶ Jəse oji ngar Dabidi.

Dabidi taa ne Uri oji-n Salomɔ,
 7 *Salomɔ oji Robowam, Robowam oji Abiya,
 Abiya oji Aja,

8 Aja oji Jojapa, Jojapa oji Joram, Joram oji
 Ojiyasi,

9 Ojiyasi oji Jowatam, Jowatam oji Akaji, Akaji oji
 Ejakiyasi,

10 Ejakiyasi Oji Manasi, Manasi oji Amɔ, Amɔ oji
 Jojiyasi,

11 Jojiyasi oji Jakoniyasi ki ngakɔe je. Dɔkagiloe
 ti kin ə uwai dije ki Jorijaləm awi sɔde bəə *Babilon
 ti✧.

12 Loki awi sɔde Babilon ti, Jakoniyasi oji
 Salatiyəl, Salatiyəl oji Jorobabəl,

13 Jorobabəl oji Abiyudi, Abiyudi oji Eliyakim,
 Eliyakim oji Ajər,

14 Ajər oji Sadoki, Sadoki oji Akim, Akim oji
 Eliyudi,

15 Eliyudi oji Eliyajar, Eliyajar oji Matɔ, Matɔ oji
 Jakobi,

16 Jakobi oji Jisəpi ki ngaw mari. Ningə Mari oji
 Jəju ki bari-e Kirisi ki e dəw ki Luwə mbəte.

17 Hə ngire dɔ Abirakam ti bitɔ dɔ Dabidi ti, gin koji
 e dɔgi gide sɔ, ə j dɔ Dabidi ti bitɔ kaw bəə Babilon e
 gin koji dɔgi gide sɔ, taa j dɔ kaw bəə Babilon ti bitɔ
 koji Kirisi ti, e gin koji dɔgi gide sɔ tɔ.

Koji Jəju

(Lk 2.1-7)

18 Go rəbi koji Jəju Kirisi ə to kin. Kɔe Mari e nje
 nongɔ lə Jisəpi ki uwə dɔe. Ningə, loki ingəi-naa dənɛ
 ki dingəm al bəy ə, Mari j səm ki tɔgi lə NDil Luwə.

✧ 1:11 2 NGar je 24.12-16

19 Lo kin ti noo be, Jisəpi ki nje nongɪ lə Mari, ki e dəw ki dana, ndigi kadi n-əl ta kin ki taga n-ilə-n rəsəl də Mari ti al, adi oji mene ti kadi n-iyəi-naa ki Mari gidi ngəy par.

20 Loki oji ta kin be mene ti ningə, malayka lə Bəbe tē həy me ni ti əl-e ə nə: «Jisəpi, ngon ka *Dabidi, iβəl al kadi itaa Mari nei ti, tadə ngon ki to mee ti kin, e ngon ki re ki go rəbi lə NDil Luwə.

21 Mari a oji ngon ki dingəm, ningə a ində təe nə Jəju, tadə e ə e dəw ki a aji dije ləne me majal je ti ləde.»

22 Nə je kin pəti a rai nə be mba kadi ta ki Bəbe əl ki ta nje kəl ta ki tae ti kəte nu kin təl tane:

23 Bəbe əl ta ki ta nje kəl ta ki tae ti ə nə:

«Oi ngon ki mandi ki gər dingəm al bəy a j səm,
A oji ngon ki dingəm,
Ningə a bari-e nə Emanuwəl,
Ki kər gine nə: “Luwə e səje”[☆].»

24 Loki Jisəpi ndəl də bi ti, ra təkɪ malayka əl-e-n, adi taa Mari nene ti, re sie kəy.

25 Nə gər-e ki dəne ki dingəm ti al, biti kadi Mari oji-n ngon Oji ngon ki dingəm, adi Jisəpi ində təe nə Jəju.

2

Ta ki də njé nə gər je ki də mee je ti ki koji Jəju

1 Oji Jəju Bətiləhəm[☆], dənangi ki Jude ti, dəkagilo kəbe ti lə ngar Erodi. Go koje ti, njé nə gər je ki də mee je ti, j̄i lo kibə kadi ti rəi Jorijaləm,

☆ 1:23 Ejay 7.14 ☆ 2:1 1 Samiyəl 16.1

² ningə dəji əi nə: «NGar lə *Jip̄i je ki oji-e k̄in e ra be ə? J-o mee lie t̄ē lo kibə kadi ti ə ji re kadi j-osi məkəsije nangi n̄e ti.»

³ Lok̄i NGar *Erodi oo ta k̄in, mee gangi man, naa ti ki dije ki Jorijaləm ti ba p̄ati.

⁴ Be ə, ngar kaw ki bo je lə njé kijə n̄e m̄əsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je lə Luwə, dəji-de se lo ki ra be ə a oji Kirisi ki e *Dəw ki Luwə mbəte titi wa?

⁵ Ə əli-e əi nə: «A oji-e Bətiləhəm, d̄onangi ki Jude ti, tad̄o ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti əl ə to k̄in:

⁶ “Səi dije ki Bətiləhəm ki d̄onangi ti ki Jude,

Kadi igəri t̄aki r̄ojeti,

Be ləsi e ki ndae goto al jagi dan be bo je ti ki d̄onangi ki Jude ti, ki ndade to ti,

Tad̄o ngar ki nje k̄or n̄o dije ləm, je a t̄ēe dansi ti.”✧

⁷ Lo k̄in ti, Erodi ba njé n̄e gər je ki d̄o mee je ti gidi ngəy, dəji-de se d̄okagilo ki ra wa bangi ə mee t̄ēe-n wa?

⁸ Ba go ti, ilə-de Bətiləhəm ti ə nə: «Awi idəji ta ki r̄ojeti d̄o ngon ti k̄in. Lo ki ingəi-e ba, irəi əli-mi adi mi ka m-aw m-osi məkəsım nangi n̄e ti t̄o.»

⁹ Go ta ti lə ngar k̄in ba, njé n̄e gər je osi d̄o rəbi ti isi awi. Ə lok̄i isi awi ningə yə ooi mee ka ki ooi-e lo kibə kadi ti ka k̄in ə a n̄jiyə n̄ode ti. N̄jiyə re t̄ēe d̄o k̄əy ti ki ngon to ti ba, a lo ka ti.

¹⁰ Lok̄i ooi mee k̄in, r̄ode nəl-de ngay.

¹¹ Ə uri me k̄əy ti ningə, ooi ngon əi ki k̄əe Mari, ba osi məkəsıde nangi, p̄iti-e. Go ti, t̄ēe ta b̄əl je ləde, adi-e ər, ki nduji kagi ki əti maji, ki nom kagi.

✧ 2:6 Mise 5.1

12 Go ne je ti kin, Luwə əl-de me ni ti kadi təli gogi ki rəbi ki dō Erodī ti al. Be ə, təli awi bə ləde ki rəbi ki rangi.

Ayi-naa ki Jəju awi sie Ejipi ti

13 Loki nje ne gər je awi ningə, malayka lə Bəbe tē me ni ti əl Jisəpi ə nə: «İ taa un ngon əi ki kə, ə ay aw səde Ejipi ti. Aw isi ti nōq bitī kadi mi wa m-adi ndum bəy taa itəl ire səde, tadə *Erodī a sangi kadi n-təl ngon kin.»

14 Jisəpi i taa kondə nōq, un ngon əi ki kə, bə ay aw səde Ejipi ti.

15 Isi ti nōq bitī koy Erodī, adi ta ki Bəbe əl ki ndu nje kəl ta ki tae ti ə nə: «M-bər ngonm kadi tē me bə ti ki Ejipi kə»☆ kin təl tane.

Erodī təl ngan je ki kasi me bə ti ki Bətiləhəm

16 Loki *Erodī oo kadi nje ne gər je ədi-e, wongi ra-e ngay. Wongi ra-e adi un ndune kadi təli ngan je ki kasi ki i dō bal ki joo ti təl ki nangi ne pəti me bə ti ki Bətiləhəm, ki ngan bə je ki gidi ti. Bal kin e ki go dəkagilo ti ki nje ne gər je əji-e-n.

17 Be ə, ta lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Jərəmi, ki əl təl-n tane. Jərəmi ə nə:

18 «NDu dəw bə me bə ti ki Rama,
Nō je, ki ndingə rə ki əti bəl ngay je.
Adi e Rasəl ə nō ngane je,
NDigī kadi dəw səl mene al,
Tadə gotoi.»☆

Jisəpi təl Ejipi ti aw Najarəti

19 Loki *Erodī oy ngata bə, go koye ti, malayka lə Bəbe tē ki rə Jisəpi ti, Ejipi ti me ni ti, əl-e ə nə:

☆ 2:15 Oje 11.1 ☆ 2:18 Jərəmi 31.15

20 «I taa, un ngon ki kœe, ə itəli awi dɔnangi Isirayəl ti gogi, tadɔ dije ki isi sangi kadi n-təli ngon ka oyi ngata.»

21 Jisəpi i taa, un ngon ki kœe, ə təli awi dɔnangi *Isirayəl ti gogi.

22 Nə loki oo kadi Arkəlosi o be dɔ Jude ti to bawne Erod ti, bəl ra-e kadi aw Jude ti. Be ə, Luwə əl-e me ni ti ade aw Galile ti yo.

23 Aw isi me be bo ti ki bari-e nə Najarəti. Be kadi ta ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti əli əi nə: «A bari-e dəw ki Najarəti ti kin təl-n tane.»

3

Jə ki nje ra dije batəm

(Mk 1.2-6; Lk 3.1-6; Jə 1.19-23)

1 Bal je də go ti, Jə Batisi tee, ilə mbe dilə lo ti ki Jude ə nə:

2 «Iyəi go rəbi njiyəsi je ki majal kə, tadɔ kœbe lə Luwə e basi.»

3 Jə Batisi ə, e dəw ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay əl ta dœe ti ə nə: «NDu dəw madi ba dilə lo ti ə nə: “Irai go rəbi lə Bəbe!

Irai go rəbi lie adi a njururu✧!”»

4 Jə ilə kibi ki ra ki bi jambal rəne ti, ningə dɔ mene ki nda tɔ. Ne kusoe e gibiri je ki təji je.

5 Dije ki be bo Jorijaləm ti, ki dɔnangi Jude ti pəti, ki dɔnangi ki kadi ba Jurde ti pəti, rəi rɔ Jə ti,

6 rəi təri ndude dɔ majal je ti ləde, adi Jə ra-de batəm me ba Jurde ti.

7 Loki Jə oo adi *Parisi je, ki *Sadusi je ngay rəi kadi ra-de batəm ba, əl-de ə nə: «Səi njé man majal

---

✧ 3:3 Ejay 40.3

tə li je be kam, nə ə əl səsi kadi ayi-naa wongi lə Luwə ki a re ə?

⁸ Maji kadi kilə rasi tōji kadi səi dije ki iyəi pa njiyəsi je ki majal kə.

⁹ Nīngə, kadi iyəi ta kōji mesi ti kə nə: “Je ngan ka *Abirakam.” MBata, Luwə asi kadi a təl gajī mbal je kam ngan ka Abirakam ti kare.

¹⁰ Ki ne kin, kingə e basī kadi tigə ngirə kagi je gangi ngata. Kagi ki ra ki andi maji al ə, a tigəi-e kadi iləi-e me por ti kə.

¹¹ Mi, m-ra səsi batəm me man ti, mba kadi tōji təkī iyəi pa njiyəsi je ki majal kə, nə dəw ki a re gom ti, e nje tōgi ki əti bəl, ki itə-m say. M-asi kadi sa ki njae ti ka m-ər al. E a ra səi batəm, me NDil Luwə ti, ki me por ti.

¹² Uwə kee to ne jine ti kadi to-n kə ko ki maji, oy me dam ti, ba ilə tise por. E por ki a oy al ratata.»

Jəju ra batəm

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jq 1.29-34)

¹³ Lo kin ti noo, Jəju j Galile ti, re ta ba Jurde ti rə Jə ti, kadi Jə ra-e batəm.

¹⁴ Nə Jə ge kōdi al, adi əl Jəju ə nə: «E mi ə kadi j, ira-m batəm, ningə j taa itəl ire rəm ti kadi m-ra-i batəm bəy tə a?»

¹⁵ Nə Jəju əl-e ə nə: «Ki basine kin, ira be, tadə e ki goe kin ə j-a ji təl-n ta ndigi lə Luwə.» Be ə, Jə ndigi də ti, ra-e-n batəm.

¹⁶ Loki Jəju ra batəm taa par, ə tē me man ti ningə, loe ti noo, ta dərə tē, adi oo NDil Luwə risi tə də dum be re isi dəe ti.

17 Ningə, ndu ta madi tee dora ti, ə nə: «E kam e NGonm, nje ndigi ləm, ki rəm nəl-m dəe ti ngay☆.»

4

Su na Jəju

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

1 Go ti, NDil Luwə ər nq Jəju aw sie dilə lo ti, mba kadi su na-e.

2 Jəju ɔgi rəne kuso ne, kondə ki kada, ndə kuti sə, ə go ti ɔo ra-e.

3 Lo kin ti, su, nje na dije ɔti re rəe ti, əl-e ə nə: «Re j NGon lə Luwə ə, adi mbal je kin təli mapa adi m-o.»

4 Ə Jəju ile ti ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “Dəw a isi ki dəne taa ki takul ne kuso par al, nə ki takul ta je pəti ki tee ta Luwə ti tə”.»☆

5 Go ti, su aw ki Jəju me ɔe ti ki Jorijaləm, ki e ɔe bo lə Luwə, aw sie jam də kəy ti lə Luwə taa,

6 ɔa əl-e ə nə: «Re j NGon lə Luwə ə, iyə jii taa ɔsi adi m-o, tadə ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “Luwə a adi ndune malayka je ləne kadi a lai-ni dajide ti, mba kadi njai tigə mbal al☆.»

7 Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə tə əi nə: A na ʔaɔe Luwə ləi al.☆»

8 Su təl aw ki Jəju də mbal ti ki ngal taa ngay ɔəy, ɔje kəbe je ki dənangi ti ne pəti, ki ne kingə je ki me ti,

9 ningə əl-e ə nə: «M-a m-adi ne je kin pəti, loki re ɔsi məkəsi nangi nqm ti, ə ilə təji dəm.»

10 Jəju təl əl-e ə nə: «I *Sata, ɔti kə say. Tadə ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “A ɔsi məkəsi nangi nq

☆ 3:17 Pa je 2.7; Ejay 42.1 ☆ 4:4 Dətərənəm 8.3 ☆ 4:6 Pa je 91.11-12 ☆ 4:7 Dətərənəm 6.16

Babe Luwə ti ləi, ningə e ki karne ba par ə a re noe ti kadi igose.”✠»

11 Be ə, su iyə Jəju ə ətə aw. Ba malayka je rəi rə Jəju ti, rəi rai sie.

*Jəju ilə mbe Poy Ta ki Maji Galile ti
(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)*

12 Dəkakilo madi uwəi Jə dangay ti, ə Jəju oo tae ba, təl ər rone aw Galile ti.

13 Nə ke ə, iyə be bo ki Najaratəi, ə aw isi Kapərnayim ti yo. Kapərnayim ki e be bo ki a kadi ba ti ki Galile, dənangi ti lə Jabilo je, ki Nəpətali je.

14 Be kadi təl ta ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay əl ə nə:

15 «Səi dije ki Dənangi Jabilo ti ki dənangi Nəpətali ti,
Ki isi basi kadi ba ti,
Gidi ba Jurde ti,
Səi dije ki dənangi Galile ti,
Ki səi dije ki səi Jipi je al!

Uri mbisi oi:

16 Dije ki kəte isi lo ki ndul ti,
OOi kunji ki bo,
Ningə dije ki kəte isi be lə yo,
Ki e lo ki ndul kururu,
Lo kunji teğ dəde ti.✠»

17 Də gangi loe ti kin, Jəju ilə ngirə kilə mbe ə nə:
«İyəi go rəbi njiyəsi je ki majal kə, tadə kəbe lə Luwə e basi rəsi ti.»

*Njé ndo je ki dəsqay ki Jəju bar-de
(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)*

18 NDə kare, Jəju a njiyə kadi ba bo ti ki Galile, ningə oo ngakona je joo, adi e Simo ki bari-e Piyər

əi ki ngokone Andire ki əi njé ndo kanji je, a iləi bandi me man ti.

¹⁹ Jəju əl-de ə nə: «təi gom ti adi m-ndo səsi, kadi səi njé ndo dije kadi ingəi kajj.»

²⁰ Kalangi ba, iyəi bandi je ləde, ə awi uni go Jəju tə njé ndo je lie.

²¹ Jəju ətəi ki kəte say ndəy ningə, oo ngakonaa je ki rangi joo: Jaki əi ki Jə ki əi ngan lə Jəbəde, isi me to ti ki bawde, isi rai go bandi je ləde, 6a 6ar-de.

²² Loki Jəju 6ar-de ningə, kalangi ba, iyəi bawde Jəbəde ki to, ə awi uni go Jəju.

²³ Jəju njiyə dənangi Galile ti ba pəti, ndo ne dije me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je, ilə mbə Poy Ta ki Maji ki əji də kəbe lə Luwə, taa əji njé moy je ki njé rə to je ki dan dije ti tə.

²⁴ Təba lie sane dənangi ti ki Siri ba pəti, adi rəi ki dije pəti ki rəde ra-de, njé rə to je ki dangi dangi, njé ki ndil je ki majal rai-de je, njé damsil je, ki njé rə koy je, adi əji-de.

²⁵ Kosi dije ngay rəi go Jəju ti. Njé ki dənangi Galile ti je, dənangi Be bo je ti ki Dəgi je, 6e bo Jorijaləm je, ki dənangi Jude ti je, ki dənangi ki gidi ba Jurde ti je.

5

Jəju ndo ne njé ndo je ləne də mbal ti

¹ Loki Jəju oo kosi dije kin 6a, ətəi aw də mbal ti, isi nangi, ningə njé ndo je lie rəi rəe ti.

² Lo kin ti, Jəju ilə rəne ndo ne dije ə nə:

*Maji ki rəjetəi
(Lk 6.20-26)*

- ³ «Maji-kur e læ njé ki ooi rɔde kadi n-asi al ta kəm Luwə ti, tado kɔbe læ Luwə e yaɗe.
- ⁴ Maji-kur e læ njé ki isi nɔi ɓone, tado lo ti ə Luwə a səl mede.
- ⁵ Maji-kur e læ njé ki sɔli ləm ləm, tado Luwə a adi-de dɔnangi kadi-kare ti.
- ⁶ Maji-kur e læ njé ki ɓo ra ne ki go ndu Luwə ti e mede ti, tado lo ti ə a ingəi tɔgi.
- ⁷ Maji-kur e læ njé ki isi ooi kəm-to-ndoo læ dije, tado Luwə a ra səde maji.
- ⁸ Maji-kur e læ njé ki mede e kare dɔ Luwə ti, tado a ooi Luwə ki kəmde.
- ⁹ Maji-kur e læ njé ki isi sangi rəbi lapɔya, tado a ɓari-de ngan læ Luwə.
- ¹⁰ Maji-kur e læ njé ki dije isi adi-de kɔ mbata ne ra ki dana, tado kɔbe læ Luwə e yaɗe.
- ¹¹ Maji-kur e læsi loki dije isi taji səsi je, isi adi səsi kɔ je, isi tati ta dəsi ti je mbata ləm.
- ¹² Ɔrai rɔnəl, itiləi kole, tado ne kigə go jisi e ngay dɔrə ti. *NJé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki rai kilə kəte nɔsi ti, ingəi kɔ kin be tɔ.

Nje kun go Kirisi e kati ki kunji ki dɔnangi ti

¹³ «Səi ə səi kati ki dɔnangi ti. Nɔngə kin ə mba kati goto ə, dəw a ra ban ə kadi a təl ade mba gogi ɓəy ə? Maje goto ngata; a buki-e kɔ gidi lo ti kadi dije njɔyɔi dɔ ti par ngata.

¹⁴ «Səi ə səi kunji ki dɔnangi ti. Nɔngə ɓe bo ki indəi-e dɔ mbal ti taa, asi kadi a ɓɔyɔ rɔne al.

¹⁵ Dəw a re ki lambi kəy ə dəbi ngo dɔ ti al. A ində dɔ ne ti taa mba kadi dije ki me kəy ti pəti ooi lo.

16 Be tɔ ə, sɔbi kadi adi dije pəti ooi kunjisi me ne ra ki maji ti. Loki ooi ne rasi ki maji ningə, a iləi tɔji dɔ Bawsi Luwə ti ki isi dɔrɔ ti.

Nɛ ndo ki dɔ ndu-kun ti lə Luwə

17 «Sɔbi kadi igai təkɪ m-re kadi m-buji ndu-kun je lə *Moji ə se ta lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti al. M-re mba buji-de al, nə m-re mba təl tade yo.

18 Təkɪ rɔjeti, m-əl səsi, kəte nɔ kadi dɔrɔ əi ki dɔnangi kin a gotoi kɔ, ngon ku ta ki ndəy be, ə se ngon ndaji madi ki me ndu-kun ti lə Luwə ki ndangi ki dəw a ɔr kɔ goto. A to be bitɪ kadi ne je pəti ki ndangi me ti rai ne.

19 Dəw ki al dɔ ngon ndu-kun ki ndəy be dan made je ti, ə ndo dije kadi rai təkɪ e ra-n be tɔ ɔa, a e ki du ngay me bəkɔ ti ki dɔrɔ ti tɔ. Nə dəw ki təl rɔne go ti, ə ndo dije, a e ki bo me bəkɔ ti ki dɔrɔ ti.

20 Adi m-əl səsi: kin ə ne ra ki dana ləsi itə yə njé ndo ndu-kun je ki *Parisi je al ə, a uri me bəkɔ ti ki dɔrɔ ti al.

Nɛ ndo ki dɔ wongɪ ti

21 «Səi, igəri maji təkɪ ndu ta əl kaje je ə nə: “A itəl dəw al, ✧ dəw ki təl madine ɔa, sɔbi kadi awi sie nɔ njé gangɪ ta je ti.”»

22 Nə mi m-əl səsi: «Dəw ki ra wongɪ ki ngokone, sɔbi kadi awi sie lo gangɪ ta ti; dəw ki taji ngokone “mbə”, sɔbi kadi awi sie lo gangɪ ta ti ki bo lə Jipi je, ə dəw ki ɔa ngokone “ma”, sɔbi kadi iləi-e me por ti lə su.

23 Kin ə aw ki kadi-kare ləi dɪngiri lo kilə kadi-kare ti kadi Luwə, ə mei ole dɔ ti kadi ngokɔi aw səi ki ta madi ɔa,

✧ 5:21 Tɛɛ ki taga 20.13; Dətarənom 5.17

24 maji kadi iyə kadi-kare kin noo, ə ire aw ilə noji naa ti sie bəy taa itəl ire un kadi-kare ləi adi Luwə.

25 «Kin ə isi awi lo gangi ta ti ki nje ta ləi ba, loki səi də rəbi ti bəy kin ə, isangi rəbi kadi ndusi osi go-naa ti sie kalangi, nə tə aw səi iləi ji nje gangi ta ti, adi nje gangi ta uni iləi ji asigar je ti, adi asigar je awi səi iləi-ni dangay ti.

26 Təki rəjeti, adi m-əli, a iteə lo kin ti al biti kadi ugə dəbəy sisi bəy taa a iyəi-ni taa.

Nə ndo ki də kuwə marim ti

27 «İgəri ndu ki əl ə nə: “A uwə marim al, ☆” kin maji.

28 Nə mi m-əl səsi: “Dəw ki gə dəne ki kəm-nda ba, uwə sie marim mene ti ngata.”

29 Kin ə kəmi ki də ji kə ti rai adi osi me majal ti ə, ər-e ile kə. Tadə e soti kadi ngon rəi kare goto, itə kadi iləi darəi ba pu me por ti lə su.

30 Kin ə ji kəi rai adi osi me majal ti ə, igange ile kə. Tadə, e soti kadi ngon rəi kare goto, itə kadi iləi rəi ba pu me por ti lə su.

Ta ki də gangi-naa ti lə dəne ki dingəm

31 «İgəri kadi ndu-kun əl bəy tə nə: “Re dəw tuwə nene ba, kadi ade makitibi gangi-naa. ☆”

32 Nə mi m-əl səsi: “Dəw ki ra ki tuwə nene mbata ne ki rangi, bi e ta lə kaya ki ra, al ə, dəwe kin sur-e ta kuwə marim ti. A re dəw taa dəne ki ngawe tuwe ba, dəwe kin təl nje kuwə marim tə.”

Ta ki də kibi rə ti

☆ 5:27 Teə ki taga 20.14; Dətarənom 5.18 ☆ 5:31 Dətarənom 24.1

33 «NDu ta əl kaje je kəte bəy tə ə nə: “Re ibi rəi də ne madi ti ə, a də ti, kadi ira ne ki ibi rəi də ti nō Bəbe ti”.*

34 Nə mi m-əl səsi tək i a ibi rəi al tə kib i al. A ibi rəi ki dərā al, tadə dərā e kimbər kis i Luwə;

35 a ibi rəi ki dənangi al, tadə dənangi e kimbər kində njae; a ibi rəi ki Jorijaləm al, tadə Jorijaləm e bə bo lə NGar ki bo;

36 a ibi rəi ki jam dəi al, tadə j asi kadi itəl b i dəi kare be ki nda ti ə se ki ndul ti al.

37 Re ta ləsi e oyo bə, ai də oyo ti, re ta ləsi e jagi bə, ai də jagi ti par tə. NDəgi ta je ki a re go ti kin j rə su ti.

Ta ki də dal bə ti

38 «İgəri kadi ndu ta əl ə nə: “Re dəw tə kəm madine bə, to kadi e ki tə kəme tə, a re dəw tət i ngang i madine bə, to kadi e tət i nge tə.*”

39 Nə mi m-əl səsi kadi itəi rə nje me ndul al. Re dəw ində dam mbəi ki kə ə, iyət i dame ki gəl ade ində bəy.

40 Re dəw aw səi nō nje gang i ta ti kadi taa kib i ki gəji ləi ə, ade e ki ngal də ti.

41 Re dəw ində gu dəi ti kadi injiyə njai dib i ə, injiyə sie njay dib i joo.

42 Dəw ki ra ki dəji ne ə ade, ningə re dəw ndiməi ne ə oge al tə.

Ta ki də ndig i njé bə je ti

43 «İgəri tək i ndu ta əl ə nə: “A indig i dəw madi, nə a əsi ta nje bə ləi”.*

* 5:33 Ləbətiki 19.12; Kər Isirayəl je 30.3   * 5:38 Təe ki taga 21.24; Ləbətiki 24.20; Dəterənom 19.21   * 5:43 Ləbətiki 19.18

⁴⁴ Nə mi, m-əl səsi kadi indigi njé ba je læsi, ə əli ta ki Luwə mbata læ njé ki isi adi səsi kə.

⁴⁵ İrai be ningə, a səi ngan læ Luwə ki e Bawsi ki isi dərə ti. Tado adi kadi əsi də njé me maji ti ki njé me majal. Adi ndi ədi də njé ra ne ti ki dana, ki njé ra ne ti ki dana al.

⁴⁶ Kin ə indigi njé ki ndigi səsi tə par ə, ne kigə go ji ri ə Luwə a adi səsi ə? *Njé taa la-mbə je ka rai be tə.

⁴⁷ Kin ə irai lapıya ngakosi je par ə, ri ki to ta dangi ə irai ə? Tado njé gər Luwə al ka rai be tə.

⁴⁸ Ningə səi, səbi kadi indigi dije adi osi taga pay təkı Bawsi Luwə ki isi dərə ti ndigi-n dije adi osi taga pay kin be tə.»

6

Ta ki də ra ki njé ndoo je ti

¹ «Kadi oi maji, kin ə re isi rai ne ki ndu Luwə ndigi kadi irai 6a, kadi irai ta kəm dije ti ki kadi dije ooi səsi al. Re irai be 6a, Bawsi ki isi dərə ti, a adi səsi ne kigə go ji læsi al.

² Kin ə ira ki nje ndoo ə, kadi ində gəngi də ti kadi dije ooi, al. İrai təkı nje kədi kəm dije isi rai gin kəy kaw-naa ti læ *Jipi je, ki go rəbi ti je kin al. Rai be mba kadi dije piti-de. Nə ki rəjeti, adi m-əl səsi, ingəi ne kigə go ji læde ngata.

³ Nə j, lokı ira maji ki njé ndoo je, maji kadi ji gəli gər ne ki ji kəi adi al.

⁴ Be ningə, ne læi ki adi kin to lo 6əyə ti, 6a Luwə ki oo ne je ki to lo 6əyə ti, a igəi kire.»

Ta ki də kəl ta ti ki Luwə

⁵ «Loki isi əli ta ki Luwə 6a, kadi irai təkı njé kədi kəm dije isi rai kin be al. Njé kədi kəm dije ki nəl-de ngay kadi ai taa me kəy ti lə *Jipi je, ki sil rəbi je, taa əli ta ki Luwə kin. Əi je rai be mba kadi dije ooi-de. Nə ki rəjeti, adi m-əl səsi, ingəi ne kigə go ji ləde ngata.

⁶ Nə j, loki ige kəl ta ki Luwə 6a, maji kadi ur kəy toi ti, uti ta kəy dəi ti, 6a əl ta ki Luwə lo bəyo rə ti kin, ningə Bawi Luwə ki isi lo ki bəyo ti, a oo, ə a adi ne ki idə-je.

⁷ «Loki isi əli ta ki Luwə 6a, əli ta ki də-naa ti, də-naa ti tə dije ki njé gər Luwə al be, al. Əi je ooi ə nə me ta ti ki kəl ngay kin ə Luwə a oo-n də ndude.

⁸ Maji kadi irai təkı əi je isi rai kin be al, tadə Bawsi Luwə gər ne je ki awi ki ndooe, kəte bəy taa kadi əli sie ta də ti.

Kuji kəl ta ki Luwə

⁹ «Səi 6a, kadi əli ta ki Luwə əli əi nə:
“Bawje ki isi me dərə ti taa,
Kadi dəw ki ra gər təi təkı j Luwə,

¹⁰ Kadi kəbe ləi re.

Kadi dije rai ndigi ləi dənangi ti ne,
Təkı njé ki dərə ti isi rai kin be tə.

¹¹ Adi-je ne kusoje ki asi taje me ndə ti ki 6one.

¹² İyə go majal je ləje kə,

Təkı je wa ka j-iyə-n go majal je lə dije ki rai səje
majal kə kin be tə.

¹³ İyə-je adi j-osi me ne na ti al,

Nə kadi ər-je ji nje majal ti kə.

[MBata j ə, kəbe, ki təgi, ki təba e ləi bəti ki nə ti.]”

¹⁴ Kin ə re iyəi go majal je lə dije kə 6a, Bawsi ki isi dərə ti a iyə go majal je ləsi kə tə.

¹⁵ A kin ə re iyəi go majal je ki dije rai səsi kə al ɓa, Bawsi a iyə go majal je ləsi kə al tə.

Kəgi rə ne kuso

¹⁶ «Loki ɔgi rəsi ne kuso ɓa, maji kadi isikiti kəmsi sikiti sikiti tə ya njé kədi kəm dije be al. Əi, sikiti kənde mba kadi dije ooi-de təkɪ n-ɔgi rəde ne kuso. Nə ki rəjeti, adi m-əl səsi, ingəi ne kigə go ji ləde ngata.

¹⁷ Nینگə j, loki ɔgi rəi ne kuso ɓa, maji kadi itogi ta kəmi suki, ə indu dəi.

¹⁸ MBa kadi dije gəri, təkɪ ɔgi rəi ne kuso, al. Nینگə, Bawi ki isi lo ki ɓəyɔ ti par ə oo, e ki gər ne ki to lo ɓəyɔ ti a adi səsi ne ki idəji-e.

Ne kingə ki dərɔ ti (Lk 12.33-34)

¹⁹ «ɪmbɔi ne kingə je mbata ləsi dənangi ti ne al. Dənangi ki e lo ki ne ki titi a ndusi je, yɔ je a ɔi je, taa njé ɓogi je a mbuti bole bər kadi ɓogii je.

²⁰ Nə kadi ɪmbɔi ne kingə je ləsi dərɔ ti taa, ki e lo ki ne ki titi a ndusi al nım, yɔ je a ɔi al nım, taa njé ɓogi je a mbuti bole bər ɓa a ɓogii al nım tə.

²¹ Tado lo ki ne kingə ləi e titi ə mei a e titi tə.»

Kəm e lambi lə darə (Lk 11.34-36)

²² «Kəm dəw ə e lambi lə darə. Kin ə re kəmi oo lo maji ɓa, darəi pətə e me kunjɪ ti.

²³ A kin ə re kəmi oo lo maji al tə ɓa, darəi pətə e me til ti tə. A kin ə re kunjɪ ki to rəi ti kin təl til nینگə, a e til ki dum kəl tae.

Me ka sururu (Lk 16.13; 12.22-31)

24 «Dəw ki a ra kilə bəə lə ngar je joo goto: re əsi ta ki kare ə, a ndigi ki nungi, re kidi ki kare ə, a uwə ki ki nungi tə. A asi kadi irai bəə lə Luwə nim, bəə lə la nim al.

25 «E mbata kin ə, m-əl səsi kadi adi mesi a sururu də ne kusosi ti, ki man kaysi ti, ki kadi isi ki dəsi taa al, taa də kibi kəsi ti al nim tə. Tado kisi ki də taa itə ne kuso, taa darə dəw itə kibi ki kə tə.

26 İgöi yəl je ki a nali dan nəl ti kin oi, dibi ko al nim, təti ko al nim, taa kawı ne me dam ti al nim tə, nə Bawsi ki isi dərə ti taa, adi-de ne usoi maji. Ə se, səi je, itəi yəl je kin gidi bay bay al wa?

27 Nə dansi ti ə asi kadi a ilə ngon kadi ki ndəy be də ndəne ti ki takul me ka sururu ləne ə?

28 Asi al, nga ra ban be ə mesi a sururu də kibi kəsi ti ə? İgöi puti kam je ki ai me wale ti kin oi. Rai kilə madi al nim, oji kibi al nim tə,

29 nə ngar *Salomö ki təe ba ngay me ne kingə ti kin ka ə kibi ki ndole asi naa səde al✧.

30 Ə kin ə Luwə ilə kibi rə ngan kagi je ti ki wale, ki j-o-de bone, ə lo ti par ə a oi por kin be ningə, səi dije taa a ilə kibi rəsi ti al a? Səi tə je me kadi-me ti.

31 Adi mesi a sururu kadi əli ə nə: “Ri ə j-a j-uso wa? Ri ə j-a j-ay wa? J-a j-ingə kibi ra ə j-a j-ə wa?” al.

32 Ne je kin pəti, e dije ki gəri Luwə al, ə isi sangi ki nə kəmde ti. Ningə Bawsi ki isi me dərə ti gər maji kadi awi ki ndooe tə.

33 İsangi kəbe lə Luwə ki ndigi lie kəte, ningə a adi səsi ndəgi ne je kin pəti də ti.

34 Adi mesi a sururu də ndə ki lo ti ti al. Tado ndə ki lo ti ti aw ki me ka sururu ləne. NDə je pəti awi ki ne tə rə ki səbi dəde, bi awi ki made də ti al.»

✧ 6:29 1 NGar je 10

7

Gangi ta dɔ-naa ti
(Lk 6.37-38, 41-42)

¹ Igangi ta dɔ dɔw ti al, kadi Luwə gangi ta dɔsi ti al tɔ.

² Tado Luwə a gangi ta dɔsi ti tɔki igangii dɔ madisi je ti be tɔ. Ningə kadi igəri tɔki go rəbi ki igangii ta dɔ dije kin ə Luwə a gangi-n ta dɔsi ti tɔ.

³ Ra ban be ə, oo burim wale ki to kəm ngokoi ti yo, ə oo kagi ki boy ki to yaɪ ti kin al ə?

⁴ Kagi ki boy ə to kəmi ti ne tɔ kin, nga ki go rəbi ki ban ə a əl ngokoi ə nə: «Adi m-un burim wale ki to kəmi ti kin,» ə?

⁵ I nje kədi kəm dije, un kagi ki boy ki kəmi ti kin ningə tɔ, a o lo ay njay kadi un-n burim wale ki kəm ngokoi ti.

⁶ «Oti kadi ilai ne ki ay njay adi bisi je, nə tɔ a ii tɔli ki dɔsi ti tɔ toɪ səsi. Taa ibuki mədi-kəsi je ləsi nɔ kɔsongi je ti al, nə tɔ a ii njiyɔi dɔ ti, tibai ki njade.»

Dəji ne Luwə
(Lk 11.9-13)

⁷ «Idəji, ə a adi səsi, isangi ə a ingəi, indəi ta kəy ə a tɛɛi adi səsi.

⁸ Tado dɔw ki dəji ə a adi-e, dɔw ki sangi ə a ingə, dɔw ki ində ta kəy ə a tɛɛi adi-e tɔ.

⁹ Na dansi ti ə ngone dɔje mapa ningə a un mbal taa ade ə?

¹⁰ Ə se dɔje kanji ningə a un li taa ade ə?

¹¹ A kin ə səi ki səi dije ki kilə rasi majal kin mindi ə igəri rəbi kadi ne ki maji ngansi je ningə, ra ban be ə, Bawsi ki isi me dɔrɔ ti taa kin taa a adi ne ki maji dije ki dəji-e al ə?

¹² «Nę je pəti ki indigi kadi dije rai adi səsi kin ə irai adi-de tɔ. Tado e wa kin ə e nę ndo ki to me ndu-kun je ti lə *Mojɪ nim, me ta je ti ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti ndangi nim tɔ.

Ta rəbi je ki joo
(13.23-24)

¹³ «Uri kəy ki ta rəbi ki mbəngirə, tado ta rəbi ki boy, tati pandangi, rəbi ki kun-e o al, e rəbi ki nje kaw ki dije tuji ti. NGata ningə, e rəbe kin ə dije ngay uni.

¹⁴ Ningə ta rəbi ki nje kaw ki dije kaji ti taa e mbəngirə ba, ibə dije. Ba rəbe kin, njé kun-e je əi ngay al tɔ.

Njé ɓar rəde njé kəl ta ki ta Luwə ti ki əi njé ngom je

(Lk 6.43-44)

¹⁵ «Indəi kəm-kədi dɔ rəsi ti ki rɔ njé ɓar rəde njé kəl ta ki ta Luwə ti ki əi njé ngom je. A rəi rəsi ti, a oi gidide taga ne əi bati je, nə mede ti kəy, əi jagim je ki njé kuwə nę kul je.

¹⁶ A e ki go kilə ra njé ngom je ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti ə a igəri-de. Dəw a ijə kandi nju dɔ kon pa ti al, taa dəw a ijə kandi mbay-kote dɔ kon ngə ti al tɔ.

¹⁷ Kagi ki maji, ɓa a andi kandi ki maji, ə kagi ki majal, a andi kandi ki majal tɔ.

¹⁸ Kagi ki maji a asi kadi a andi kandi ki majal al, taa kagi ki majal a asi kadi a andi kandi ki maji al tɔ.

¹⁹ Kagi ki ra ki andi kandi ki majal, a tigəi-e kadi iləi-e me por ti kɔ.

²⁰ Adi, a e ki go kilə ra njé ngom je ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti, ə a igəri-de.

Njé ndo je ki rəjeti
(Lk 6.46; 13.25-27)

²¹ «E njé ki isi bari-mi “Bađe, Bađe!” tade ti ne par kin ə a uri kəbe ti lə Luwə al, nə e njé ki isi rai go ndigi ti lə Bai ki isi me dərə ti taa.

²² NDə gangi ta ti ə, dije ngay a əi nə: “Bađe, Bađe! e me təi ti al ə j-əl-n ta ki ta Luwə ti a? E me təi ti al ə ji tuwə-n ndil je ki majal a? E me təi ti al ə ji ra-n ne kəji je ngay ki əti bəl bəl a?”

²³ Ba lo kin ti, m-a m-əl-de ki taga wangi m-ə nə: “Awi say nu, m-gər səsi ndə kare al, səi ki səi njé ra majal je✧!”

Kəy je joo
(Lk 6.47-49)

²⁴ «Be ə, dəw ki ra ki oo ta je ki m-əl kin, ə təl rəne go ti ningə, to tə dəw ki nje kəm-kədi, ki ra kəy ləne də dii ti be.

²⁵ Adi loki ndi ədi ningə, man kə lo re un kəy ka kin, nim taa nəl ka osi ki də ti tə, nə kəy budi nangi al, tadə ngire e də dii ti.

²⁶ Nə dəw ki ra ki oo ta je ki m-əl kin, ə təl rəne go ti al ningə, to tə dəw ki mbə, ki ra kəy ləne də yangira ti be.

²⁷ Adi loki ndi ədi ningə, man kə lo re un kəy ka kin, nim taa nəl ka osi ki də ti tə, bə kəy budi nangi mur mur, adi toe to dilə yiw.»

Təgi ne ndo lə Jəju
(Mk 1.22; Lk 4.32)

²⁸ Loki Jəju təl ta ta ləne, nē ndo lie əti kosi je bəl to ti ki dum.

²⁹ MBata ndo nē tə dəw ki aw ki təgi ki j̄ rə Luwə ti, bī ndo nē tə njé ndo-de ndu-kun je lə Luwə al.

8

Jəju aji nje banji

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Loki Jəju j̄ ki də mbal ti isi risi ki nangi, kosi dije ngay əi goe ti.

² Nje banji kare tēē re rə Jəju ti, əsi məkəsine nangi noē ti, ningə əl-e ə nə: «Babe, re indigi ə, a adi banji ləm ur, kadi rəm ay njay.»

³ Jəju ilə jine, əde-n, ningə əl-e ə nə: «M-ndigi, ə kadi banji ləi ur, adi rəi ay njay.» Ba ta naa ti noq banji lie ur, adi rəe ay njay.

⁴ Go ti Jəju əl-e ə nə: «Onoi kadi əl tae dəw madi, ə aw əji rəi nje kijə nē məsi kadi-kare, ningə adi kadi-kare ki go ndu-kun ti lə *Moji. Ira be mba kadi gəri təkəi banji ləi ur adi ingə rə nga.»*

Jəju aji ngon nje kilə lə nje kun də buti asigar je ki bu

(Lk 7.1-10; Jq 4.43-54)

⁵ Loki Jəju isi ur ki me be ki Kapərnayim ti ningə, dəw ki Rom ti kare ki nje kun də buti asigar je ki bu, re rəe ti, nō ki dəe ti ə nə:

⁶ «Babe, ngon nje kilə ləm kare to moy be noq, njae oy ta gine ti, adi ingə kə ngay.»

⁷ Ə Jəju əl-e ə nə: «M-a m-aw kadi m-aje.»

---

* **8:4** Ki go jibəl ra-e ti lə Jipi je, nje banji e dəw ki dije ooi-e kadi ay njay al, adi asi kadi aw lo nē ra je ti ki 6a tə Luwə al, Ləbətiki 14.2-32.

8 Nə nje kun dɔ ɓuti asigar je ki ɓu əl-e ə nə: «Babe, mi m-asi kadi ində njai ta kəy ti ləm al, ə əl ta kare par ə ngon nje kilə ləm a ingə rɔ nga.

9 M-əl be tadɔ, mi ki dɔm mi gin tɔgi ti lə njé ki dɔm ti, ningə m-aw ki asigar je ki əi gin tɔgi ti ləm tɔ. Adi re m-əl asigar kare m-ə nə: “Aw!” ɓa aw; kin ə m-əl ki nungɔ m-ə nə: “Ire!” ɓa re; kin ə m-əl ngon nje kilə ləm m-ə nə: “Ira ne ki be!” ɓa ra ne kin tɔ.»

10 Loki Jəju oo ta kin tae ti, pite, ə əl njé ki ai sie ə nə: «Təki rɔjeti adi m-əl səsi, ko kadi-me ki be kin, m-ingə rɔ dəw madi ti dɔnangi ki *Isirayəl ti al ɓəy.

11 Nga ningə, m-əl səsi ɓəy tɔ, dije ngay ki əi *Jipi je al, a ɟi ki lo kibə kadi ti je, lo kur kadi ti je, kadi rəi isi ta ne kuso ti ki *Abirakam je, ki *Isaki je, ki *Jakobi je me ɓekɔ ti ki dɔrɔ ti.

12 Nə njé ki kəte ɓekɔ ki dɔrɔ ti sɔbi dɔde, a tuwəi-de, ɓuki-de kɔ taga, me til ti. Loki a nɔi je, a ngəi ngangide je titi.»

13 Ba, Jəju təl əl nje kun dɔ ɓuti asigar je ki ɓu ka kin ə nə: «Maji, aw! Ningə kadi ngon nje kilə ləi aji ki go kadi-me ti ləi kin.» Ningə dɔ kade ti nɔɔ, ngon nje kilə lie ingə rɔ ki nga tɔ.

*Jəju aji njé moy je ngay
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

14 Go ti, Jəju aw me kəy ti lə Piyər ɓa, oo məme ki dəne to nangi, rəe ɔ por rigi rigi.

15 Ə Jəju ɔdi jie, ningə, rəe ki kəte tingə ngay ka kin, təl səl, adi ingə rɔ nga. Go ti, ɟi taa ra ne kuso adi Jəju.

16 Loki lo səl, dije rəi ki njé moy je ngay ki ndil je ki majal rai-de, rɔ Jəju ti. Adi Jəju tuwə ndil je ki majal

ka kin dode ti kə ki ta ki tane ti, taa aji njé moy je pəti tə.

¹⁷ Be mba kadi ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay əl ka kin təl tane. Ejay ə nə:

«Oy tuji je,
Ki moy je ləje ki dəne ti✧.»

Kun go Jəju
(Lk 9.57-60)

¹⁸ NDə kare, Jəju oo kosi dije ngay iləi-naa gəi gide, ningə əl njé ndo je ləne kadi n-gangi ba n-awi dame ti ki kare.

¹⁹ Lo kin ti, nje ndo ndu-kun lə Luwə kare re rə Jəju ti əl-e ə nə: «NJe ndo dije, m-a m-un goi lo je pəti ki a aw ti.»

²⁰ Ə Jəju əl-e ə nə: «NJə je ai ki be tode, ə yəl je ai ki kəyde tə, nə *mi NGon dəw m-aw ki lo ki kadi m-ilə dəm ti al.»

²¹ Dəw kare dan njé ndo je ti lə Jəju əl-e ə nə: «Bəbe, adi-m ta rəbi adi m-aw m-dibi bawm bəy taa.»

²² Ə Jəju əl-e ə nə: «Un gom, ə iyə njé koy je adi dibi njé koy je ləde.»

Jəju ndangi nəl ade a lo ka ti
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Jəju al me to ti, ba njé ndo je lie ali goe.

²⁴ Ningə yə, nəl ki bo ngay ibə səde busi də ba ti, adi to aw tə nduy man. Lo ti kin, Jəju isi to bi.

²⁵ NGa ə, njé ndo je lie rəi ki rəe ti, ndəli-e ki nq tade ti əi nə: «Bəbe, aji-je, nə j-isi j-oy.»

²⁶ Ə Jəju əl-de ə nə: «Ra ban ə iḃəli be ə? Səi dije ki kadi-me ləsi e ndikiri ba.» Ningə, j taa, ndangi nəl əi ki man ba, adi lo təl to jiji.

✧ 8:17 Ejay 53.4

27 Ne kin əti dije bəl ngay, adi əli əi nə: «Dəw ə wa kam e dəw ki ban ə, nəl je ki ba je ka oi ta lie be ə?»

Jəju tuwə ndil je ki majal də dɪngəm je ti joo
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

28 Loki Jəju re tɛɛ gi di ba ti, dənangi ti lə dije ki Gadara, dɪngəm je joo, ki ndil je ki majal rai-de tɛɛi ki də badi je ti rəi ɪngəi-e. Dije kin rai ne majal ngay, adi dəw ki kadi un rəbi kin goto.

29 Lo kin ti, iləi rəde uri kəl əi nə: «NGon lə Luwə, e ri ə ige rəje ti ə? Ire ne mba kadi adi-je kə kəte nə dəkagiloe ti a?»

30 NGa ningə, kosi kəsongi je ngay a usoi ne kadi lo ti nəq say ndəy.

31 Ə NDil je ki majal nəi də Jəju ti əli-e əi nə: «Re ituwə-je ə, adi j-aw me kəsongi je ti kam.»

32 NGa ə, Jəju əl-de ə nə: «Awi!» Ba tɛɛi, awi uri me kəsongi je ti, adi kosi kəsongi je bɪngəi-naa kadi mbal ti taa, tosi me ba ti, ayi-naa man oyi.

33 NJé ngəm kəsongi je ayi-naa awi me bə bo ti, ɔri poy ne ki ra ne, ki ne ki tɛɛ də dɪngəm je ti ki joo ki ndil je ki majal rai-de ka kin, pəti adi dije ooi.

34 Dije pəti ki me bə bo ti tɛɛi awi kadi ɪngəi Jəju, ə loki ooi-e bə, dəji-e kadi iyə dənangi ləde ə aw.

9

Jəju ajə nje rə koy njururu
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-25)

1 Jəju al me to ti, ində ba gangi, aw me bə bo ti ləne.

☆ 8:27 Pa je 65.8; 89.10; 107.23-32

² Dije madi oti daw ki ræ oy njururu, me ne koti njé moy je ti, ræi sie rə Jəju ti. Loki Jəju oo kadi-me læde ningə, əl daw ki ræ oy njururu ka kin ə nə: «NGonm, uwə tɔgi ba, majal je læi e ki kiyə go kə.»

³ Lo kin ti, njé ndo ndu-kun je læ Luwə ki nə je əli ta mede ti əi nə: «Dəw kam əl ta ki mal də Luwə ti!»

⁴ Nə Jəju gər mər ta læde, adi əl-de ə nə: «Ra ban ə isi iməri ta je ki majal mesi ti ə?»

⁵ Kəl daw kə nə: “Majal je læi e ki kiyə go kə” ba ngə ngay al, ə se kəl-e kə nə: “I taa, ə injiyə” ə ngə ngay al ə?

⁶ Re e be ba, m-a m-ɔji səi təkɪ mi NGon Dəw, m-aw ki tɔgi dɔnangi ti ne, mba kadi m-iyə-n go majal je læ dije kə.» Ningə, Jəju əl nje rə koy njururu ə nə: «I taa, un tuwə læi, ə aw be.»

⁷ Ba dɪngəm i taa, ə un rəbi, aw be.

⁸ Loki kəm kosi je oo ne kin, ra-de bəl ki dum, adi ilai tɔji də Luwə ti, ki adi dije tɔgi ki əti bəl be kin.

*Jəju bar Matiye kadi un goe
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)*

⁹ Loki Jəju ɔti nɔɔ isi aw ningə, lo də ti ki isi də, oo dɪngəm ki bari-e nə Matiye, isi me kəy taa la-mbə ti. Ə Jəju əl-e ə nə: «Un gom.» Ba Matiye i taa, un go Jəju.

¹⁰ Go ti, Jəju isi ta ne kuso ti me kəy ti læ Matiye. NGa ningə njé taa la-mbə je, ki ndəgi njé ra majal je, ngay, ræi isi naa ti ki Jəju, ki njé ndo je lie ta ne kuso ti.

¹¹ Loki *Parisi je ooi Jəju isi uso ne ki dije kin ningə, əli njé ndo je lie əi nə: «Ra ban ə NJe ndo səsi ne isi uso ne ki njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je ə?»

12 Ə Jəju oo ndude, adi əl-de ə nə: «E dije ki njé moy je ə a sangi dəw ki nje ra moy, bi e njé rə nga je ə a sangi dəw ki nje ra moy, al.

13 Awi isangi kadi igəri me ta ki Luwə əl ə nə: “E ra maji ə m-ge, bi m-ge kijə məsi kadi-kare al☆. Tadə, m-re mba bar njé ka dana je al, nə m-re mba njé ra majal je yo”.

Jəju əl ta də kiyə ta ne kuso

(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

14 *NJé ndo je lə Jə Batisi rəi ingəi Jəju əli-e əi nə: «Ra ban ə je ki *Parisi je j-iyə ta ne kuso, ə njé ndo je ləi rai al ə?»

15 Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Oi kadi dije ki bari-de lo ne kuso taa-naa ti, a əi ki rənəl al, dəkagilo ti ki nje taa dəne isi-n səde naa ti a? NDə je a rəi noo kadi a uni-e tade ti ningə, dəkagiloe ti kin ə a iyəi ta ne kuso.

16 Dəw a un ta kibi ki sigi kadi ilə-n kəm kibi ki kəke al. Re e be ə, ta kibi ki sigi ka kin a j ki ki kəke raki raki, kadi bole a to wororo itə ki kəte bəy.

17 Taa, dəw a un kasi kandi nju ki j al bəy uti me mbu nda je ti ki kəke al tə. Re e be ningə, loki kasi a j ba, mbu nda je a ndui, kadi kasi kandi nju a lo kə nim, taa mbu nda je ka təli ne ki tuji kə nim tə. Be ə, re kasi kandi nju j al bəy ba, maji kadi mbu nda je əi ki sigi taa. Be ba, mbu a ndu al nim, kasi ki me ti ka a lo kə al nim tə.»

Jəju əji ngon ki dəne əi ki dəne ki nje moy məsi

(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

18 Loki Jəju a əl-de ta kin ningə, nje kun də *Jipi je kare, re əsi məkəsine nangi noe ti, əl-e ə nə: «NGonm

---

☆ 9:13 Oje 6.6

ki dāne ki du oy taji naa ti ne bəy. Nə re ire ində jii dəe ti ə, a təl təsi ndəl.»

¹⁹ Jəju j̄ taa, un goe əi ki njé ndo je ləne.

²⁰ N̄ingə, dāne kare ki moy məsi ade kō b̄al d̄ogi ḡide e joo, re b̄asi r̄o Jəju ti, ki rəbi ki ḡide ti, ədi ta kibi lie.

²¹ MBata əl mene ti ə n̄ə: «Kin ə re ta kibi lie wa par mindi ə m-ədi ka, r̄əm a nga.»

²² Jəju ilə r̄əti oo-e, b̄a əl-e ə n̄ə: «Uwə t̄ogi ba ngonm, kadi-me l̄ai aji.» N̄ingə d̄o kade ti wa kin par, dāne ingə r̄o nga.

²³ Loki Jəju re t̄eē me k̄əy ti lə ki bo lə Jipi je ka kin n̄ingə, oo njé k̄əl nal je, ki kosi dije singəi sokito d̄o-naa ti, ə əl-de ə n̄ə:

²⁴ «Ɔri r̄osi gogi, ngon oy al, n̄ə to bi kare.» Dije ib̄ai Jəju kogii.

²⁵ Loki adi kosi dije t̄eēi taga n̄ingə, Jəju ur k̄əy, uwə ji ngon, b̄a ngon ki dāne j̄ taa.

²⁶ Poy n̄e kin sane ki d̄onangi ki noq̄ ba p̄əti.

Jəju adi njé k̄əm t̄o je joo oi lo

²⁷ Loki Jəju isi aw, njé k̄əm t̄o je joo uni goe, əli ta ki ndude ki boy əi n̄ə: «NGon ka Dabidi*, o k̄əm-to-ndoo l̄əje.»

²⁸ Jəju re b̄e n̄ingə, njé k̄əm t̄o je ki joo ka kin r̄ai r̄əe ti b̄asi, ə Jəju əl-de ə n̄ə: «Oi kadi m-asi kadi m-ra n̄e kin wa kare wa?» Ə njé k̄əm t̄o je il̄ai-e ti əi n̄ə: «Oyo, j-o kadi asi, B̄ab̄e.»

²⁹ Lo kin ti, Jəju ədi k̄əmde, ə əl-de ə n̄ə: «Maji, kadi n̄e je rai n̄e ki go kadi-me ti l̄əsi!»

* **9:27** Igoi Mk 10.47 ki ta ki d̄o ti gin makitibi ti nangi.

³⁰ Ba, kəmde oo lo. Ningə, go ti, Jəju ndəji-de ki təgine ə nə: «Oi maji, kadi dəw madı gər ne ki ra ne kin al.»

³¹ Nə loki tēji ki taga be par ə, iləi ngirə kəl ta ki dəe ti ki go nangı ki nōq pəti.

Jəju tuwə ndil ki majal də dəw ti ki əl ta al

³² Loki njé kəm tə je tēji awi ningə, dije rəi ki dıngəm kare ki ndil ki majal ra-e adi əl ta al.

³³ Jəju tuwə ndil ki majal 6a, dıngəm ki kəte əl ta al ka kin, təl əl ta. Ningə ne kin əti kosi dije 6əl ngay, adi əli əi nə: «J-o ne ki be kin dənangi *Isirayəl ti nja kare al 6əy!»

³⁴ Nə *Parisı je əli əi nə: «E ki təgi lə ngar lə ndil je ki majal, ə isi tuwə-n ndil je ki majal.»

Jəju oo kəm-to-ndoo lə kosi je

³⁵ Jəju aw ki be bo je, ki ngan be je, ndo ne me kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, ilə mbə Poy Ta ki Maji ɔji də kəbe lə Luwə, taa aji njé moy je, ki njé rə to je pəti tə.

³⁶ Loki Jəju oo kosi je, oo kəm-to-ndoo ləde, tado kə rade, təgide goto, awi tə batı je ki nje kul-de goto be✧.

³⁷ Be ə, Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Ko ki asi kijə, dile e ngay, nə njé kije je əi ngay al.

³⁸ Ə əli ta ki Ba nje ko, adi ilə ki njé ra ko je me ko ti ləne.»

10

*Njé ndo je lə Jəju ki dəgi gide e joo
(Mk 3.16-19; Lk 6.14-16)*

✧ 9:36 Kər Isirayəl je 27.17; 1 NGar je 22.17

¹ Jəju ɓar njé ndo je ləne ki dɔgi gide e joo, adi-de tɔgi kadi tuwəai ndil je ki majal je, aji njé moy je, ki njé rɔ to je, pəti.

² Tɔ njé kaw kilə je ki dɔgi gide e joo ə to kin: E ki dəsəy e Sımɔ, ki ɓari-e nə Piyər əi ki ngokone Andire; Jaki əi ki Ja ki ngan lə Jəbədə;

³ Piliipi əi ki Batiləmi, Tomasi əi ki Matiye ki nje taa la-mbə; Jaki ki ngon lə Alpe əi ki Tade;

⁴ Sımɔ ki e mbɔ njé rɔ mbata kingə dɔ lə ɓe ləde ti əi ki Judasi Isikariyoti ki nje kun dɔ Jəju.

*Jəju ilə njé kaw kilə je ləne ki dɔgi gide joo
(Mk 6.7-11; Lk 9.2-5; Lk 10.3-12)*

⁵ Jəju ilə njé kaw kilə je ləne ki dɔgi gide joo ki ndu kin ə nə: «Awi rɔ dije ti ki əi *Jipi je al, al, taa awi me ɓe bo je ti ki *Samaritə al tɔ.

⁶ Awi ki rɔ gin koji ti ki *Isirayəl, ki toi tə bati je ki ndəmi be kin yo.

⁷ Dɔ rəbi ti, iləi mbɛ təkɪ kɔɓe lə Luwə e ɓasi.

⁸ Ə aji njé moy je, adi njé koy je ii lo koy ti, adi banji ur kɔ rɔ njé banji je ti adi rɔde ay, ə ituwəi ndil je ki majal dɔ dije ti tɔ. E ne ki ingəi kare, ə adi dije kare tɔ.

⁹ Uni ɔr al nim, la al nim, silə al nim, iləi dɔ nda ti ki ɓədisi ti al.

¹⁰ Taa, uni ɓəl kaw mba al nim, ɔyi kibi joo al nim, ɔyi sa al nim, uni kagi tasi al nim tɔ. Tado sɔbi kadi nje ra kilə ingə ne kusone ji dije ti ki ra kilə dande ti.

¹¹ Loki uri me ngon ɓe ti, ə se me ɓe bo ti ə, idəji ta, ə re ingəi dəw ki asi kadi uwə səsi rone ti ɓa, isi ɓe lie nɔɔ bitə kadi awii.

¹² Loki uri me kəy ti ningə, irai dije ki me ti lapiya.

13 Kin ə re uwəi səsi ki rəde ti 6a, kadi lapiya ləsi aw ki dəde ti, a kin ə re uwəi səsi ki rəde ti al tə 6a, kadi itəli itaai lapiya ləsi gogi.

14 A kin ə re, me kəy ti, ə se me 6e ti, dije mbati kuwəi səsi ki rəde ti, ə se mbati koo də ta ləsi 6a, loki isi tēēi me 6e ti kin ki taga ə, indəi bu ki njasi ti kə.*

15 M-əl səsi təkəi rəjeti, ndə gangi ta ti ə, ta ki gangi ki də 6ee ti kin a itə yə Sodom ki Gomər 6əy☆.

Kə ki a ingə njé ndo je lə Jəju

(Mk 13.9-13; Lk 12.11-12; 21.12-19)

16 «Ki ne kin, mi, m-ilə səsi tə bati je dan jagim je ti. Maji kadi indəi kəm-kədi də rəsi ti tə li je be, ə isəli ləm ləm tə də dum je be tə.

17 Adi kəmsi ədi də rəsi ti ki rə dije ti, tadə a awi səsi lo gangi ta je ti, a tindəi səsi ki ndəy kabılay gin kəy kaw-naa je ti.

18 A awi səsi nə njé kəbe je ti, ki nə ngar je ti ki boy ki mbata ləm. Lo kin ti, əi je, ki dije ki əi *Jipi je al, a e ta rəbi ki kadi a ingəəi naji ki ma ki dəm ti rəsi ti.

19 Loki a uwəi səsi kadi a awi səsi lo gangi ta ti, onosi kadi mesi 6əl, kə nə se ta ri ə a əli-de wa, ə se a əli-de ki kuje ki ban wa. Ta ki kadi a əli-de 6a, Luwə a ində tasi ti loe ti nəq.

20 Tadə e səi je wa ə a əli ta al, nə e NDil Bawsi Luwə ə a un səsi kadi əl-n ta.

21 «NGakonaa je a uni də-naa awii lo təl-naa ti, baw ngon a aw ki ngon kadi təli-e kə, ningə ngan je, mede a majal ki njé koji-de je, ə a uni dəde awi kadi təli-de tə.

---

* **10:14** Ki go kuji rae ti lə Jipi je, kində bu ki nja ti kə, təji təkəi lo ki n-ji ti, ə se 6e ki n-itēēi me ti ki taga kin, nə kare ki də-de sie naa ti goto. ☆ **10:15** Kılə ngirə nə je 18-19

²² Dije pəti mede a majal səsi ki mbata ləm, nə dəw ki uwə rəne ba bitı ta təl tae ti, ə a ingə kaji.

²³ Loki a adi səsi kə me be bo ti ki kare ə, ayı-naa awi ki nungi ti. Ningə təkı rəjeti, adi m-əl səsi, a iləi ta nja be bo je ki *Isirayəl ti naa ti al bəy ə mi *NGon dəw m-a m-re.

²⁴ Nje ndo itə nje ndo-e ne al, taa bəə itə bane al tə.

²⁵ Nje ndo, re asi ki nje ndo-e ne be ba, e ngay; ə bəə, re asi ki bane ba e ngay tə. Kin ə, ba nje kəy wa mındi ə, dije bari-e Bəljəbul ki e ngar lə ndil je ki majal ningə, njé ki me kəy ti lie yade a to ban?

*Luwə ki karne ba ə e dəw ki səbi bəl-e
(Mk 8.38; Lk 9.26; 12.2-9)*

²⁶ «İbəli-de al, tadə ne ra ki gidi ngəy ti ki gine a tee al goto, taa ne ki to lo bəy tı, ki dəw a gər al ka goto tə.

²⁷ Ne ki m-əl səsi lo ki ndul ti, əli tae kada wangı, ə ne ki dije kəti mbisi ti ngun ngun ngun, iləi mbəe də kagi ti taa tə.

²⁸ İbəli dije ki a təli darəsi par, bi asi təl ndılsı al kin, al. Nə kadi ibəli Luwə ki asi kadi tuji ndılsı əi ki darəsi naa ti me por ti lə su kin.

²⁹ Dije isi gati ki ngan yəl je joo ə gusi kare adi oi ne, nə ki kare dande ti ki kadi osi nangı ki kanji kadi Bawsi Luwə ndigi goto.

³⁰ Ki oji dəsi, bi dəsi wa kin ka Luwə tidə kare kare gər kəre.

³¹ İbəli ne madi al, səi je, Luwə oo ndasi itəi ngan yəl je ki ngay.

³² «Dəw ki ra ki un ndune ta kəm dije ti wangı, təkı n-e dəw ləm, mi ka m-a m-un ndum nə Bai ti, ki isi dərə ti, təkı e dəw ləm tə.

³³ Nə dəw ki naji ta kəm dije tək, n-gər-m al, mi ka m-a m-naji ta kəm Bai ti, ki isi dərǝ ti tək m-gər-e al tǝ.»

Jəju ə nə n-re ki rǝ dan dije ti
(Lk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «İgai mesi ti tək m-re ki lapıya dǝnangi ti al; m-re ki lapıya al, nə m-re ki rǝ dan dije ti.

³⁵ M-re ki gangi-naa dan ngon ki dıngəm ti əi ki bawne, m-re ki gangi-naa dan ngon ki dǝne ti əi ki kone, m-re ki gangi-naa dan ngon ki dǝne ti əi ki məmne ki dǝne.

³⁶ Dəw madi, dije ki me kəy ti lie e wa, a tǝli njé bǝ je lie✧.

³⁷ «Dəw ki ndigi kone, ə se bawne itǝ-m, dəwe kın asi kadi e dəw ləm al. Dəw ki ndigi ngonne ki dıngəm, ə se ki dǝne itǝ-m, dəwe kın asi ta kadi e dəw ləm al.

³⁸ Dəw ki un kagi-dəsi lǝne dǝne ti, ə un gom, al, dəwe kın asi ta kadi e dəw ləm al.

³⁹ Dəw ki ge ngəm rǝne ne wa, a tı tae, nə dəw ki ilǝ rǝne kǝ ki mbata ləm, ta rǝe a tı al.

Ta ki dǝ ne kigǝ go ji ti
(Mk 9.41)

⁴⁰ «Dəw ki uwə səsi ki rǝne ti, e mi ə dəwe uwə-m ki rǝne ti. Ningə dəw ki uwə-m ki rǝne ti, e nje kilǝ-m ə uwe ki rǝne ti tǝ.

⁴¹ Dəw ki uwə nje kəl ta ki ta Luwə ti ki rǝne ti, mbata ke ki e nje kəl ta ki ta Luwə ti ba, a ingə ne kigǝ go ji ki asi naa ki yǝ nje kəl ta ki ta Luwə ti wa kın be tǝ. Dəw ki uwə dəw ki dana ki rǝne ti, mbata ke ki e dəw ki dana ba, a ingə ne kigǝ go ji ki asi naa ki yǝ dəw ki dana wa kın be tǝ.

✧ 10:36 Mise 7.6

42 M-əl səsi təkɪ rɔjɛti, dəw ki adi man ki səl wa kin par me ngon kal man ti, ki kare dan njé ki du ti ki dan njé ndo je ti ləm kin, mbata ke ki e nje ndo ləm ɓa, dəwe kin, təkɪ rɔjɛti, adi m-əl səsi, a nal ne kigə go ji ləne al.»

11

Jɔ Batisi əi ki Jəju (Lk 7.18-35)

¹ Lokɪ Jəju adi ndu kin njé ndo je ləne ki dɔgi gide e joo, gine gangi ɓa, ɔti noo, aw ndo ne je, ilə mbe Poy Ta ki Maji je me ɓe bo je ti ki dɔnangi ti ki noo.

² Lo kin ti, Jɔ Batisi ki to kəy dangay ti, oo poy ne je ki Kirisi ra, adi ilə njé ndo je ləne, kadi dɔji ta Jəju əi nə:

³ «I ə i dəw ki Luwə mbəte, ki sɔbi kadi a re ka kin ə se, e nay noo ɓəy kadi tə ji ngəm tae ə?»

⁴ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Awi əli Jɔ ne je ki oi ki mbisi je, ki kəmsi je kin:

⁵ NJé kəm tɔ je ooi lo, njé mətɪ je njiyəi maji, njé banji je ingəi rɔ nga, njé mbi bəy je ooi ta, njé koy je ii taa lo koy ti, taa njé ndoo je ka, e ki kilə-de mbe Poy Ta ki Maji tɔ.

⁶ Maji-kur e lə dəw ki m-təl gin kosi lie, al.»

⁷ Lokɪ ɔti awi, Jəju ilə ngirə kəl kosi je ta ki dɔ Jɔ ti ə nə: «E ri ə awi isi oi dilə lo ti ə? E gakira ki nəl isi aw sie ki yo je, ki ne je kin a?

⁸ A re e al ə, e ri wa bangi awi isi oi ə? E dəw ki ɔ kibi ki ndole ngay ɓa awi oi-e ma? NGA njé ki əi kibi je ki ndole ngay ka, isi me kəy je ti ki ngar je isi ti.

⁹ Ə se e ri wa ə awi oi wa? E nje kəl ta ki ta Luwə ti ə awi oi-e ma? Re e e ə, m-əl səsi m-ə nə oyo, e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki itə njé kəl ta je ki ta Luwə ti bəy.

¹⁰ E e ə makitibi lə Luwə əl ta ki dœe ti kəte ə nə: “M-a m-ilə ki nje kaw kilə ləm kəte kadi ra go rəbi nqi ti✧.”

¹¹ Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dan dije ti pəti ki dəne je oji-de kin, dəw ki bo itə Jə Batisi goto. Nə ki bəsi ne kin, dəw ki e ki du ngay me bəkə ti ki dərə ti, bo ite.

¹² Lo kilə ngire dəkagilo ti lə Jə Batisi, biti bone, kəbe lə Luwə e gin ne ra ki ki təgi ti, ningə njé təgi je sangi kadi n-taai-e gin təgide ti.

¹³ Makitibi je lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti pəti, ki ndu-kun je lə *Moj, əli ta ki də ne je ti ki a rai ne biti tēēi də Jə Batisi ti.

¹⁴ Re indigi kadi igəri gine maji bə, Jə e nje kəl ta ki ta Luwə ti, Eli ki kadi a təl re.

¹⁵ Ə dəw ki aw ki mbine mba koo-n də ta bə, kadi oo ta kin maji!

¹⁶ «M-o dəw ki kadi m-un-e m-əji-n dije ki dəkagilo ti ki bone kin al. M-a m-ə nə toi tə ngan je ki du ki isi ta mbalo je ti, bari-naa ki yo je ki ne je əi nə:

¹⁷ “Ji kəl nal kadi indamii, ə imbati ndam, j-osi pa yo kadi inqi, ə imbati nq.”

¹⁸ E be ə, Jə re, uso ne al nim, ay man al nim bə, dije əli əi nə: “Dœe majal”,

¹⁹ NGa ə, mi *NGon dəw m-re, ə m-uso ne je, m-ay man je bə, dije əli əi nə: “Mi nje kuso ne kədi, mi nje kay ne, mi madi njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je,” bəy tə! Nə njé ki ndigi gosi lə Luwə, gəri kadi gosi lə Luwə e gosi ki dana ki go kilə rae ti ki to ki taga.»

✧ 11:10 Malasi 3.1

*Be je ki mbati kiyā rābi ne rade je ki majal kō
(Mt 10.15; Lk 10.12-15)*

²⁰ Lo kin ti, Jəju ilə rone, kəl ki dije ki me ɓe bo je ti, ki əi ə əi dije ki, ra ne kōji je ngay dande ti, nə iyəi rābi ne rade je ki majal kō al, ə nə:

²¹ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi dije ki Koraje! Kəm-to-ndoo e ləsi səi dije ki Bətisayda! Ne kōji je ki əti ɓəl, ki Luwə ɔji dansi ti kin, re ne je kin rai ne me ɓe bo Tir ti, ki ɓe bo Sidɔ ti be ə, re dije ki me ti a iyəi rābi ne rade je ki majal mari nu. Re a iyəi rābi ne rade je ki majal kō, ki go rābi kilə kibi kuwə ndoo rō ti, kōy-n bu por ki dō ti.

²² E be ə, m-əl səsi kadi igəri təki, ndo gangi ta ti ə, ta ki gangi ki dō Tir ti ki Sidɔ, yasi a ngā ite.

²³ NGa ningə i Kapərnayim, o kadi a un dōi taa biti kadi ɔdi rā, nə Luwə a təl səi biti kaw səi koo. Tado ne kōji je ki rai ne Kapərnayim ti kin, re rai ne Sodom ti be ə, re ɓone kin ɓe bo ki Sodom a a ki dōne taa ne ɓəy.

²⁴ E be ə, m-əl səsi kadi igəri təki, ndo gangi ta ti ə, ta ki gangi ki dō dije ti ki Sodom a ngā ngay tə yasi be al.»

*Jəju əi ki Bawne Luwə
(Lk 10.21-22)*

²⁵ Dō gangi loe ti kin, Jəju un ta, əl ə nə: «Bai, ki i Ba dōrā ki dōnangi, m-ilə tōji dōi ti, təki iɓoyɔ ne je kin njé tər je, ki njé ne gər je, ə iteɛ ki dōe adi ngan je ki du gəri.

²⁶ Oyo, Bai, e ndigi lai kadi ne kin ra ne be.»

²⁷ Ba, Jəju əl dije ki ai nōɔ ə nə: «Bai, adi-m ne je pəti, ningə dəw kare ki gər-m, mi NGon, goto, e Bai ki karne ba par, taa dəw kare ki gər Bai ka goto tō,

e mi NGon ki karm ba par, ningə e dije ki mi wa ə m-ndigɪ kadi m-adi gəri-mi par tɔ.

²⁸ «İrai ki rəm ti, səi pəti ki ɔi rəgəgə gin ne koti ti ki ɔy, ə m-a m-adi səsi ɔri kəə.

²⁹ Uni jugɪ ləm, ə itaai ne ndo ləm, tadɔ mi dəw ki səl ləm ləm, taa mi nje kilə dəm nangɪ nim tɔ. Re ɪrai be ə, a ɪngəi lo kər kəə lə ndilsɪ.

³⁰ Mi, jugɪ ləm ɔy al, taa ne ki madi səsi kadi oti ka ɔle pəl pəl tɔ.»

12

*Ta lə Jəju dɔ ndɔ taa kəə ti
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)*

¹ NDɔ kare, Jəju ɪndə də me ndər gəme je ti, ndɔ taa kəə ti lə *Jipi je. *NJé ndo je lie ki əi sie, ɔo ra-de adi gangi dɔ ko je, usoi.

² Ə loki *Parisi je ooi-de ningə, əli Jəju əi nə: «O njé ndo je ləi rai ne ki kadi dəw ra ndɔ taa kəə ti al.»

³ Ə Jəju təl əl-de ə nə: «İtidəi ne ki ngar *Dabidi ra loki ɔo ra-de ki dije ki goe ti kin al a?

⁴ Dabidi ur me kəy ti lə Luwə ki ra ki kibi, əi ki dije ki gone ti, usoi mapa ki dije adi Luwə kadi-kare ti. E mapa ki kuso-e sɔbi dəe al nim, sɔbi dɔ njé ki goe ti al nim, nə e njé kijə ne məsi kadi-kare par ə sɔbi dɔde kadi usoi✧.

⁵ Ə se ta ki ndu-kun lə *Moji ndangi əl ə nə: ndɔ taa kəə ti, njé kijə ne məsi kadi-kare je, rai kilə ki e ne ki kadi dəw ra ndɔ taa kəə ti al, gin kəy ti lə Luwə, nə dəw tidə dɔde ti kadi e majal al kin, itidəi al a?

⁶ NGa ningə kadi m-əl səsi, lo ki j-a ti ne kin, ne ki bo ngay itə kəy lə Luwə to ti ne.

✧ 12:4 1 Samiyəl 21.2-7; Ləbətiki 24.9

⁷ Ningə kin ə re igəri me ta ki ə nə: “E koo kəm-to-ndoo ə m-ge, bi e kilə məsi kadi-kare par al[☆]” kin ə, re a igangi ta də dije ti ki ta ləde goto kin al.

⁸ Tadə mi *NGon dəw, m-aw ki təgi də ndə taa kəə ti.»

*Jəju adi rə nga dıngəm ki jie oy njururu
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)*

⁹ Jəju i noo, aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je.

¹⁰ Ningə dıngəm kare ki jie oy njururu e me kəy kaw-naa ti noo. Ba, dije sangi rəbi ki kadi n-indəi ta də Jəju, adi dəji-e ta əi nə: «NDu-kun adi ta rəbi kadi dəw aji madine ndə taa kəə ti ə se aje al ə?»

¹¹ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Nə dansi ti ə, aw ki bati kare ba, ə bati ka kin osi be ti ndə taa kəə ti, ə aw un-e tēē sie taga al ə?»

¹² NGa ningə re e dəw ba, itə bati gidi bay bay! Əθ m-əl səsi təki ndu-kun adi ta rəbi kadi dəw ra maji ndə taa kəə ti.»

¹³ Lo kin ti noo, Jəju əl dıngəm ka kin ə nə: «tsurə jii.» Ə dıngəm surə jine ba, jie təl to maji asi-naa ki ki nungi.

¹⁴ Ə loki *Parisi je tēēi taga ba, awi əli-naa ta ki də Jəju ti, kadi n-ooi se n-a n-rai ban ə n-a n-təli-e wa.

Jəju e bəə kilə lə Luwə

¹⁵ Loki Jəju oo poy ne ki gei ra sie, əti lo kin ti noo kə. Dije ngay uni goe, ningə aji njé moy je pəti tə.

¹⁶ Ba, ndəji-de ki təgine, kadi rai adi dəw gər-ne al.

¹⁷ Ningə ne kin ra ne be kadi ta ki Luwə əl ki ta nje kəl ta ki tae ti, Ejay kin[☆], təl tane. Luwə əl ə nə:

¹⁸ «Oi bəə kilə ləm ki m-kəte,

☆ 12:7 Oje 6.6 ☆ 12:17 Ejay 42.1-4

NJe ndigi ləm, ki rəm nəl-m ngay kadi m-ilə jim dœ ti.

M-a m-ində NDilm dœ ti,

Ningə a ilə mbe ne ra ki dana rə gin be je ti ki dangi dangi✧.

19 A kəli-naa ki dəw al nim, a ində ndu al nim.

Dəw a oo ndue əl ta ta mbalo ti al✧.

20 A budı gakira ki to ki mbəne nangı al,

Taa, a təl lambı ki isi oy al nim tə.

A ra be bitı kadi tə ne ra ki dana o be✧.

21 Gin be je ki dangi dangi a indəi mede dœ ti.»

Dije əi nə Jəju e ngar lə ndil je ki majal

(Mk 3.22-30; Lk 11.14-23)

22 Dije rəi ki dingəm kare ki ndil ki majal ra-e adi kəme oo lo al nim, əl ta al nim, ə Jəju ade əl ta je, oo lo je.

23 Ne kin əti kosi dije bəl ngay, adi dəji-naa ta əli əi nə: «Dəw kam e *NGon ka Dabidi al ma?»

24 Nə loki *Parisi je ooi ta kin ningə, əli əi nə: «E kam isi tuwə ndil je ki majal ki təgi lə Bəljəbul, ki e ngar lə ndil je ki majal.»

25 Jəju gər mər ta ləde adi əl-de ə nə: «Kin ə, dije ki me beko ti ki kare ba, təli də-naa ti rəi-naa ə, be kəe kin a tuji. Taa, be bo, ə se me kəy ki dije ki me ti təli də-naa ti, rəi-naa, ki kadi a a taa ka goto tə.

26 Kin ə re *Satə wa tuwə dije lə Satə, e wa adi dije lie təli də-naa ti rəi-naa ə, lo kadi kəbe lie a aw ki kəte goto.

27 Kin ə re e ki təgi lə Bəljəbul ə m-tuwə-n ndil je ki majal ə, dije ki gosi ti tuwəi-de ki təgi lə nə ə? Dije ki gosi ti wa a təji kadi ta ləsi e ta ki go ti al.

²⁸ A re e ki tɔgi lə NDil Luwə ə m-isi m-tuwə-n ndil je ki majal tɔ ningə, tɔji kadi kɔbɛ lə Luwə re tɛɛ rɔsi ti ngata.

²⁹ «Ningə təkɪ rɔjetɪ, re dəw uwə dəw ki nje tɔgi dɔe kəte al ə, a asi kur me kəy ti lie, kadi ndur nɛ kingə lie al. Lokɪ dɔe ngata ningə, a ndur nɛ ki me kəy ti lie təkɪ mene ge.

³⁰ Ningə kadi igəri, dəw ki e səm al, e nje kəsi-m ta, taa dəw ki kaw səm nɛ ki naa ti al, e nje tində tɪ tɔ.

³¹ Be ə, m-əl səsi təkɪ, majal je pətɪ ki dije a rai-de, ə se ta je ki mal pətɪ ki dije a əli dɔ Luwə ti, Luwə a iyə goe kɔ adi-de, nə ta ki mal ki kəl dɔ NDil Luwə ti, Luwə a iyə go kɔ adi-de al ratata.

³² Kin ə re dəw əl ta ki majal əsi-n tam, mi *NGon dəw ə, Luwə a iyə go kɔ ade, nə re əl ta ki mal əsi-n ta NDil Luwə ə, Luwə a iyə go kɔ ade ki bone ti al nim, ki lo ti ti al nim, ratata.

*Ta ki tɛɛ ta dəw ti ki ngame dəw
(Mt 7.16-17; Lk 6.44-45)*

³³ «Kin ə re kagi maji ba, kande maji tɔ, a re kagi majal ba, kande majal tɔ. Tado e ki kandi kagi ə dəw a gər-n kagi.

³⁴ Səi njé man majal tə li je be kam, a rai ban be ə ta ki maji a tɛɛ tasi ti, səi ki səi dije ki majal ə? Tado e nɛ je ki rosi me dəw kin ə isi tɛɛ tae ti.

³⁵ Dəw ki maji, kilə rae je tɛɛ me nɛ ra ti ki maji ki uwə mee. Ningə dəw ki majal, kilə rae je tɛɛ me nɛ ra ti ki majal ki uwə mee tɔ.

³⁶ M-əl səsi, ngan ta je ki galala pətɪ ki isi tɛɛ ta dije ti kin, a əli gine ndɔ gangɪ ta ti.

³⁷ Tado e ki ta ki tai ti ə a ɔri ta dɔi ti, ə e ki ta ki tai ti tɔ ə ta a uwəi.»

Parisi je daji Jaju ne kaji
(Mt 16.1-4; Mk 8.11-12; Lk 11.16, 29-32)

³⁸ NJé ndo ndu-kun je ki *Parisi je uni ta əli Jaju əi nə: «Nje ndo dije, ji ndigi kadi ıra ne kaji madi kare adi j-o.»

³⁹ Ə Jaju ilə-de ti ə nə: «Dije ki dəkagilo ti ki bone, əi dije ki majal, ki njé kuwə marim, ndigi kadi n-ooi ne kaji, nə ne kaji madi ki rangi ki kadi a oi ore də ne kaji lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Jonasi, goto ngata.

⁴⁰ Tada, tə ka ki Jonasi ra kondə mitə, kadi mitə me kanji ti ki boy ka kin ə, mi *NGon dəw m-a m-ra kondə mitə, kadi mitə gin nangi ti tə☆.

⁴¹ NDə gangi ta ti ə, dije ki Ninibi ti a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki bone kin kadi a iləi ta dode ti. MBata, loki Jonasi ilə mbə Poy Ta ki Maji, dije ki Ninibi ti iyəi rəbi ne rade je ki majal kə☆. NGA ningə, ki basine kin, dəw ki itə Jonasi say e ne.

⁴² NDə gangi ta ti ə, ngar ki dāne ki j gin 6e ti, a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki bone kin kadi a ilə ta dode ti. MBata, j soy dānangi ti nu ə ndə ki re kadi oo gosi ta lə Salomə☆. NGA ningə, ki basine kin, dəw ki itə Salomə say e ne.

NDil ki majal ki təl re tone ti gogi
(Lk 11.24-26)

⁴³ «Loki ndil ki majal tē me dəw ti, aw ilə ki dilə lo ki tuti mba kadi n-ingə lo kisi ki rangi kadi n-ər kəə ti, nə ingə al 6a,

⁴⁴ əl ə nə: “M-a m-təl kadi m-aw lo kisi-m ti ki kate m-isi ti ə m-tē ka kin gogi.” Loki təl aw gogi ningə, ingə me lo ka kin to kare, utəi, rai adi maji.

☆ 12:40 Jonasi 2.1 ☆ 12:41 Jonasi 3.5 ☆ 12:42 1 NGar je 10.1-10

⁴⁵ NGa ə, təl aw, əy ndil je ki majal itai-e e wa bəy siri, 6a rəi uri me dəw ti ka kin isi. Lo kin ti, ji kisi dəw kin ki dəe taa a majal ngay itə e ki kəte bəy. Be ə, dije ki majal ki dəkagilo ti ki bone ka a toi be tə.»

Jəju əl ta lə kone je ki ngakone je ki rəjetə
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Jəju isi əl ta kosi je ba bəy ningə, kəe je ki ngakəe je rəi ai taga, sangi kadi n-əli sie ta.

⁴⁷ NGa ə dəw madi əl-e ə nə: «O kəi je ki ngakəi je ai taga nə, a sangi kadi n-əli səi ta.»

⁴⁸ Ə Jəju təl əl dəw ka kin ə nə: «Nə je ə əi kom je, ki ngakom je ə?»

⁴⁹ Ba un jine təji-n njé ndo je ləne, ə ə nə: «Oi kom je, ki ngakom je ə isi kin.

⁵⁰ Tadə dəw ki nje ra ndigi lə Bawm ki isi me dərə ti ə, e gokom je, e konanm je, ki kom je.»

13

Kuji ta ki də nje dibi ne ti
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

¹ NDəe ti kin, Jəju tēe me kəy ti, aw isi kadi ba bo ti.

² Kosi dije ngay kawinaa gəi gide, adi aw al isi me to ti. Ba kosi dije pəti, ai ngangəi ba ti ne.

³ Jəju əl-de ne je ngay me kuji ta je ti ə nə: «Nje ndrə kare aw kadi dibi ne,

⁴ ningə dəkagilo ti ki a ilə ko ne, kə ko je madi tosi ngangəi rəbi ti adi yəl je rəi qi maki.

⁵ Kə ko madi je, tosi dənangi njəkirə ti, adi lo kadi ingəi dənangi asi tam iləi ngirəde ti goto. Nə ke ə, təgi kalangi ba, tadə ngirəde to taa ne.

⁶ Loki kadi ɔsi ningə, ngan ko je ka kin ndolai mbaw, ɓa go ti, tuti kurim, tado ngirəde aw nangi boy al.

⁷ Ka ko je ki nungi, tosi dan kon je ti, adi kon je tɔgi ndami-de mbɔl.

⁸ Nə ka ko je madi, tosi donangi ti ki maji, adi andi. Ki na je andi asi bu kare, njé ki nungi andi asi kuti mehe, taa njé ki nungi ɓəy andi asi kuti mitə tɔ.»

⁹ Jəju ilə dɔ ti ə nə: «Dəw ki aw ki mbine mba koo-n dɔ ta ɓa, kadi oo dɔ ta kin maji!»

*Gin ne ki Jəju ndo-n ne ki kuji ta je
(Mk 4.10-12; Lk 10.9-10)*

¹⁰ *NJé ndo je la Jəju rai rəe ti daji-e ai nə: «MBa ri ə əl-de ta ki kuji ta je ə?»

¹¹ Ə Jəju əl-de ə nə: «M-əl-de ta ki kuji ta tado sai, Luwə tɛɛ ki dɔ ne ki to lo ɓəyɔ ti ki oji dɔ kɔɓe lie adi igəri, nə ai je, Luwə tɛɛ ki dɔe adi-de al.

¹² Tado dəw ki aw ki ne jine ti, a adi-e dɔ ti ɓəy, kadi to mbar mbar jie ti, nə dəw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki aw-n jine ti kin ka, a taai jie ti wa ɓəy.

¹³ E mbata kin ə, m-əl-n-de ta ki kuji ta, tado goi lo maji ka, ooi ne al nim, ooi ta maji ka, gəri me al nim.

¹⁴ E be kadi ta ki Luwə əl ki nje kəl ta ki tae ti Ejay kin təl tane. Ejay* əl ə nə:

“A ooi dɔ ta maji, nə a igəri me al nim,
A igoi lo maji, nə a ooi lo al nim,

¹⁵ Tado me dije kin təl nga ngororo.

Uti mbide,

NDami kəmde,

NDigi kadi kəmde oo lo al nim,

Kadi mbide oo ta al nim,

☆ 13:14 Ejay 6.9

Taa kadi n-gəri ne madi kare al nim tɔ,
 Nə təkɪ ne n-ji n-rəi rəm ti,
 Adi m-aji-de✧.”

¹⁶ «Nə səi, səi njé maji-kur, tadɔ kəmsi oo ne je maji nim, mbisi oo ta maji nim.

¹⁷ Təkɪ rɔjeti, adi m-əl səsi, njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ngay, ki njé ra ne je ki dana ngay, ndigi kadi kəmde oo ne ki səi je, kəmsi oo kin, nə asi koo al, ndigi kadi mbide oo dɔ ta ki səi je, mbisi oo kin, nə asi koo al tɔ.

*Jaju ɔr me kuji ta ki ɔji dɔ nje kilə ko
 (Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)*

¹⁸ «Səi, maji kadi gəri me kuji ta lə nje kilə ko kin maji.

¹⁹ Nŋangi rəbi ki kə ko je tosi ti, e dəw ki oo ta ki dɔ kɔbe ti lə Luwə, nə gər me al, ə su re ɔr ta ki dibi mee ti ka kin kɔ.

²⁰ Dɔnangi njəkirə ki kə ko je tosi ti, e dəw ki oo ta lə Luwə ningə, taa langisi ba ki rɔnəl,

²¹ nə ta kin, ilə ngirəne mee ti al. E dəw ki nje kuwə ki ta lə Luwə dɔkagilo ki ndəy be par. Dɔkagilo ki kɔ je, ə se kində kəm-ndoo ki mbata ta lə Luwə re ɔa, iyə kadi-me ləne kɔ kalangi ba.

²² Kə ko je ki tosi dan kon ti, e dəw ki oo ta lə Luwə, nə me ka sururu dɔ ne je ti ki dɔnangi ti, ki ra ta ne maji je uti dɔ ta ki oo, adi lo kadi andi goto.

²³ Ningə, dɔnangi ki maji ki kə ko je tosi ti, e dəw ki oo ta lə Luwə, gər mee, adi andi maji. Dɔe ki madi je andi ɔu kare je, ki nungi andi kuti mehe je, kuti mitə je.»

Kuji ta ki dɔ jəne ti

24 Jəju ində kuji ta ki rangi nōde ti bəy ə nə: «Kōbe lə Luwə, to tə dəw ki dibi kandi ne ki maji me ndər ti ləne,

25 ə kondə, loki dije toi bi ba, nje bə lie re dibi jəne də ne ti ki maji ki dibi ka kin, ba ət aw.

26 Lok i kandi ne ki maji ka kin ibə tōgi, ə kande je isi teei ba, jəne ka kande tee tə.

27 Lo kin ti, njé ra kilə je awi əli bade əi nə: “Baje, e kandi ne ki maji ə idibi me ndər ti ləi tə, nga jəne je kin teei ra ə?”

28 Ə bade əl-de ə nə: “E nje bə ə ra ne kin.” NGa ə njé ra kilə je dəji-e əi nə: “Indigi kadi ji rəy-de kə a?”

29 Nə ba nje ndər əl-de ə nə: “Jagi, lo rəy jəne je ti kin, a rəyi ki ko ki maji ba.

30 Ə iyəi-de adi tōgi naa ti biti kagi lo kijə ko ti, ningə ndə kije ti ba, m-a m-əl njé kije je m-ə nə: Irəyi jəne je kin idəi ki dəe dəe kadi tə iləi por bəy taa, ijəi wa ki me dam ti ləm.”»

Kuji ta də kə kagi ti ki bari-e mutadi

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

31 Jəju ində kuji ta ki rangi nōde ti bəy ə nə: «Kōbe lə Luwə to təkə kagi madi ki bari-e nə mutadi ki dəw madi un dibi me ndər ti ləne kin be.

32 Kə mutadi ə e kandi ne ki du itə ndəgi kandi ne je pəti, nə lo ki tōgi ba, təl kagi tay ki bo itə kam tay je pəti ki me ndər ti. Təl kagi ki bo, adi yəl je rəi rai kəy tode bajie je ti.»

Kuji ta də əm ti

(Lk 13.20-21)

33 Jəju əl-de kuji ta ki rangi bəy ə nə: «Kōbe ki dərə ti to titi-naa ki əm ki dəne madi un ləy-n nduji ki me kee joo, adi nduji ki ləy ba pəti i kin be.»

Jəju əl ta je pətɪ kɪ kuji ta
(Mk 4.33-34)

³⁴ Ta je kɪn pətɪ, Jəju əl kosi je kɪ kuji ta. Ta kɪ kadi əl-de kɪ kuji ta əl, goto.

³⁵ E be kadi ta je kɪ Luwə əl kɪ ta nje kəl ta kɪ tae ti kɪn təl tane. Nje kəl ta kɪ ta Luwə ti əl ə nə: «M-a m-tee tam kadi m-əl kuji ta je, m-a m-ilə mbə ne je kɪ toi lo bəyɔ ti lo kilə ngirə dərɔ ti kɪ dənangi ti nu kɪn✧.»

Kər gin kuji ta kɪ dɔ jəne ti

³⁶ Jəju iyə kosi je ə aw be. Loki rəi be, njé ndo je lie rəi rəe ti, dəji-e əi nə: «Ɔr-je gin kuji ta kɪ dɔ jəne ti kɪ a me ndər ti kɪn adi j-o.»

³⁷ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Dəw kɪ nje dibi ko ne kɪ maji kɪn, e mi NGon dəw;

³⁸ ningə ndər, e dənangi; ə kandi ko kɪ maji, e njé je kɪ ndigi kadi Luwə ɔ be dɔde ti; jəne, e njé je kɪ uni go nje majal;

³⁹ nje bə kɪ nje dibe, e su; kagi lo kijə ko e dɔbəy ndɔ; ba njé kijə ko je əi malayka je tɔ.

⁴⁰ Tə ka kɪ, e kɪ rəy-n jəne buki poro, dɔbəy ndɔ a to be tɔ.

⁴¹ *Mi NGon dəw m-a m-ilə kɪ malayka je ləm kadi tuji dije pətɪ kɪ njé kosi madide je kadi osi me majal ti, kɪ dije kɪ njé ra majal.

⁴² *Malayka je a buki-de me por ti kɪ dum kəl tae, kɪ e lo kɪ a nɔi je a ngəi ngangide je titi.

⁴³ Lo kɪn ti, njé ra ne kɪ dana a unji tə kadi be me beko ti lə Bawde Luwə. Dəw kɪ aw kɪ mbine kadi oo-n dɔ ta ba, kadi oo dɔ ta kɪn maji.

Kuji ta kɪ dɔ ne kingə ti kɪ to lo bəyɔ ti kɪ mədi-kosi

✧ 13:35 Pa je 78.2

44 «Kõbe ki dõrã ti to tã ne kingõ ki bõyõ me ndõr ti, ã dõw madi aw tẽẽ dõ ti kin be. Dõw ka kin tãl bõyõ gogi, ßa rõe nãl-e ngay, adi aw gati ki ne maji je lãne pãti, ã iyã lae re ndogi-n ndõr ka kin.

45 Kõbe ki dõrã ti to tã nje ra gati ki isi sangi madi-kõsi ki ndole be.

46 Loki ingõ e ki gate e ngay, tãl aw gati ki ne kingõ je lãne pãti, ã iyã lae re ndogi-n madi-kõsi ka kin.

Kuji ta ki dõ bandi ti

47 «Kõbe lã Luwã to tã bandi ki dõw a ilã me ba ti ã a õy dõ kã kanji je ki dangi dangi kam be.

48 Loki bandi ka kin rosi ßa, nje ndõ ndõr re-n ngangi ba ti, isi nangi, ningõ tãr njẽ ki maji maji me sukim ti, ã iyã njẽ ki tẽẽi ne al ßuki-de kã.

49 Kae ti ka kin ã, dõbõy ndõ a e be tã. *Malayka je a rãi kadi õri kãm dije ki njẽ ra ne je ki dana ki njẽ ra ne je ki dana al, naa ti.

50 A ßuki dije ki njẽ ra ne je ki majal me por ti ki dum kãl tae, ki e lo ki a nõi je a ngõi ngangide je titi.»

51 Lo kin ti nõõ, Jõju dõji njẽ ndõ je lãne ã nã: «tãri me ta je kin pãti a?» Æ ilãi-e ti ãi nã: «Oyõ, ji gãr.»

52 Ningõ Jõju ãl-de ã nã: «E be ã, nje ndõ dije ndukun ki tãl nje taa ne ndõ ki dõ kõbe ti lã Luwã, to tã ßa nje kãy ki ingõ ne je ki sigi ki ne je ki kãke lo ngãm ne ti lãne kin be.»

Dije ki Najarãti ti adi mede Jõju al (Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

53 Loki Jõju ãl kuji ta je gine gangi ßa, õti lo ki a ti kin kã.

54 Ɔti noo, aw be bo ti ki togi ti. Jəju ndo ne dije gin kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. NDo-de ne ndo ki əti-de bəl, adi əli əi nə: «Gosi ta je ki ne kəji je kin ii-n ra ə?»

55 Ma ngon lə nje ragi kagi də kəy ti wa ka am wa? Kəe al ə e Mari a? Ə Jaki je, ki Jisəpi je, ki Simo je ki Judi je to al ə əi ngakəe je a?

56 Taa, konane je ka isi səje ne to al a? NGA ne je kin pəti ingə ra dana?»

57 Ta ki dəji kin əgi-de kadi adi mede Jəju, ə Jəju əl-de ə nə: «Nje kəl ta ki ta Luwə ti ba, e me be koje ti, ki me kəy ti lie ə dije a kidi-e ti.»

58 Lo kin ti, Jəju ra ne kəji je ngay al mbata mbati kadi-e mede.

14

Koy Ja Batisi

(Mk 6.14-19; Lk 9.7-9; 3.19-20)

1 Dəkagiloe ti kin, *Erodi ki e nje kəbe dənangi ti ki Galile, oo ta təba lə Jəju.

2 Ə əl njé ra kilə je ləne ə nə: «Dəw kin e Ja Batisi! E e ə j taa dan njé koy je ti. Gine kin ə, aw-n ki togi mba ra-n ne je ki əti bəl bəl.»

3 Erodi əl be, tado ndo ki adi uwəi Ja, doci-e ki sən, iləi-e dangay ti, mbata lə Erodiyadi, ki ne ngokəe Pilipi,

4 ki Ja əl-e ta də ti ə nə: «E go ti al kadi itaa-e nei ti».

5 Me ta ti kin, Erodi ndigi təl Ja, nə bəl kosi je, tado kosi je ooi Ja kadi e nje kəl ta ki ta Luwə ti.

☆ 14:4 Ləbatiki 18.16; 20.21

⁶ NGA ə, ndə rənəl koji Erodi ti, ngon lə Erodiyadi ki dənə, tēē ndam nō dije ti ki bari-de lo ne kuso ti, ə nəl Erodi ngay,

⁷ adi Erodi un ndune ki kibi rə kadi n-ade ne je pəti ki dəji-ne.

⁸ Lo kin ti, kqə sule, adi əl ə nə: «Adi-m, təki j-a-n wa kin, də Jə Batisi me supira ti.»

⁹ Me ngar tuji əji-n də ne ki ngon ki dənə dəje kin, nə ki mbata kun mindi ki un, taa ki mbata dije ki bar-de lo ne kuso ti kin tə 6a, un ndune kadi adi-e də Jə.

¹⁰ Be ə, adi dəw madi aw gangi də Jə kəy dangay ti,

¹¹ re-n me supira ti, adi ngon ki dənə ka kin, adi aw-n adi kone.

¹² *NJé ndo je lə Jə rəi uni nine awi dibi, 6a awi əri poye Jəju ade oo.

Jəju adi ne kuso dibi dije usoi

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jq 6.1-15)

¹³ Loki Jəju oo ta kin 6a, un to ə aw əsi rəne ngərəngi ki karne ba, lo ki dije gotoi ti. Loki kosi je ooi tae 6a, ii ki 6e bo je ki dangi dangi awi ki njade goe ti.

¹⁴ Loki Jəju ur nangi me to ti, oo kosi dije ngay. Loki oo-de, oo kəm-to-ndoo ləde, adi aji njé moy je ləde.

¹⁵ Loki kadi aw tə ur 6a, njé ndo je əti ki rə Jəju ti əli-e əi nə: «Lo ki j-ai ti ne kin, e lo ki dije gotoi ti, ningə kadi isi ur tə ngata, ə ituwə kosi dije kam adi awi ki ngan 6e je ti, ndogi ne kuso usoi.»

¹⁶ Nə Jəju əl-de ə nə: «Awi ki ndoo kadi awi lo al, səi je wa adi-de ne usoi.»

17 Ə əli Jəju əi nə: «Kı j-a-n ne kın, j-aw kı mapa mi ə kanji joo tə par.»

18 Ba Jəju əl-de ə nə: «frəi adi-mi m-o.»

19 Nıngə go ti, adi ndune kadi kosi dije ka kın isi nangi də wale je ti. Ba əy mapa kı mi kı kanji kı joo ka kın, un kəmne kı taa, əl ta kı Luwə mba kadi njangi dəe, ningə uwə gangi naa ti, adi njé ndo je, adi adi kosi je.

20 Dije pəti usoi ne ndani maji, adi njé ndo je əyi gındi mapa je, kı kanji je kı nay, kare dəgi gıde e joo bəy.

21 Dije kı usoi ne kın asi dıngəm je dıbi mi, kı kanji tidə dəne je kı ngan je.

Jəju njıyə də man ti
(Mk 6.45-52; Jə 6.16-21)

22 NDəy ba go ti, Jəju əsi njé ndo je ləne kadi ali me to ti, awi gıdi ba ti kəte nəne ti, dəkagilo ti kı e a tuwə-n kosi je.

23 Loki Jəju tuwə-de adi awi ningə, əti aw də mbal ti, əsi rəne kı karne, mba kəl ta kı Luwə. Loki kadi ur, Jəju isi loe ti nəq kı karne ba.

24 Də gangi loe ti kın, to lə njé ndo je e dan ba ti, say kı ngangı ba ngata. Nəl ilə, sur to kı gogi gogi, adi pungı ba ra-de majal.

25 Dan lo ti ba, Jəju j a njıyə də man ti, isi aw kı rə njé ndo je ti.

26 Ə loki njé ndo je ooi-e a njıyə də man ti ningə, dəde majal, adi əli əi nə: «E muwə dəw,» ba bəl təl-de, adi uri kəl.

27 Nə kalangi ba, Jəju əl-de ə nə: «Adi mesi osi nangı nə e mi, ə ibəli al!»

28 Lo kin ti, Piyər ilə Jəju ti ə nə: «Babe, re e ̣ə, adi-m ndui adi m-njiyə də man ti m-aw rəi ti.»

29 Ə Jəju əl-e ə nə: «frel!» Ba Piyər ̣i me to ti, ur də man ti, njiyə də ti isi re ki rə Jəju ti.

30 Nə loki Piyər oo nəl ki isi ilə ba, bəl ra-e adi ilə ngirə nduy man, adi nq ə nə: «Babe, aji-m!»

31 Ə kalangi ba, Jəju ilə jine uwə-n Piyər, ba əl-e ə nə: «̣ dəw ki kadi-me ləi e ndikiri ba, ra ban ə iɓadi ə?»

32 N̄ingə loki ali taa me to ti ba, gin nəl gangi.

33 Ə njé ki isi me to ti əsi məkəsɪde nangi nqə ti, ba əli-e əi nə: «Təki rəjeti, ̣i NGon lə Luwə wa!»

Jəju nga njé moy je dənangi Gənəjarəti ti
(Mk 6.53-56)

34 Loki Jəju əi ki njé ndo je ləne indəi ba gangi n̄ingə, t̄ēi dənangi Gənəjarəti ti.

35 Dije ki loe ti gəri Jəju, adi iləi kilə ki lo lo, dənangi ki Gənəjarəti ti ba pəti, ə dije rəi ki njé moy je pəti rəe ti.

36 Dije nqi də Jəju ti kadi iyə njé moy je adi ədi ta kibi lie par ə a ingəi rə nga, ba dije pəti ki ədi ta kibi lie ingəi rə nga tə.

15

Jəju əl ta ki də n̄e jibəl be ti
(Mk 7.1-13)

1 *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je lə Luwə ki madi je ̣i Jorijaləm ti, rəi ingəi Jəju dəji-e əi nə:

2 «Mba ri ə njé ndo je ləi təli rəde go n̄e jibəl be ti lə kaje je al ə? Ji dəji be tadə togi jide al par ə usoi n̄e.»

3 Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «NGa səi, mba ri ə itəli rəsi go ndu-kun ti lə Luwə al mbata n̄e jibəl be ləsi ə?»

⁴ Təki rəjeti, Luwə əl ə nə: “Ɔsi gon bawi ki kəi.”
Taa əl bəy ə nə: “Dəw ki taji bawne ə se kone asi ta
koy☆.”

⁵ Nə səi, əli əi nə: “Dəw ki əl bawne ə se kone ə nə:
«Nə maji je ki re m-a m-əsi-n səli e kadi-kare ki m-
ində ta dangi mbata lə Luwə ngata,» ɓa,

⁶ dəwe kin aw ki ndoo kadi əsi gon bawne al
ngata. Lo kin ti, isi tuji ki ta lə Luwə mbata nə jibəl
ɓe ləsi.”

⁷ Səi njé kədi kəm dije, ta ki Luwə əl ki ta nje kəl
ta ki tane ti Ejay dəsi ti e ta ki rəjeti. Luwə əl ə nə:

⁸ “Gin dije kin əsi gonm ki nda tade kare,
Nə mede e say səm.

⁹ Təji ki isi iləi dəm ti, ndae goto,
Tadə nə ndo je ki isi ndoi dije ka,
E kəm-kədi ki j rə dije ti tə☆.”»

Nə ki nje təl dəw nə ki to nje ti
(Mk 7.14-23)

¹⁰ Go ti, Jəju ɓar kosi dije ki rəne ti, ə əl-de ə nə:
«Uri mbisi maji oi ta ləm, ə kadi igəri mee tə.

¹¹ Nə madi ki j taga aw ta dəw ti ki a təl-e nə ki to
nje ti ta kəm Luwə ti goto. Nə nə ki tɛɛ ta dəw ti ə a
təl dəw ki nə ki to nje ti.»

¹² Lo kin ti, njé ndo je lə Jəju rəi rəe ti əli-e əi nə:
«Ta ki əl kin to me *Parisi je ngay, kin igər ma?»

¹³ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Kagi ki ra ki Bai mə-e al, a
əri-e kə.

¹⁴ Iyəi-de, əi njé kəm tə je ki isi ndəri njé kəm tə je.
NGa ningə, re nje kəm tə ndər nje kəm tə ɓa, joo pu
a osi me ɓe ti.»

☆ 15:4 Tɛɛ ki taga 20.12; 21.17; Dətərənom 5.16; Ləbətiki 20.9

☆ 15:9 Ejay 29.13

15 Ɖ Piyər un ta əl-e ə nə: «Ɖr me kuji ta kin adi j-o.»

16 Ba Jəju əl ə nə: «Adi səi je wa ka igəri ne al tə a?

17 Adi m-əl səsi, ne je pəti ki ɔdi ta dəw, a aw tɛɛ kandaɛ ti, ba go ti ə, tɛɛ kə, aw be si ti.

18 Nə ne ki tɛɛ ta dəw ti, e ne ki i ngame dəw ti, ningə e kin ə e ne ki nje təl dəw ne ki to nje ti.

19 NGa me dəw ə e lo ki mər ta je ki majal isi tɛɛ ti, ki təl-naa, ki kuwə marim, ki kaya ki ra, ki bogi, ki ma naji ki ngom, ki kəl ta ki majal də-naa ti.

20 Ɖi je kin ə əi ne je ki isi təli dəw ne ki to nje ti; nə kuso ne, ki kanji togɛ ji, a təl dəw ne ki to nje ti al.»

Dəne ki Kana ti adi mene Jəju (Mk 7.24-30)

21 Jəju i loe ti noo, ər rəne aw dənangi ti ki Tir ki Sidɔ.

22 Ningə yə, dəne ki Kana ti kare tɛɛ noo re, ba un ndune ki taa əl ə nə: «Babe, *NGon ka Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm! tadɔ ndil ki majal adi kɔ ngonm ki dəne ngay.»

23 Nə Jəju ile ta ti al. Ba njé ndo je lie rəi rəe ti, əli-e əi nə: «Ɖtuwe kə goje ti, tadɔ a ində ndu goje ti.»

24 Ɖ Jəju ilə ti ə nə: «E ngan *Isirayəl je, ki toi tə bati je ki nayi-naa be kam par ə Luwə ilə-m ki rəde ti.»

25 Nə dəne re ɔsi məkəsiɛ nangi noe ti ə nə: «Babe, ire ira səm!»

26 Ɖ Jəju ile ti ə nə: «E go ti al kadi dəw un ne kuso lə ngan je, ilə adi ngan bisi je.»

27 Ba dəne əl Jəju ə nə: «E rəjeti Babe, nga ke ə, ngan bisi je ki ai gin tabilə ti, a usoi yongirə ne je ki tɛɛ ta bade je ti tosi nangi tə.»

28 Lo kin ti, Jəju əl-e ə nə: «Dəne, kadi-me lai bo ngay! Ningə kadi ingə ne ki to rəi kin, təkɪ idəji-n.» Ba ngone ki dəne ka kin, ingə rə nga də kade ti wa kin nɔɔ tə.

Jəju aji njé moy je ngay
(Mk 7.31-37)

29 Jəju əti loe ti nɔɔ, aw ta ba ti ki Galile. Al aw də mbal ti, isi nangɪ.

30 Kosi dije ngay rəi rə Jəju ti ki njé məti je, ki njé kəm tə je, ki njé kingə tuji je, ki njé mbi bəy je, taa njé moy je ki rangi ngay nɔɔ bəy. Rəi ki njé moy je kin buki-de nɔ Jəju ti, ba Jəju aji-de.

31 E ne ki əti kosi je bəl ngay, kadi njé mbi bəy je əli ta nim, njé kingə tuji je ingəi rə nga nim, njé məti je njiyəi nim, taa njé kəm tə je ka ooi lo nim tə, adi iləi təji də Luwə ti lə *Isirayəl je.

Jəju adi ne kuso dibi dije usoi bəy
(Mk 8.1-10; Mt 14.13-21)

32 Jəju bar njé ndo je ləne əl-de ə nə: «M-o kəm-to-ndoo lə kosi dije kin, tado ndə mitə bone ə əi səm naa ti, ningə, ne ki kadi usoi goto. Ba m-ge kadi m-tuwə-de ki mede ki bo ba al, nə tə bo j taa təgide rəbə.»

33 Ə njé ndo je lie dəji-e əi nə: «J-a j-ji ki mapa ra dilə lo ti ne, ə kosi dije ki əti bəl be kin a usoi asi-de ə?»

34 Ba Jəju dəji-de ə nə: «Mapa ki jisi ti e ban ə?» Ə əli-e əi nə: «Mapa e siri ki ngan kanji je ndəy də ti.»

35 Ə Jəju əl kosi dije kadi isi nangɪ.

36 Ba əy mapa ki siri ki ngan kanji je ka kin jine ti, ra oyo Luwə də ti, ningə gangi naa ti, adi njé ndo je ləne, adi adi kosi dije usoi.

³⁷ Dije p̄ati usoi n̄e ndani, adi njé ndo je kawi ginde je ki nay, kare siri.

³⁸ Dije ki usoi n̄e, asi dinḡam je dib̄i s̄o, ki kanji tid̄o d̄ane je ki ngan je.

³⁹ Go ti, J̄aju tuw̄a kosi je adi awi, ̄ba al me to ti, aw d̄onangi Magad̄a ti.

16

Parisi je ki Sadusi je, d̄aji n̄e k̄oji J̄aju
(Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

¹ *Parisi je ki *Sadusi je r̄ai r̄o J̄aju ti, d̄aji-e kad̄i ra n̄e k̄oji ki i d̄or̄a ti adi-de n-ooi. D̄aji-e be t̄a kul̄a ki k̄iȳa mba kuw̄a-n d̄aw.

² ̄O J̄aju il̄a-de ti ̄a n̄a: «Loki kad̄i aw t̄a ur ninḡa ̄ali ̄ai n̄a: “Lo a to maji, mbata d̄or̄a k̄ar j̄o.”

³ Lok̄i lo ti ki s̄j̄ bat̄i ninḡa, ̄ali ̄ai n̄a: “Bone ndi a ̄adi, mbata d̄or̄a k̄ar wuu.” E be ̄a, asi kad̄i iḡari k̄am n̄e je ki a rai n̄e d̄or̄a ti, n̄a n̄e je ki isi rai n̄e d̄okagilo ti ki bone taa asi ḡar al!

⁴ Dije ki d̄okagilo ti ki bone, ̄ai dije ki majal, ki njé kuw̄a marim, ndigi kad̄i n-ooi n̄e k̄oji, n̄a n̄e k̄oji madi ki rangi ki kad̄i a ooi ore d̄o n̄e k̄oji l̄a Jonasi, goto ngata.» Ba iȳa-de, ̄a ̄oti aw.

̄am l̄a Parisi je ki l̄a Sadusi je
(Mk 8.14-21; Lk 12.1-6)

⁵ Lok̄i isi awi dam ba ti ki kare, me njé ndo je oy d̄o mapa ti ki kad̄i ̄oyi.

⁶ NGa ninḡa J̄aju ̄al-de ̄a n̄a: «Oi maji! Ind̄ai k̄am-k̄adi d̄o r̄osi ti, ̄oji-n d̄o ̄am l̄a *Parisi je, ki ̄am l̄a *Sadusi je.»

⁷ N̄a ̄ai je isi m̄ari ta kin yo d̄ode ti ̄ai n̄a: «E mbata k̄oy ki j-̄oy mapa al!»

⁸ Nə Jəju gər ta ki mede ti, adi əl-de ə nə: «Səi dije ki kadi-me ləsi e ndikiri ba, mba ri ə isi məri ta ki dō mapa ti ki ɔyi al ə?»

⁹ İgəri me ne je al ka bəy a? Mesi ole dō mapa ti ki mi ki dıngəm je dibi mi usoi kin al a? NDō ki ɔyi ndəge ki nay kare ban ə itəli ə?»

¹⁰ Taa mapa ki siri ki dıngəm je dibi sō usoi kin ka mesi ole dō ti al nım tō a? NDō ki ɔyi ndəge ki nay kare ban ə itəli ə?»

¹¹ Ta ki m-əl m-ə nə: İndəi kəm-kədi dō rəsi ti, ɔji dō əm lə Parisi je, ki əm lə Sadusi je kin, e ta ki səbi dō mapa al, kin ra ban be ə asi kadi igəri mee al ə?»

¹² Lo kin ti ngata ə gəri təkı əl-de kadi n-ındəi kəm-kədi dō rəde ti, ɔji dō əm ra mapa al, nə ɔji dō ne ndo lə Parisi je ki Sadusi je.

*Piyər əl təkı Jəju e dəw ki Luwə mbəte
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Loki Jəju aw tē Səjare ti ki Pilipi ti, dəji njé ndo je ləne ta ə nə: «Dije isi əli ta ki dəm ti təkı mi *NGon dəw mi nə ə?»

¹⁴ Ə njé ndo je əli-e əi nə: «Dije madi əli əi nə i Jə Batisi; njé ki nungi əi nə i nje kəl ta ki ta Luwə ti Əli; njé ki rangi bəy əi nə i nje kəl ta ki ta Luwə ti Jərəmi al ə ki kare dan njé kəl ta je ti ki ta Luwə ti.»

¹⁵ Lo kin ti, Jəju əl-de ə nə: «NGa səi je wa ki dəsi, əli əi nə mi nə ə?»

¹⁶ Ə Simo Piyər ile ti ə nə: «İ Kirisi, ki Luwə mbəte, NGon lə Luwə ki nje kisi kəm ba!»

¹⁷ Ba Jəju əl Simo ə nə: «İ nje maji-kur, Simo ki ngon Jonasi, tadō e dəw ba tē ki dō ne kin adi igər al, nə e Bai ki nje kisi me dərā ti taa ə tē ki dəe adi.

18 NGa ningə m-a m-əli m-ə nə j Piyər (ki kər mee nə MBal), ningə də mbal ti kin ə m-a m-ində ngirə njé kaw-naa je ləm də ti. Təgi koy a ra sie ne mədi al.

19 M-a m-adi lakəle kəbe ki dərə ti. Ningə ne je pəti ki a də dənangi ti ne, a də dərə ti tə, ə ne je pəti ki a tuti dənangi ti ne, a tuti dərə ti tə.»

20 Ba ndəji njé ndo je ki təgine təki ke n-e Kirisi ki Luwə mbəte kin, kadi əli tae dəw mədi al.

*Jəju əl ta koyne ki kine lo koy ti
(Mk 8.31-9.1; Lk 9.22-27)*

21 I dəkagiloe ti noq, Jəju ilə ngirə təji njé ndo je adi gəri təki, səbi kadi n-aw Jorijaləm, n-ingə kə ngay ji ngatəgi je ti lə *Jipi je, ki ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je. A təli-ne, nə ndə ki kə mətə lə ndə koyne ba, n-a n-təe lo koy ti.

22 Nə də ta ti kin, Piyər ər Jəju aw sie dəbi kare, ningə ilə ngirə kəl sie ə nə: «Bəbe! Luwə a ngəm-i, ne kin a rai al!»

23 Nə Jəju təl rəne, əl Piyər ə nə: «Təl gogi *Sata, ər roi kə gom ti! I jigi ki nje tigə-m, tadə mər ta ləi e mər ta ki j rə Luwə ti al, nə e mər ta lə dije.»

24 Ningə go ti, Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Re dəw mədi ndigi njiyə gom ti ningə, kadi oo rəne tə ne mədi al, kadi e wa un kagi-dəsi koy ləne, ə re un gom.

25 Təki rəjeti, dəw ki ge kaji rəne ne wa dənangi ti ne a tji ta rəne. Nə dəw ki tji ta rəne ki mbata ləm, a isi ki dəne taa gogi.

26 Kin ə re dəw ingə ne maji je ki dənangi ti ne pəti tigə, nə ndile tuji ə, maje to ra be ə? Ne mədi ki dəw a adi ər-n to ndilne to noq a?

27 Mi *NGon dæw m-a m-re ki malayka je læm me tɔɔa læ Bai Luwə, ningə m-a m-igə dæw ki ra go jie ki go kilə rae ti.

28 Təki rɔjɛti, adi m-əl səsi: dije madi dansi ti ne a oyi al bəy ə, a ooi-mi NGon dæw ki m-a m-re tə NGar kin.»

17

Jəju mbəl rəne

(Mk 9.2-3; Lk 9.28-36)

1 NDɔ mehe go ti ningə, Jəju ɔr Piyər nim, Jaki nim, taa Jə ki ngokɔ Jaki nim tɔ, ə aw səde dɔ mbal ti ki ngal, say ki ndəge je.

2 Loe ti nɔɔ, Jəju mbəl rəne ta kəmdɛ ti. Ta kəme unji tə kadi bɛ, taa kibɪ ki rəe ti ka unji tə kadi be tɔ☆.

3 Ningə loe ti nɔɔ, *Mojɪ əi ki Eli tɛɛi ki rəde ti həy, a əli ta ki Jəju.

4 Ə Piyər un ta əl Jəju ə nə: «Babɛ, kin ə j-isi lo kin ti ne be par ə majɪ ngay. Re ige ə, m-a m-ra kəy-lo mitə: kare e yəi, kare e yə Moji, ə ki kare e yə Eli tɔ.»

5 Lokɪ Piyər a əl ta tane ti ba bəy ningə yə, kil ndi ki kunje to, j səbi dɔde liti. Ba ndu ta madi tɛɛ me kil ndi ti ə nə: «E kam e NGonm ki m-ndige ngay, e ki nəl-m ngay kadi m-kɔte, ə oi ta lie.»

6 Lokɪ njé ndo je ooi dɔ ta kin ɔa, osi ki ta kəmdɛ nangi, bəl təl-de.

7 Ə Jəju re rəde ti, ɔdi-de ə əl-de ə nə: «J taa, ə adi bəl ra səsi al.»

8 NGA ningə, lokɪ əi nə n-uni kəmdɛ ki taa ɔa, ooi dæw madi ki rangi al, ooi Jəju ki karne ba par.

☆ 17:2 2Pɪ 1.16-18

⁹ Loki ji dɔ mbal ti isi uri ki nangi, Jəju ində ndu kin nɔde ti ə nə: «Əli ne ki ra ne adi oi kin dəw madi al, biti kadi mi *NGon dəw m-teɛ dan njé koy je ti.»

¹⁰ Go ti, njé ndo je dəji-e əi nə: «MBari wa bangi ə, njé ndo ndu-kun je əi nə sɔbi kadi Eli re kəte taa ə?✧»

¹¹ Ə ilə-de ti ə nə: «E ki rɔjeti kadi Eli a re kadi ra go ne je pəti adi asi-naa gogi.»

¹² Nɪngə mi, adi m-əl səsi madi oi, Eli re ngata, nə dije gəri al, adi rai sie ne ki mede ge. Be tɔ ə, mi NGon dəw ka m-a m-ingə-n kɔ jide ti.

¹³ Lo kin ti, njé ndo je gəri kadi ta ki Jəju əl-de kin sɔbi dɔ Jə Batisi.

Jəju nga ngon ki nje damsɪl

(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43)

¹⁴ Loki təli isi rəi ki rɔ kosi dije ti, dɪngəm madi kare re rɔ Jəju ti, əsi məkəsine nangi nɔe ti, əl-e ə nə:

¹⁵ «Bəbe, o kəm-to-ndoo lə ngonm ki dɪngəm, ki damsɪl ra-e adi ingə kɔ ngay kin. Taa taa, isi tosi ki poro je, ki me man ti je.

¹⁶ M-re sie rɔ njé ndo je ləi, nə asi kadi adi-e ingə rɔ nga, al.»

¹⁷ Lo kin ti, Jəju un ta əl ə nə: «Səi dije ki dəkagilo ti ki ɓone ki səi njé me ngə je, səi njé ra ne ki majal, kadi tə m-isi səsi dəkagilo ban ɓəy taa adi mesi ə? Kadi m-a m-əsi gɪnsi dəkagilo ban ɓəy taa ə? Irəi ki ngon rəm ti ne.»

¹⁸ Ba Jəju ndangi ndil ki majal ade teɛ rɔ ngon ti, par ə ta naa ti nɔɔ, ngon ingə rɔ nga.

¹⁹ Go ti, njé ndo je rəi rɔ Jəju ti, loki əi sie ki karde ba, dəji-e əi nə: «MBari ə je j-asi kadi ji tuwə ndil ki majal kin al ə?»

✧ 17:10 Malasi 3.23

20 Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Asi al, mbata kadi-me ləsi e ndikiri ba. Ningə kadi m-əl səsi təkı rəjeti, re awi ki kadi-me ki e ndikiri ba tə kə kəgi ki bari-e mutadi kin be mindi ka, a əli mbal kam əi nə: “Əti, aw a nu be” ə, a əti kadi aw a. Ne ki a dum dəsi goto. [

21 Taa ko ndil je ki be kin, dəw a tuwə-de ki takul kəl ta ki Luwə ki kəgi rə ne kuso par.】»

*Jəju təl əl ta ki də koyne ti ki kine lo koy ti bəy
(Mk 9.30-32; Lk 9.43-45)*

22 NDə kare njé ndo isi naa ti pəti Galile ti, ə Jəju əl-de ə nə: «A iləi-mi *NGon dəw ji dije ti,

23 kadi a təli-mi, nə ndə ki kə mıtə lə ndə koym ə, m-a m-ı taa lo koy ti.» Ta kin ər təgi njé ndo je ə təl ər bəy.

Jəju əi ki Piyər igəi la-mbə ki me kəy ti lə Luwə

24 Loki Jəju əi ki njé ndo je rəi tēi Kapərnayım ti, njé ki isi taai la-mbə me kəy ti lə Luwə rəi rə Piyər ti dəji-e əi nə: «Nje ndo səsi ne igə la-mbə ki me kəy ti lə Luwə al a?☆»

25 Ə Piyər ilə-de ti ə nə: «Oyo, igə la-mbə.» Ningə loki Piyər re tē bə ba, Jəju un ta kəte əl-e ə nə: «Mər ta ləi e ri ə Simə? Nə je ə əi njé kigə la-mbə je ki njé kigə ne ki ngar je ki dənangi ti ne gangi də dije ti ə? E ngan njé bə je ə se e mba je ə?»

26 Ə Piyər əl-e ə nə: «E mba je.» Loki ə nə: «MBa je», Jəju ə nə: «Re e be ə, ngan njé bə je, ai kare ən.

27 Nə re e be ka, kadi je ji təl jigı tigə dije kam al, ə aw baa, ilə kuy, uwə-n kanji ki dəsəy ki a re un kuy, ningə itē tae, ba a ingə silə kare mbəe ti, kadi igə-n la-mbə ləi tə, yəm tə.»

☆ 17:24 Tē ki taga 30.11-16

18

*Dəw ki e ki bo me beko ti la Luwə
(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)*

¹ Dəw kade ti wa kin, njé ndo je rəi dəji Jəju əi nə:
«Nə ə e ki bo me beko ti la Luwə ə?»

² Ə Jəju ɓar ngon ki du ade re a dande ti,

³ ningə əl-de ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi, re itəli
itəli tə ngan je ki du be al ə, a uri me koɓe ti la Luwə
al jagi.

⁴ Dəw ki səl dəne ləm ləm tə ngon be ə, dəwe kin
a e ki bo ngay me beko ti la Luwə.

⁵ Re dəw uwə ngon ki be kin rəne ti, me təm ti ə, e
mi wa ə dəwe kin uwə-m rəne ti.

*Jəju ndəji dije də majal ti
(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)*

⁶ «Kin ə təki dəw madi ra adi ki kare dan njé ki du
ti ki adi-mi mede, osi me majal ti ə, e soti ngay ɓəy
mbata ti lie kadi dɔɔi mbal ki bo ngay minde ti, ə
osi-e, iləi-e ɓul ba ti.

⁷ Kəm-to-ndoo ki dɔ dije ti ki dɔnangi ti ki njé re
ki ne je ki isi tigəi madide je jigəi ti adi osi. Təki rəjeti,
sɔbi kadi ne je ki njé tigə dije jigəi ti toi, nə kəm-to-
ndoo e la dəw ki nje ra kadi dəw osi.

⁸ Kin ə jii, ə se njai rai-ni adi osi me majal ti ə,
igangi-de ilə-de kɔ say. Tado, e soti ngay kadi ingə
kaji ki jii ki kare, ə se ki njai kare wa, itə kadi ingəm
jii je joo pu, ə se njai je joo pu wa, ə iləi-ni me por ti
ki gine a gangi al kin.

⁹ Kin ə kəmi kare rai adi osi majal ti ə, ɔr-e ile kɔ
say. Tado, e soti kadi ingə kaji ki kəmi ki kare, itə
kadi ingəm kə kəmi je joo pu, ə iləi-ni me dilə por ti
lə su.

10 Oi maji! Kadi ikidi ki kare dan ngan je ti kin al, tado, taki rojeti, malayka je lade isi ki dakagilo je pæti, ta kam Bai ti ki isi dora ti taa. [

11 MBata mi *NGon daw m-re mba kaji dije ki tade ti.] *

Kuji ta do bati ti ki nay

(Lk 15.3-7)

12 «Daw madi aw ki bati je bu, æ e ki kare nay ningæ, iyæ ndæge je ki do jikare gide jikare do wale ti, æ aw sangi e ki nay ka kin. Æ se ki go koe ti læsi, ta ri æ a æli do lo kin ti wa?

13 Taki rojeti, adi m-æl sæsi, re ingæ bati ki nay kin æ, ræ a næl-e ngay dæe ti itæ njé ki do jikare gide jikare ki nay-naa al kin.

14 Be to æ, Bawsi ki isi me dora ti, ge kadi ki kare ka tæe ti dan ngan je ti kin al.»

Ræbi kingæ daw ki ra majal

15 «Loki ngokoi ra majal æ, aw inge, sæi sie joo ba, ba ilæ ji do majal ti lie ki ra, ade gær. Re oo ta læi ba, i ingæ ngokoi gogi.

16 A re oo ta læi al ba, aw un daw ki rangi kare, æ se dije joo wa sæi, aw inge-n bæy. Ira be mba kadi “næ je pæti e ki kun-ndu do ti ki go ta ti læ dije joo æ se mitæ ki kadi mai naje✧.”

17 Kin æ re mbati koo ta lade æ, æl njé kaw-naa je. Æ re mbati koo ta læ njé kaw-naa je bæy to ningæ, kadi o-e tæ daw ki gær Luwæ al, æ se tæ nje taa la-mbæ be.

18 Taki rojeti, adi m-æl sæsi: næ je pæti ki a dooi donangi ti ne, a dooi dora ti to, æ næ je pæti ki a tuti donangi ti ne, a tuti dora ti to.»

---

* **18:11** Bar ta kin goto me makitibi je ti madi ki ndangi kæte nu ki ndon ta giræki. ✧ **18:16** Dætarænom 19.15

19 «Təki rəjeti, m-əl səsi m-adi igəri bəy təki re dije joo dansi ti, indəi ndude naa ti dənangi ti ne, kadi dəji ne ri ki uwə mede ə, Bai ki isi me dərə ti a adi-de.

20 Tadə lo ki dije joo ə se mitə kawī-naa ti, me təm ti ə, mi dande ti nōq.»

Kiyə go majal je lə naa kə

21 Lo kin ti, Piyər ətə ki rə Jəju ti dəje ə nə: «Bəbe, kin ə ngokom ra səm majal ə, kadi m-iyə go kə nja ban m-ade ə? Kadi m-iyə go kə bitə nja siri a?»

22 Ə Jəju əl-e ə nə: «M-əl m-ə nə bitə nja siri al, nə bitə nja dəsiri nja siri.

23 «E be ə, kəbe lə Luwə to tə ta kin be. NDə kare ngar madi ge kadi njé ra kilə je ləne idəi kər ne je ləne nōne ti adi n-oo.

24 Ə ilə ngire, adi rəi ki e ki kadi a ade la ki dum kidə kəre.

25 Nə dīngəm ka kin aw ki ne ki kadi igə-n kirə kin al, adi bəe un ndune kadi gati sie ki nee, ki ngane je, ki ne maji je lie ba pəti to kirə ti kin.

26 Ə nje ra kilə osi nangi nq bane ti, nq uwə njəe ə nə: “İsi səm də ti, ə m-a m-igə-i kirə kin pəti.”

27 NGA ə, lo kin ti, bəe oo kəm-to-ndoo lie, adi iyə kirə ki dəe ti kin kə, ə iyə adi aw kare.

28 «Loki dəw ki kirə e dəe ti ka kin ə nə n-təe ki taga bə, ingə madi-kilə lie kare ki e, aw ki kirə ləne ki ndəy be par dəe ti, ə osi sie uwe, səngirə mīnde, nīngə əl-e ə nə: “İgə-m kirə ki dəi ti!”

29 Ə made osi nangi nqə ti, nq dəe ti ə nə: “İsi səm də ti, ə m-a m-igə-i kirə kin.”

30 Nə mbati, adi aw sie bitə ile dangay ti, ngīnə-n ta kirə ki kadi igə-ne.

³¹ Loki madi kile je ooi ne ki ra kin ba, to røde ngay adi awi ɔri poy ne je kin pəti bade adi-e oo.

³² Ə ngar bar-e ade re, ba əl-e ə nə: “I nje ra kilə ki majal, m-iyə go kirə ki dəi ti pəti kə mbata nɔ ki inɔ dəm ti.

³³ NGa j, ri ə ɔgi kadi o kəm-to-ndoo lə madi təkɪ mi m-o-n kəm-to-ndoo ləi kin be tə ə?

³⁴ Lo kin ti, wongi ra bae dəe ti ngay, adi ilə sie dangay ti, lo ra kilə ti ki kɔ, bitɪ kadi igə-n kirə ki dəne ti pəti tigə.

³⁵ Ningə Jəju ilə dɔ ti ə nə: E be tə ə, Bai ki isi me dɔrə ti taa, a ra-n səsi, loki dəw madi dansi ti, iyə go majal kə kiyə ki j ngame ti adi ngokone, al.”»

19

Ta ki dɔ gangi-naa ti lə dəne ki dingəm (Mk 10.1-12)

¹ Loki Jəju təl ta ta je ba, ɔti Galile ti, aw dənangi Jude ti, gidi ba Jurde ti.

² Kosi dije ngay uni goe, adi aji-de dɔ moy je ti ləde.

³*Parisi je ɔti rəi rɔ Jəju ti, dəji-e ta tə kulə ki kiyə mba kuwə-n dəw əi nə: «NDu-kun adi ta rəbi kadi dingəm tuwə-n nene, ɔji dɔ ne ki ra ki ra adi nəl-e al ə se adi ta rəbi al ə?»

⁴ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Itidəi ndu Luwə ki ndangi kin al bitɪ a? NDU Luwə əl ə nə: “Lo kilə ngirə kində ne je ti, Nje kində ne je ra dingəm əi ki dəne✧,

⁵ ningə əl ə nə: E be ə, dingəm a iyə kone je ki bawne je, ə a tiyəi-naa ki nene, kadi təli darɔ ki kare✧.

✧ 19:4 Kilə ngirə ne je 1.27; 5.2 ✧ 19:5 Kilə ngirə ne je 2.24

⁶ Lo kɪn tɪ, a əi joo al ngata, nə əi darɔ ki kare ba. Nɪngə nə ki Luwə dɔɔ naa tɪ, maji kadi dəw gangi naa tɪ al.»

⁷ Ba əli Jəju əi nə: «NGa ra ban be ə *Mojɪ adi ndu ə nə re dɪngəm tuwə nene ɓa maji kadi ade makitibi gangi-naa jie tɪ ə?»

⁸ Ə Jəju təl əl-de ə nə: «E ki mbata me ngə ləsi ə Mojɪ adi-n səsi ta rəbi kadi ituwəi nesi je, nə lo kilə ngirə nə je tɪ, e be al.

⁹ NGa nɪngə, adi m-əl səsi, re dəw tuwə nene, mbata nə ki rangi, ɓi e ta lə kaya ki ra, al, ə taa dəne ki rangi ə, dəwe kɪn təl nje kuwə marim.»

¹⁰ Lo kɪn tɪ, njé ndo je əli-e əi nə: «Re e kɪn ə e ndu ki to dɔ dɪngəm tɪ ki rɔ dəne tɪ ə, taa dəne al e soti.»

¹¹ Ə Jəju əl-de ə nə: «Dije pəti gəri me ta kɪn al, nə njé ki Luwə adi-de ta rəbe par.

¹² Dije madi əi nɔɔ, taai dəne al, mbata tɔgide sangi dəne goto, nɪngə e nə ki tɛɛi me kɔde tɪ nu; njé ki madi je e mbata kər ki ɔri-de kujɪ, ə njé ki nungi, mbati taa dəne mbata kɔbe lə Luwə tɔ. Dəw ki asi kadi gər me ta kɪn ɓa kadi gər.»

Jəju njangi dɔ ngan je ki du

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Dije rəi ki ngan je ki du rɔ Jəju tɪ kadi njangi dɔde, ə əl ta ki Luwə ki mbata tɪ ləde, nə njé ndo je kəli səde.

¹⁴ Ə Jəju əl ə nə: «ɪyəi ngan je du adi-de rəi ki rəm tɪ, ɓi ɔgi-de ta rəbi al, tadɔ kɔbe ki dərɔ tɪ e yə dije ki toi tə ngan je ki du be.»

¹⁵ Go tɪ, Jəju njangi dɔde, ɓa ɔti ilə dəne aw lo ki rangi tɪ.

*Ta ki dɔ ngon ki basa ti ki nje ne kingə
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)*

¹⁶ NDɔ kare, ngon ki basa kare re rɔ Jəju ti, ningə dəje ə nə: «Nje ndo dije, e ri ki maji, ə kadi m-ra, ə m-a m-ingə-n kaji ki a to biti ki nɔ ti ə?»

¹⁷ Ə Jəju əl-e ə nə: «MBa ri ə idəji-m ta dɔ ne ki maji ti ə? Dəw ki maji e kare ba. Re ige kadi ingə kaji ba, itəl rɔi go ndu-kun je ti.»

¹⁸ Ə ngon ki basa ka kin dəji Jəju ə nə: «NDu-kun je ki ra ə?» Ba Jəju ile ti ə nə: «A təl dəw al, a uwə marim al, a bogi al, a ma naji ki ngom dɔ madi ti al»[☆],

¹⁹ ɔsi gon bawi əi ki kɔi, taa a ndigi dəw madi tə darɔi j wa be tɔ[☆].»

²⁰ Ningə ngon basa ə nə: «Ne je kin pəti, m-təl rəm go ti. NGA ki ne kin, e ri bəy ə nay-m kadi m-ra ə?»

²¹ Ə Jəju əl-e ə nə: «Re ige kadi asi-naa tapi ta kəm Luwə ti ba, aw, igati ki ne maji je lai pəti, adi lae njé ndoo je, ba a aw ki ne kingə ngay me dərə ti, ə ire un gom.»

²² Nə loki ngon basa oo ta je kin ba, ɔti aw ki rənəl al, tadɔ e dəw ki aw ki ne kingə ngay.

²³ Ə Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Təki rɔjeti, adi m-əl səsi, a ngə ngay ki rɔ nje ne kingə ti kadi ur me beko ti ki dərə ti,

²⁴ ningə m-təl m-əl səsi bəy, e ne ki ngə ngay kadi jambal ki oi-e kin ur bole kon ku ne ti, nə a ngə ngay itə e kin bəy kadi nje ne kingə ur me beko ti lə Luwə.»

²⁵ Ta kin əti njé ndo je bəl ngay, adi əli əi nə: «NGA kin ə e be ningə, na wa bangi ə asi kadi ingə kaji ə?»

☆ **19:18** Tee ki taga 20.12-16; Dətərənom 5.16-20 ☆ **19:19** Ləbətiki 19.18

26 Ə Jəju ində manjide ba ningə əl-de ə nə: «Ki rə dije ti ɓa, dəw ki asi goto, nə Luwə ɓa, asi ra ne je pəti.»

27 Ə Piyər un ta əl-e ə nə: «NGa o je ki, j-iyə ne je ləje pəti kə, ə j-un goi kin, ri ə j-a j-ingə ə?»

28 Ə Jəju ile ti ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi: ndə ki ne je pəti a indəi ngirəde kində ki sigi, ə mi *NGon dəw m-a m-isi də kimbər kəbe ti ləm, ki dije a ilai taji dəm ti kin ɓa, səi ki uni gom kin, səi ka a isi də kimbər kəbe ti ki dəgi gide joo kadi igangi ta də gin ka *Isirayəl ti ki dəgi gide joo.

29 Ningə re dəw madi, iyə kəy ləne, ki ngakone je, ki konane je, ki kone, ki bawne, ki ngane je ə se dənangi ləne ki mbata ləm ə, a ingə ne je ki al də e kin, taa a ingə kaji ki a to biti ki nq ti tə, tə ne ki səbi dəne.

30 NGa ningə, dije ngay ki kəte, a təli njé ki gogi, ə njé ki gogi, a təli njé ki kəte tə.»

20

Kuji ta də njé ra kilə me ndər nju ti

1 «Kəbe lə Luwə to tə ɓa njé ndər nju, ki tɛɛ ki si ɓati ba kadi n-əy njé ra kilə je kadi rai kilə me ndər nju ti ləne kin be.

2 NDude osi naa ti ki njé ra kilə je, kadi adi-de la ki lo ra kilə ti ki ndə kare, ɓa adi-de awi me ndər nju ti.

3 Loki tɛɛ ki kadi ki jikare ningə, oo njé ra kilə je ki rangi ɓəy, ki rəi ai ta mbalo ti ki kanji ra kilə,

4 ə əl-de ə nə: “Səi ka, awi me ndu ti ləm irai kilə, ə m-a m-adi səsi ne kigə go ji ki asi go rəbe ti.”

5 Ba ɔti awi. Loki tɛɛ taga ki kadi ki jam də ɓe ti nim, ki kadi ki mbə ɓe ti nim ɓa, ra kae ti ka kin ɓəy.

⁶ Go ti, tee re ki kadi ki kadi ra biyə bilə ningə, oo njé ra kilə je ki rangi bəy, ki rai ai noo, ə əl-de ə nə: “Ra ban ə isi lo kin ti lo sol, ki kanji ra kilə ə?”

⁷ Ə ilai-e ti əi nə: “Dəw ki un-je kilə ti goto.” Ə əl-de ə nə: “Səi ka, awi me ndu ti ləm irai kilə tə.”

⁸ «Loki kadi ur ningə, ba nje ndor nju əl nje ngəm ne lie kare ə nə: “İbar njé ra kilə je, ə adi-de ne kigə go jide, ilə ngire də njé re gogi ti, itəl tae də njé re kəte ti.”

⁹ Njé re ki kadi ra biyə bilə, nə nə ka ingə la ki lo kilə ti ki ndə kare.

¹⁰ Lo kin ti, njé re də kəte rai yade ngata ba, məri kadi n-a n-ingəi la ki itə yə madide je, nə əi ka, ingəi la ki lo kilə ti ki ndə kare wa ka kin tə.

¹¹ Loki isi taai la kin, bai ta ki nje ndor

¹² əli əi nə: “Njé ki rai gogi ne kin, rai kilə kadi-kare ba par, ningə i adi-de la ki asi-naa ki yaje, je ki ji ra kilə si biti j-ilə kadi, adi kadi ndabi-je.”

¹³ Lo kin ti, nje ndor əl ta ki kare dande ti ə nə: “Madim, ne madi kare ki majal ki m-ra səi go. NDuje səi osi naa ti də la ti ki lo kilə ti ki ndə kare al ma?”

¹⁴ İtaa ne ləi, ə aw. M-ge kadi m-adi e ki re gogi ne kin, təkə m-adi kin be tə.

¹⁵ E ta ləm mi wa kadi ne ki mem ndigi ə m-ra ki ne kingə ləm al a? Ə se e ta ləi kadi mei qi mbata maji ki m-ra a?”

¹⁶ NGa ningə Jəju ilə ti ə nə: E be ə, njé ki gogi a təlīi njé ki kəte, ə njé ki kəte a təlīi njé ki gogi tə.»

*Jəju əl ta də koyne ti ki kine lo koy ti bəy
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)*

17 Ta kaw ki Jorijaləm ti, loki əi də rəbi ti, Jəju ijə rəne ki njé ndo je ki dəgi gide e joo dəbi kare, ningə əl-de ə nə:

18 «Oi, j-isi j-awi ki Jorijaləm ti, ningə a iləi-mi *NGon dəw ji njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je ti ki njé ndo ndu-kun je. A gangi ta koy dəm ti,

19 ningə a iləi-mi ji dije ti ki əi *Jipi je al, kadi kogi dəm ti je, tindəi-mi ki ndəy kabilay je, bəi-mi kagi-dəsi ti je. Nə ndə mitə lə ndə koym bə, m-a m-təe lo koy ti.»

*Ko Jaki əi ki Ja dəji ne Jəju
(Mk 10.35-45)*

20 Go ti, ko ngan lə Jəbədə rəi ki ngane je rə Jəju ti, bə ko ngan je əsi məkəsine nangi nq Jəju ti mba dəje ne kare.

21 Ə Jəju dəje ə nə: «E ri ə ige ə?» Ningə, əl ə nə: «Undui kadi nganm je ki joo kam, dəw kare isi də ji koi ti, ə e ki nungi isi də ji gəli ti tə, loki a isi də kimbər kəbe ti ləi.»

22 Lo kin ti nq, Jəju ile ti ə nə: «İgəri me ne dəji ləsi kin al. A asi kadi ingəi ko ki m-aw tə m-ingə kam kare mindi wa?» Bə əli əi nə: «Oyo, j-a j-asi kare.»

23 Ə Jəju əl-de ə nə: «Ko ki m-aw tə m-ingə kam ə a ingəi kare, nə ta ki əji də kisi də ji kəm ti, ki də ji gəlm ti; e ta ləm kadi mi ə m-adi səsi al. Lo je kin to mba dije ki Bai Luwə ra goe kəte nu ki mbata ti ləde.»

24 NDəgi njé ndo je ki dəgi, loki oi ta je kin, rəde nəl-de ki ngan lə Jəbədə ki joo ka kin al.

25 Ə Jəju bəar-de pəti ki rəne ti, əl-de ə nə: «İgəri kadi njé kəbe je də gin dije ti ki dangi dangi ki dənangi ti ne, isi tə jəgi də dije ti, adi-de ko, taa dije ki njé təba, qi be dəde ti bəy tə.

²⁶ Nə maji kadi to be dansi ti al. Re dəw madi dansi ti, ndigi kadi n-e ki bo ningə, kadi təl nje ra kilə ləsi pəti.

²⁷ Taa re dəw madi ndigi kadi n-e dəw ki dəw kəte dansi ti ningə, kadi təl bəə kilə ləsi tə.

²⁸ E be tə ə, mi *NGon dəw m-re mba kadi dije rai kilə adi-mi al, nə kadi mi ə m-ra kilə m-adi-de nim, taa m-adi rəm kadi m-taa-n kosi dije ngay m-ilə-de taa nim tə.»

Jəju aji njé kəm tə je joo
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Loki Jəju əi ki njé ndo je ləne isi tēēi me bə ti ki Jəriko ki taga, kosi dije ngay njiyəi gode ti muki muki.

³⁰ Ningə njé kəm tə je joo isi ngangı rəbi ti. Loki ooi kadi e Jəju ə isi ində də ningə, uni ndune ki taa əli əi nə: «Bəbə, NGon ka Dabidi*, o kəm-to-ndoo ləje!»

³¹ Kosi je kəngi-de kəngi kadi uti tade, nə njé kəm tə je uni ndude ki taa wa bəy əi nə: «Bəbə, *NGon ka Dabidi, o kəm-to-ndoo ləje!»

³² Lo kın ti, Jəju a lo ka ti, bəar-de, bə dəji-de ə nə: «E ri ə, igei kadi m-ra madi səsi ə?»

³³ Ə əli-e əi nə: «Bəbə, ji ge kadi kəmje tēē, adi j-o-n lo!»

³⁴ Jəju oo kəm-to-ndoo ləde, ə ədi kəmde, par ə ta naa ti nqo, kəmde oo lo, adi uni goe.

21

Jəju ur Jorijaləm ti ki kəsi-gon
(Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jə 12.12-19)

* **20:30** İgəi Mk 10.47 ki ta ki dəw ti gin makitibi ti nangi.

¹ Loki Jəju əi ki njé ndo je ləne rəi, indəi də be ki Jorijaləm bəsi, gidi be ti ki Bətipaje, ki kadi mbal kagi bini je ti, ilə njé ndo je joo,

² əl-de ə nə: «Awi me ngon be ti ki a nəsi ti kam. Lo kur ə wa ki a uri ki me be ti par ə, a ingəi kə koro əi ki ngon koro ki dəi-de adi ai, ba ituti-de, irəi səde adi-mi.

³ A re dəw madi dəji səsi ta də ti ə, əli-e əi nə: “Bəbe ə ge-de”, ə a iyə-de kalangi ba kadi ituti-de.

⁴ «Nə kin a ra nə be mba kadi ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti əl kin təl tane:

⁵ “Əli dije ki *Siyo ti əli əi nə:

Oi ngar ləsi a re dəsi ti,

E dəw ki səl ləm ləm,

İsi də kə koro ti əi ki ngon koro*.”»

⁶ *NJé ndo je awi, rai təkəi Jəju əl-n-de.

⁷ Rəi ki kə koro əi ki ngon koro ka kin ningə, labi kibi je ləde gidide ti, ba Jəju al İsi də ti.

⁸ Kosi dije ngay labi kibi je ləde go rəbi ti. NJé ki nə je tətəi mbi kam je ə tiləi də rəbi ti.

⁹ Nje njiyə nə Jəju ti, ki njé njiyə goe ti, uni ndude ki taa əli əi nə:

«Təji e ki də NGon ka Dabidi ti!

Ningə kadi Luwə njangi də dəw ki re ki tə Bəbe!

Təji e ki də Nje kisi dərə ti taa*!»

¹⁰ Loki Jəju ur Jorijaləm ti, lo ki me be ti ba pətəi ndigi bir bir. Adi dije dəji rəde ta əi nə: «E dəw ki ban ə?»

¹¹ Ə kosi je iləi-de ti əi nə: «E Jəju, nje kəl ta ki ta Luwə ti, ki Najarəti, dənangi Galile ti.»

☆ 21:5 Ejay 62.11; Jakari 9.9 ☆ 21:9 Pa je 118.25-26

*Jəju tuwə njé ra gati je nati kəy ti lə Luwə
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jə 2.13-16)*

¹² Go ti, Jəju aw ur nati kəy ti lə Luwə, ningə tuwə njé labi ne je ki njé ndogi ne je nati kəy ti lə Luwə kə. Jəju sur tabilə je lə njé mbəl la je tilə, naa ti ki ne kisi lə njé gati də dum je.

¹³ Ningə əl-de ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “Kəy ləm a bari-e kəy kəl ta ki Luwə, nə səi, itəli-e lo bəy rə ti lə njé bogi je yo*!”»

¹⁴ Lo kin ti noo, njé kəm tə je ki njé məti je, rəi rəe ti nati kəy ti lə Luwə, adi adi-de rə nga.

¹⁵ Lok i njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé ndo ndu-kun je ooi ne je ki əti bəl ki Jəju ra-de, ki ndu ngan je ki isi ba ə nə: «Təji e ki də *NGon ka Dabidi ti,» kin ba, mede o-de,

¹⁶ adi əli Jəju əi nə: «O ta ki ngan je a əli kam ta?» Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Oyo, m-o, nə se itidəi ndu Luwə ki ndangi əi nə:

“Ira adi ngan je ki du, ki njé to ta mba ti ka, tade ilə təji dəi ti,» kin al wa*?»

¹⁷ Ningə lo kin ti, Jəju iyə-de noo, ə tee me be bo ti kə, aw Bətani ti, aw to nu.

*Jəju man kagi mbay-kote
(Mk 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Lo ti ki si, Jəju təl isi re me be bo ti, ningə bo ra-e.

¹⁹ Ə oo kagi mbay-kote ki a kadi rəbi ti, tə kadi n-aw gin ti, nə lok i re bəsi ba, oo mbie je par bi oo kande al. Ə Jəju əl mbay-kote ka kin ə nə: «A andi gogi al biti ki no ti.» Ba loe ti noo, mbay-kote tuti.

²⁰ Lok i njé ndo je ooi ne kin ba, əti-de bəl ngay, adi dəji ta əi nə: «Ra ban ə loe ti ne par ə kagi tuti ə?»

21 Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi, re awi ki kadi-me, ə mesi təsi al ə, e ne ki m-ra ki mbay-kote kin par ə a rai al, nə re əli mbal kam əi nə: “Əti lo kin ti rangi, aw osi me ba ti,” ka ne kin a ra ne.

22 NGa ningə, ne je pəti ki a idəji ki kadi-me, me kəl ta ti ki Luwə ə, a ingəi.»

*Ta ki dəji də təgi ti ki Jəju aw-n
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)*

23 Jəju ur nati kəy ti lə Luwə, isi ndo ne dije ningə, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatəgi je lə *Jipi je, rəi ki rəe ti, dəji-e əi nə: «E ki təgi ki j ra ə isi ra-n ne je kin be ə? Ə nə tə ə adi ndune ə isi ira-n wa əl-je adi j-o?»

24 Ə Jəju təl əl-de ə nə: «Mi ka m-a m-dəji səsi ta kare ba be tə. Re iləi-mi ti ningə, m-a m-əl səsi dəw ki adi-m ndune kadi m-ra-n ne je kin tə.

25 Nə ə ilə Jə kadı ra dije batəm ə? E Luwə ə se e dije ə?» Nə təli a əli-naa ta dande ti əi nə: «Re j-əl-e j-ə nə: “E Luwə ə ilə” ə, a dəji-je ə nə se ra ban ə j-adi Jə meje al wa?

26 A kin ə re j-əl j-ə nə: “E dije ə iləi Jə” ə, e ta ki rə kosi je ti tə, tadə dije pəti ooi Jə kadı e nje kəl ta ki ta Luwə ti.»

27 Be ə, təli əli Jəju əi nə: «Ji gər al.» Ə Jəju ka təl ilə-de ti ə nə: «Re igəri al ə, mi ka m-a m-əl səsi təgi ki m-isi m-ra-n ne je kin al tə.»

Kuji ta də ngakona je ti ki joo

28 Jəju əl ta ki rangi bəy ə nə: «Əli-mi ta ləsi də ta ti kin adi-mi m-o. Dıngəm kare aw ki ngan dıngəm je joo, ə un ta əl ki dəsəy ə nə: “NGonm, aw ira kilə me ndr nju ti bone.”

29 Ba ngon ka kin ilə bawne ti ə nə: “M-a m-aw al,” ə isi ba biti ningə me uwe ki ta, adi j aw.

30 Dingəm re rə ngon ti ki kə joo, əl-e ka ta ki əl ngokəe ka kin, ningə e əl ə nə: “Oyo, m-a m-aw bawm,” ɓa aw al.

31 Ə se dan ngan je ti ki joo kin e ki ra ə ra go ndigi ti lə bawne wa?» Ba iləi Jəju ti əi nə: «E ki dəsəy.» Ə Jəju əl-de ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi, njé taa la-mbə je ki dəne je ki njé ra kaya je a tēēi kəbe ti lə Luwə nɔsi ti.

32 Tado Jə Batisi re rəsi ti, təji səsi rəbi ki dana, nə itaai mee al, nə njé taa la-mbə je ki dəne je ki njé ra kaya je taai mee. Ə səi je, oi ne kin be ka, mesi uwə səsi ki ta go gogi ɓa adi iyəi ne rasi je ki majal kə, ə itaai mee al.»

Kuji ta də njé ra kilə me ndər nju ti, ki njé me majal (Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

33 Go ti, Jəju əl-de ə nə: «Uri mbisi oi kuji ta ki rangi ɓəy. Dəw kare ki nje ndər nju e nɔɔ, ningə ində singə gugi gide wuki. Ur ɓe kadi tə mborəi man nju ti, ningə ur ne tə ta kagi be, kadi dije isi də ti ngəmi ndər ka kin. Ba go ti, dɔɔi ta naa ti ki dije ki njé ra kilə nju, kadi tə rai kile adi-e, ə kagi loe ti ɓa, a kayi-naa nee, ningə e wa ɔti aw mba.

34 Loki kagi lo kijə kandi nju asi ningə, ilə ɓəə je ləne kadi awi taai kandi ne ndor ka kin, ki yane ji njé ra kile ti adi-ne.

35 Nə loki ɓəə je awi ningə, njé ra kilə je uwəi-de. Tindəi ki kare ngay, tɔli ki nungi, ɓa ki kə mətə, tɔl-e e ki mbal tɔli-e tɔ.

36 Nje ndər təl ilə ki ɓəə je ki rangi, ngay itə e ki kəte wa kin ɓəy. Nə rai sədə ko ne wa ki rai ki njé ki kəte ka kin ɓəy.

37 Ta təl tae ti, dingəm təl ilə ngonne wa rəde ti, ə nə: “A bəli gidi ngonm.”

38 Nə njé ra kilə nju, loki ooi ngon ka kin ba əli-naa dande ti əi nə: “Darə ə wa kam ə a e nje ne nduwə, ɪrəi adi ji təli-e, ningə j-a j-uwəi ndər nju kin yaje ti.”

39 E be ə, uwəi ngon ka kin, ndəri-e, awi sie gidi ndər ti taga, təli-e.

40 Ə se ndə ki dingəm ki ba nje ndər kin a re ə, ri ə a ra ki njé ra kilə ndər je kin wa?”

41 Ningə əi je əli Jəju əi nə: «A tə kode, ba a adi ndər ləne njé ki rangi, ki kadi a adi-e kande ki dəkagilo ki oji.»

42 Ningə Jəju əl-de ə nə: «tɪdəi me makitibi ti lə Luwə oi al a?

“MBal ki njé ra kəy je mbati-e,

E ə təl mbal ki e təgi kəy.

E kin e kilə ra Bəbe.

E ne kəji ki əti bəl ə to ta kəmje ti kin✧.”»

43 Ningə adi m-əl səsi bəy tə: «A taai kəbe lə Luwə jisi ti, kadi təli adi gin dije ki rangi ki kadi a raii kilə ki maji.

44 NGa ningə, dəw ki osi də mbal ti kin ə, a tətə njəki njəki, a re e ə mbal kin osi dəe ti tə ningə, a rəkite rəkite rəkite.»

45 Loki njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je ki *Parisi je ooi kuji ta kin ba, gəri mee kadi e ta ki dəde ti ə Jəju a əl.

46 Ə sangi rəbi kadi n-uwəi-e, nə bəli kosi je, tadə kosi je ooi Jəju tə nje kəl ta ki ta Luwə ti.

✧ 21:42 Pa je 118.22-23

22

*Kuji ta ki ɔ̄ji dɔ ɓar dije lo ne kuso taa-naa ti
(Lk 14.15-24)*

¹ Jɔ̄ju ilɔ rɔ̄ne ɔ̄l-de ta ki kuji ta ɓɔy ɔ̄ nɔ̄:

² «Kɔ̄ɓe ki dɔ̄rɔ̄ ti to tɔ̄ ta lɔ̄ ngar ki ra ne kuso ki bo mbata ngone ki aw tɔ̄ taa dɔ̄ne kin be.

³ NGar ilɔ njɛ kilɔ je lɔ̄ne adi awi ɔ̄li dije ki ɓari-de lo ne kuso ti, kadi rɔ̄i, nɔ̄ dije ka kin mbati.

⁴ NGar tɔ̄l indɔ̄ ta ta njɛ kilɔ je ti ki rangi ɓɔy ɔ̄ nɔ̄: “Ki ɓasine kin, ne kuso oy ngata, m-tɔ̄l baw mangi je, ki biyɔ̄ je ki bati je lɔ̄m, ki ɔ̄mɔ̄i maji, ne je pɔ̄ti asi-naa, ɔ̄ irɔ̄i lo ne kuso taa-naa ti.”

⁵ Nɔ̄ dije ki ɓari-de ka kin, rai kilɔ ki ta lie kin al, njɛ ki madi awi ki wale je lɔ̄de, njɛ ki nɔ̄ je awi ki lo gati je ti lɔ̄de,

⁶ ɔ̄ njɛ ki nungi ɓɔy, uwɔ̄i njɛ kilɔ je adi-de kɔ̄ je, tɔ̄li-de je.

⁷ «Lo kin ti, wongi tɔ̄l ngar, adi ilɔ ki asigar je lɔ̄ne adi awi tɔ̄li njɛ tɔ̄l ne je ka kin nim, tilɔ̄i ɓe je lɔ̄de por nim tɔ̄.

⁸ Ningɔ̄ go ti, ngar ɔ̄l njɛ kilɔ je lɔ̄ne ɔ̄ nɔ̄: “Ne kuso taa-naa oy ngata, nɔ̄ dije ki e ki ɓar-de, ɔ̄i dije ki asi ta tɛ̄ɛ loe ti al.

⁹ Awi ki ta tɔ̄ rɔ̄bi je, iɓari dije pɔ̄ti ki ingɔ̄i-de, adi-de rɔ̄i lo ne kuso taa-naa ti.”

¹⁰ Njɛ kilɔ je awi ki go rɔ̄bi je, kawɔ̄i dije pɔ̄ti ki ingɔ̄i-de, ki maji je, ki majal je, adi dije rosi me kɔ̄y ki kadi dije usoi ne taa-naa ti.

¹¹ Lokɔ̄i ngar ɔ̄ nɔ̄ n-ur kɔ̄y kadi n-oo dije ki ɓari-de ka kin ningɔ̄, oo dingɔ̄m madi kare ki isi ki kibi kuso ne taa-naa rɔ̄ne ti al.

12 Ə ngar əl-e ə nə: “Madım, ıra ban ə ur kəy ne ki kanji kibi kuso ne taa-naa rəi ti ə?” Ba dingəm ka kin ilə ti al.

13 NGa ə ngar əl njé kilə je ləne ə nə: “İdəi jie je ki njae, ə iləi-e taga lo ki ndul ti, ki e lo ki a nə je, a ngə ngangine je titi.”

14 Təki rəjeti, Luwə ɓar dije ngay, nə njé ki mbəti je əi ngay al.»

*Ta də kigə la-mbə nje kəbe ki bo Səjar ti
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)*

15 *Parisi je ingəi-naa, əli-naa ta, kadi n-iyəi kulə n-uwəi Jəju me ta ti ki n-a n-dəji-e ə a tē tae ti.

16 Be ə, iləi njé ndo je ləde əi ki dije madi ki me ɓuti ti lə *Erodi, adi awi əli-e əi nə: «Nje ndo dije, ji gər kadi j nje kəl ta ki rəjeti, j nje ndo dije rəbi ki rəjeti ki nəl Luwə nim, ibəl kəm dəw al nim, tado j o ne ra ki gidi ti taga ne kam al.

17 Ə əl-je adi j-o ta ki mei ti: e loe ti ə se e loe ti al kadi dəw igə la-mbə nje kəbe ki bo Səjar ə?»

18 Nə Jəju, təki gər-n me majal ləde, əl-de ə nə: «Səi njé kədi kəm dije! MBa ri ə iyəi kulə kadi uwəi-mi ə?»

19 Jji-mi silə ki kadi dəw a igə-n la-mbə adi-mi m-o.» Ba jji-e silə kare.

20 NGa ə dəji-de ə nə: «Də nə ə indəi, ə tə nə tə ə ndangi silə ti kin ə?»

21 Ə iləi-e ti əi nə: «E nje kəbe ki bo Səjar.» Ə Jəju təl əl-de ə nə: «Nə lə Səjar ə adi Səjar, nə lə Luwə ə adi Luwə tə.»

22 Ta ki Jəju əl-de kin dum dəde, adi iyəi-e ə ɓti awi.

*Ta də kə njé koy je lo koy ti
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-38)*

23 NDæe ti nõõ, *Sadusi je ki æi dije ki ooi kadi njé koy je a ij taa lo koy ti al, ræi rø Jæju ti dæji-e æi næ:

24 «Nje ndo dije, *Mojæ æl æ næ: “Re dæw madi oy, ki kanji kiyæ ngan je tone ti bæ, sæbi kadi ngokøe taa dæne nduwæ kin, oji-n ngan je, kadi tææi to nje goto ti✧.”

25 Ki oji dø ta kin, ndø ki to danje ti nõõ. NGakonaa je æi siri, ki dæsay taa dæne, ningæ oji-n ngon ki kadi tæ or toe al bæy æ oy, adi iyæ dæne nduwæ adi ngokone.

26 Ne kin ra ne be, ij-n dø ki kø joo ti, ki ki kø mitø ti, bitæ tæe-n dø ki kø siri ti.

27 Gode ti pæti, darø dæne wa re oy tø.

28 NGA æ se ndø ki njé koy je a ij taa lo koy ti æ, næ dande ki siri kin æ dæne kin a e nee wa? Tado æi pæti taai-e nede ti.»

29 Ø Jæju ilæ-de ti æ næ: «Sæi dije ki indæmi ræbi, tado igæri makitibi læ Luwæ al nim, taa igæri tægi læ Luwæ al nim tø.

30 NDø ki njé koy je a ij taa lo koy ti, dingæm je ki dæne je a taai-naa al ngata. Pæti a toi tæ *Malayka je be me dæra ti.

31 Ki oji dø ki taa lo koy ti læ njé koy je, itidæi ta ki Luwæ æl sæsi kin al a?

32 Luwæ æl næ: “Mi Luwæ læ *Abirakam, mi Luwæ læ *Isaki, ki Luwæ læ *Jakobi.” Luwæ e Luwæ læ dije ki njé kisi kæm ba, bæ e Luwæ læ njé koy je al✧.»

33 Kosi je ki ooi ta læ Jæju, ne ndo lie æti-de bæl ngay.

NDu-kun ki itø ndægi ndu-kun je

(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

34 Loki *Parisi je ooi kadi Jæju dum dø *Sadusi je bæ, æi je kawinaa.

35 Ə ki kare dande ti, ki e nje ndo ndu-kun je, iyə kulə me ta ti, dəji Jəju ə nə:

36 «Nje ndo, dan ndu-kun je ti lə Luwə pəti kin, e ki ra ə e də madine je ti ə?»

37 Ə Jəju ile ti ə nə: «A indigi Bəbe Luwə ləi ki ngamei ba pəti, ki ndili ba pəti, taa ki mər ta ləi ba pəti tə☆.

38 E kin ə e ndu-kun ki dəsəy ki itə ndu-kun je pəti.

39 Ningə ndu-kun ki kə joo ki e ndu-kun ki ngə ngay tə ə to kin: A indigi dəw madi tə darəi j wa be tə☆.

40 *NDu-kun je lə *Moji ba pəti, ki ta je lə njé kəl ta ki ta Luwə ti, ngirəde e də ndu-kun je ti ki joo kin.»

Dəw ki Luwə mbəte tə Dabidi tə
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

41 Loki *Parisi je kawinaa ka kin, Jəju dəji-de ta ə nə:

42 «Ki go mər ta ti ləsi də Kirisi ti ki e *Dəw ki Luwə mbəte kin, oi kadi e gin koji ti lə nə ə?» Ə əli-e əi nə: «E ngon ka *Dabidi.»

43 Ə Jəju əl-de ə nə: «Ra ban be ə Dabidi ki NDil Luwə e mee ti ɓar-e “Bam” ə?»

44 Tadə Dabidi əl ə nə:
“Bəbe Luwə əl Bəbe ləm ə nə:
ɓre isi də ji kəm ti ne,

Biti kadi m-ilə njé bə je ləi gin təgi ti☆.”

45 «Ə re Dabidi ɓar-e Bane ə, ra ban taa Kirisi, ki e dəw ki Luwə mbəte a e ngon ka Dabidi ə?»

46 Lo kin ti, dəw ki asi kadi ile ta ti kare be goto. Ningə j də ndəe ti nu kin, dəw ka sangi kadi n-dəje ta al ngata.

☆ 22:37 Dətərənom 6.5   ☆ 22:39 Ləbətiki 19.18   ☆ 22:44 Pa je 110.1

23

*Jəju gangi ta dɔ njé ndo ndu-kun je ti ki Parisi je
(Mk 12.38-40; Lk 11.39-52; 20.45-47)*

¹ Jəju əl kosi je ki njé ndo je ləne ə nə:

² «NJé ndo ndu-kun je ki *Parisi je, kilə ləde e kər gin ndu-kun lə *Moji.

³ NGa ningə səi, maji kadi itəli rəsi go ne je ti ki əli səsi, nə indaji kilə rade je al, tado rai ne ki əi je wa isi əli ki tade kin, al.

⁴ Dəsi ne ki əy indəi dɔ dije ti, nə mbati kun ngon jide taa ndəy be kuwə-n səde tae.

⁵ Kilə rade je pəti, rai ki kadi dije ooi gidide. NGan ndu-kun je ki ndangi iləi me ngan buwati je ti, ə dije dəsi nati nɔde ti ə sə jide ti wa kin, rai yade adi boy, taa kulə je ki dije əsi sil kibi je ti kin ka, rai yade adi ngal tɔ☆.

⁶ Əi dije ki gei lo kisi ki kəte nɔ dije ti, lo ne kuso ti, ki ne kisi ki kəte nɔ dije ti, gin kəy kaw-naa je ti.

⁷ Taa gei kadi dije rai-de lapiya ki buki-naa ti lo kingə-naa je ti lə kosi je nim, kadi dije bari-de “NJé ndo dije” nim tɔ.

⁸ Nə səi, adi dəw bar səsi “Nje ndo dije”, al, tado pəti, səi ngakonaa je, ningə Nje ndo səsi e kare ba tɔ.

⁹ Hbari dəw madi dɔnangi ti ne “Bawsi” al, tado Bawsi e kare ba, ə isi dərə ti taa.

¹⁰ Taa adi dəw bar səsi “Dije ki bo”, al tɔ, tado Dəw ki bo ləsi e kare ba, ə e Kirisi ki e dəw ki Luwə mbəte.

¹¹ Dəw ki bo dansi ti, a e nje ra kilə bəə ləsi.

¹² Dəw ki un dɔne ki taa, a iləi dɔe ki nangi, ə dəw ki ilə dɔne ki nangi, a uni dɔe taa tɔ.

☆ 23:5 Kər Isirayəl je 15.38-41

Kəm-to-ndoo e lə Parisi je ki njé ndo ndu-kun je

¹³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je, ki *Parisi je. Səi njé kədi kəm dije! İsi uti ta rəbi ki kaw kəbe ti ki dərə ti də dije ti. Səi je wa uri me ti al, ningə dije ki gei kur me ti ka, ɔgi-de nim tə.

[¹⁴ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je ki Parisi je. İtaai ne maji je lə njé ngaw koy je pəti pəti jide ti, ningə ədi kəm dije ki kəl ta ki Luwə ki gine gangi al, kadi dije ooi səsi, təkı səi dije ki maji. Go kilə ra je ti ki be kin, Luwə a gangi-n ta ki ngə ngay dəsi ti* .]

¹⁵ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, səi njé kədi kəm dije! Awi mba, ayi-naa ngədi dənangi rai je ti ki lo lo, də ba ti je mba kadi ingəi dəw kare gosi ti. Ə loki ingəi-e ningə, irai-e adi təl asi ta kaw me por ti nja joo itə səi je wa bəy tə.

¹⁶ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé kər dije ta rəbi, ki kəmsi tə! İsi əli əi nə: “Re dəw ibi rəne ki kəy lə Luwə bə, to kare, a re ibi rəne ki lər ki kəy lə Luwə ə, səbi kadi ra ne ki ibi-n rəne.”

¹⁷ Səi mbə dije, dije ki kəmsi oo lo al! Lər e ne ki kəy lə Luwə, adi e yə Luwə. Ə se lər bə e ki bo ngay ə se, kəy lə Luwə ki təl lər ne ki kində ta dangi ti kin wa?

¹⁸ İtəli əli bəy əi nə: “Re dəw ibi rəne ki dingiri lo kində kadi-kare bə, to kare, a re ibi rəne ki kadi-kare ə, səbi kadi ra ne ki ibi-n rəne.”

¹⁹ Səi njé kəm tə je! E ri ə e ki bo ngay ə? E kadi-kare ə se e dingiri lo kində kadi-kare ki təl kadi-kare ne ki kində ta dangi ti kin ə?

* **23:14** Bar ta je ki me ne je ti kin [] goto me makitibi je ti ki njé ndange ndangi kəte.

²⁰ Dəw ki ibi rone ki lo kində kadi-kare ba, ibi rone ki dingiri lo kində kadi-kare nim, ki ne je pəti ki isi də ti nim tə.

²¹ Dəw ki ibi rone ki kəy lə Luwə ba, ibi rone ki kəy lə Luwə nim, ki Luwə ki isi me ti nim.

²² Dəw ki ibi rone ki dərə ba, ibi rone ki kimbar ngar lə Luwə nim, ki Luwə ki isi də ti nim✧.

²³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je, ki Parisi je, səi njé kədi kəm dije. Ōri ne kare dan ki dəgi ti, me mbi kam je ti ki əti maji, ki me mbi kam ndir tay je ti, ki me ngan ne ndir tay je ti, adi Luwə, ningə indəi njasi də ne je ti ki rəjeti me ndu-kun ti lə Luwə, tə ne ra ki dana, ki koo kəm-to-ndoo, ki ra go ti. Ki rəjeti, e kin ə e ne je ki səbi kadi re a indəi kəmsi go ti irai, ki kanji kiyə ndəge je.

²⁴ Səi njé kər dije ta rəbi, ki kəmsi tə! İsi iləi ne ta ngoo man ti itaai man mbata ngan ku je ki du, ə isi tiwi kədi mesi ti.

²⁵ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je, ki Parisi je, səi njé kədi kəm dije! İtogi gidi ka man, ki gidi ka kuso ne adi ay, nə mee kəy rosi ki ne bogi je, ki ne ki ingəi ki go rəbi ngur ne ra ki majal.

²⁶ İ Parisi ki nje kəm tə! İtogi me ka man, ningə gide a ay tə.

²⁷ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, səi njé kədi kəm dije! İtoi tə də badi je ki dije lati pə gidi ti adi ndai kam be: re o gide taga ne ba, ndole, nə mee ki kəy rosi ki singə dije, ki ne je ki ndum.

²⁸ E be tə ə, gidisi ti taga ne, itəji adi dije ooi təkı səi njé təl rəsi go ndu Luwə ti, nə mesi ti kəy ba, kədi kəm dije ki majal ki ra, rosi.

✧ 23:22 Ejay 66.1

29 «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, səi njé kədi kəm dije! İndəi badi njé kəl ta ki ta Luwə ti adi maji, irai badi dije ki dana adi ndole,

30 ningə əli əi nə: “Re dəkagilo ti lə kaje je kin je noo ə, re j-a j-ındə rəje naa ti səde kadi ji təl-n njé kəl ta je ki ta Luwə ti, al.”

31 Lo kin ti, səi je wa isi təji kadi səi ngan ka njé təl njé kəl ta ki ta Luwə ti.

32 E ən ə, irai ki noşi ti, itəlii ta ne ki kasi je iləi ngire!

33 «Səi dije ki mansi majal tə li pi je be, ra ban ə iməri kadi a ayi-naa, ta ta ki gangi ti lə por ə?

34 E mbata kin ə, m-a m-ilə-n ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki njé gosi je, ki njé ndo dije ta lə Luwə, rəsi ti. A təli-de je, a bəi-de kagi-dəsi ti je, a tindəi-de ki ndəy kabilay gin kəy kaw-naa ti je, taa a ngədi-de, ji səde be bo ti ki kare ə igangi səde be bo ti ki nungi ki kəte kəte.

35 Lo kin ti, dije ki dana ki məside e ki buki kə, ilə ngire də Abəl ti, tēn də Jakari ti ki ngon lə Barasi kin, ta məside a e dəsi ti. E Jakari ki ndə ki itəli-e dadan lo ti ki i kəy ti lə Luwə re lo dıngiri kadi-kare ti kin☆.

36 Təki rəjeti, adi m-əl səsi, ta ne təl je kin pəti a e də dije ti ki dəkagilo ti ki bone.

*Jəju əl ta də be bo Jorijaləm ti
(Lk 13.34-35)*

37 «Səi dije ki Jorijaləm ti, səi dije ki Jorijaləm ti, səi njé təl njé kəl ta je ki ta Luwə ti, səi njé tılə dije ki

☆ 23:35 Kılə ngirə ne je 4.8; 2 Poy ta je 24.20-22

Luwə ilə səde adi səsi ki mbal təli-de. NJa ngay, m-sangi kadi m-kaw səsi təkı kə kinjə a kaw-n ngane je gin bagine ti kin be, nə ədi al.

³⁸ Ningə ki ne kin, Luwə a iyə kəy kaw-naa ləsi kə jisi ti.

³⁹ Tado a oi-mi al ngata, bitı ndo ki a əli əi nə: “NJangi do e do dəw ti ki re me to Bəbe ti✧”.

24

*Jəju əl təkı kəy lə Luwə a tujı
(Mk 13.1-4; Lk 21.5-7)*

¹ Jəju tee me kəy ti lə Luwə ki taga, isi aw ningə, njé ndo je lie, rəi rəe ti, əli-e kadi oo kəy lə Luwə ki dije indəi adi əti bəl kin!

² Ə Jəju un ta əl-de ə nə: «Nə je kin pəti, kəmsi oo majı, nə təkı rəjetı, adi m-əl səsi m-adi oi, mbal kare ki a nay kadi isi do made ti ne goto; a budi-de nangı mur mur.»

*Nə je ki a rai nə kəte nq dəbəy ndo ti
(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)*

³ Go ti, lokı Jəju aw isi do mbal kagi bini je ti, njé ndo je lie rəi rəe ti, əli-e ta lokı əi sie ki karde ba əi nə: «əl-je adi j-o, dəkagilo ki ra ti ə nə je kin a rai nə ə? Ə nə kəji ki ban ə a təji kadi ji gər təkı e dəkagilo ki kadi tə ire-n nim, e dəbəy ndo nim to ə?»

⁴ Ə Jəju ilə-de ə nə: «İndəi kəm-kədi do rəsi ti, adi dəw ədi səsi al.

⁵ Tado dije ngay a rəi ki təm, a əli əi nə: “Mi ə mi Kırısı ki e Dəw ki Luwə mbəte”, ningə a buki dije ngay wale to.

✧ 23:39 Pa je 118.26

⁶ A oi ka rɔ je ki e səsi basi, ki poy rɔ je ki e say, nə oi maji! Adi bəl ra səsi al. Ri ri ka ne je kin a rəi, nə e dɔbəy ndɔ al bəy.

⁷ Gin be madi a aw rɔ dɔ gin be madine ti, kɔbe madi a aw rɔ dɔ kɔbe madine ti; bo a o je, dɔnangi a yəki je, ki lo je ki dangi dangi,

⁸ nə ne je kin pəti a toi tɔ lo kilə ngirə to ndoo ki a ra dənə kin be bəy.

⁹ Dije a uni dəsi, awi səsi kadi ingəi kɔ je, kadi tɔli səsi je. Dije pəti ki əi *Jipi je al, mede a majal səsi ki mbata ləm.

¹⁰ Lo kin ti, dije ngay a iyəi kadi-me je ləde kɔ. A uni dɔ-naa ki yo je ki ne je, a əsi-naa ta.

¹¹ Njé kəl ta ngom kə nə n-əi njé kəl ta ki ta Luwə ti, a tɛɛi, ədi dije ngay buki-de wale.

¹² Majal a taa dɔnangi taa ki kadi, dije ngay ndigi-naa ləde a təl gogi.

¹³ Nə dəw ki uwə tɔgine ba bitɔ dɔbəy ti, a ingə kaji.

¹⁴ Poy Ta ki Maji ki dɔ kɔbe ti lə Luwə kin, dije a iləi mbeɛ ki dɔnangi pəti, kadi dije pəti ki gəri Luwə al ooi naji ki ma ki dɔ ti. Nɪngə go ti, dɔbəy ndɔ a re.

Kɔ ki bo ngay ki a re

(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ «Nɪngə lokɔ a oi dəw ki nje ra ne ki kəbi, dəw ki nje tujɔ lo, ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Daniyəl əl ta lie kin[☆], a uwə lo kisi lo ki ay njay ti kin ba, maji kadi dəw ki nje tidə ne je kin, gər gine maji.

¹⁶ Nɪngə njé ki isi Jude ti a ayi-naa ki dɔ mbal je ti.

¹⁷ Dəw ki isi dɔ kəy ti, a ur nangi kadi aw me kəy ti un ne madi tɛɛ-n al.

☆ **24:15** Daniyəl 9.27; 11.31; 12.11

18 Dəw ki a e me ndər ti, a asi kadi təl re ɓe un kibi rəne al.

19 NDəe ti nɔɔ kin, kəm-to-ndoo ki gae goto a e lə dəne je ki njé səm, ki njé kadi mba ngan je.

20 Əli ta ki Luwə kadi ayi-naa ngədi kin ɓara al, taa kadi e ndo taa kəə ti al tɔ.

21 Tado dəkagiloe ti kin, kɔ ki dije a ingəi, e kɔ ki dəw oo ndo kare al ɓəy. Lo kilə ngirə dərɔ ki dɔnangi ti nu, bitɪ ɓone, dəw oo ko kɔ kin nja kare al, taa dəw a oo ko kɔ kin gogi al tɔ.

22 Re ɓaɓe uwə ta ndo je kin gangi al ə, dəw kare ki a isi ki dɔne taa goto. Nə ki mbata lə dije ki e wa mbəti-de ə, a uwə-n ta ndo je kin gangi.

23 NGA ningə, re dəw əl səsi ə nə: “Kirisɪ ki e *Dəw ki Luwə mbəte ə e yo ɓo, e ə e ne ɓo” ə, onosi kadi-e mesi.

24 MBata kirisi je ki ngom, ki njé kəl kə nə n-əi njé kəl ta je ki ta Luwə ti, a rai nɔɔ tə rai ne kɔji je ki əti ɓəl ki ne je ki dum kəl tae. A rai ra ki kadi tə njé wa ki Luwə mbəti-de kin ka, n-ɓuki-de wale.

25 E be ə, m-əl səsi ne je kin kəte be kadi igəri.

*NDo re NGon dəw
(Mk 13.24-31; Lk 21.25-31)*

26 «Kin ə re dəw əl səsi ə nə: “Dəw ki Luwə mbəte ə a dilə lo ti yo am” ə, awi al. Re əl səsi ə nə: “E ə ɓoyo rəne mbɔ lo ti gogi nu am” ə adi-e mesi al.

27 Ningə, təkɪ ndi təl j-n lo kibə kadi ti, aw-n lo kur kadi ti ka kin, kirem mi *NGon dəw ka e be tɔ.

28 Loki nin to ti ə mal je a kawɪ-naa ti.

29 NGay al par go kɔ je ti ki dəkagiloe ti kin ɓa, kadi a tɛɛ kəmne al, nay a nda al, mee je a jɪ ki dərɔ ti tosi ki nangi, ningə tɔgi je ki dərɔ ti a yəkɪ.

³⁰ Lo kɪn ti, ne kɔji ki dɔm ti mi NGon dɔw a tee dɔrɔ ti, ningə gin kɔji je pɛti ki dɔnangi ti ne a ndigəi rɔde. NGa ningə, a oi-mi NGon dɔw m-a m-re me kil ndi ti ki tɔgi, me kunji ti ki ɛti bəl[☆].

³¹ M-a m-ilə malayka je ləm ki tɛbi ki ɔa ɔr lo dɔ kum dɔnangi ti ki sɔ kadi kawɪ njé ki Luwə mbəti-de ki naa ti. A kawɪ-de ij ngangi dɔnangi ti ki kare tɛji e ki nungɪ ti.

*Nɛ ndo ki ɔji dɔ kagi mbay-kote
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)*

³² «Maji kadi igəri ne ndo ki dɔ kagi mbay-kote ti kɪn maji. Loki bajie je indəi rungɪru, ə mbie iti kɪn ningə, igəri kadi nay ɔa e basi ngata.

³³ Be tɔ ə, loki oi ne je kɪn pɛti rai ne ningə, maji kadi igəri təkɪ mi *NGon dɔw mi ta kəy ti basi rɔsi ti.

³⁴ Ningə təkɪ rɔjeti, adi m-əl səsi, dije ki isi ki dɔde taa ne kɪn a oyi tɪgə al bəy ə ne je kɪn a rai ne.

³⁵ Dɔrɔ ki dɔnangi a gotoi ndɔ madi, nə ta ləm a to lo tone ti ba bitɪ ki nɔ ti.

*Luwə ki karne ba ə gər ndɔ ki dɔbəy ti
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36; 12.39-40)*

³⁶ «Dəw kare ki gər ndɔ əi ki dɔ kadi ki ne je kɪn a rai ne ti goto. *Malayka je ki dɔrɔ ti al nim, mi NGon lə Luwə ə wa al nim. Dəw ɔa e Bawje Luwə ki karne ba par ə gər.

³⁷ Ningə, ne ki ra ne dɔkagilo ti lə Nuwe kɪn ə, nee a ra ne ndɔ rem ti mi *NGon dɔw tɔ.

³⁸ Kəte nɔ kadi man kɔ ki bo kɪn re, dije usoi je, ayɪ-naa je, taai-naa je, iləi ngande je ngaw ti je, bitɪ ndɔ ti ki Nuwe ur-n me bato ti[☆].

☆ 24:30 Daniyəl 7.13 ☆ 24:38 Kilə ngirə ne je 6.9-7.6

39 Me dije uwə-de ki ta al, biṭi kadi man ki bo re ɔ-n-de☆. E be ə, kirem mi NGon dəw ka a to be tɔ.

40 Dingəm je joo a ai me ndər ti ɓa, a uni kare ə a iyəi ki nungi.

41 Dəne je joo a uri ne me bir ti ki kare, a uni ki kare ə a iyəi ki nungi.

42 Ə maji kadi isi dɔgi ti, tado igəri dɔ kadi ki Babe ləsi a re-n al.

43 Igəri maji kadi re ɓa nje kəy gər dɔ kadi ki nje ɓogi a re-n dan lo ti ə, a isi kəm ba, ɓi a iyə nje ɓogi kadi ur kəy al.

44 E mbata kin ə, səi ka, isi dɔ njasi ti tɔ, tado mi NGon dəw m-a m-re dɔ kadi ti ki igəri al.

Bəə kilə ki nje ra ne ki dana

(Lk 12.42-46)

45 «Bəə kilə ki dana, ki kəme ədi, ə e dəw ki ɓae a inde dɔ dije ti ki me kəy ti ləne kadi adi-de ne kuso ki dɔ kadi ki kadi adi-n-de.

46 Nje ra kilə kin a e nje maji-kur, lo ki ɓae təl ə inge ta kilə ti kin, a ra.

47 Təki rɔjeti adi m-əl səsi, a inde dɔ ne maji je ti ləne pəti.

48 A kin ə re e nje ra kilə ki majal ə, a əl mene ti ə nə: “Bam a re law al ɓəy”,

49 ɓa a a ta tində madi-kiləne je ti, a uso je, a ay je ki njé kasi ra je.

50 Lo kin ti, ɓa nje kəy a re ki ndɔ ki e ində mene dɔ ti al, ki dɔ kadi ki gər al.

51 Bae a tuwe kɔ, kadi oo ne kɔ ki a ra dije ki njé kədi kəm dije, lo nɔ ti ki lo ngə ngangɪ ti.»

☆ 24:39 Kilə ngirə ne je 7.7-24

25

Kuji ta dɔ ngan mandɔ je ti ki dɔgi

¹ «Kɔbɛ ki dɔrɔ ti a to tɔ ta lɔ ngan mandɔ je ki dɔgi ki ɔyi lambi je lɔde ə awi kadɔ tilɔi kɛm dɔw ki aw tɔ taa dɛne kin be.

² Njɛ ki mi əi mbɔ je ə njɛ ki mi əi njɛ kɛm-kaa je tɔ.

³ Njɛ ki mbɔ je ɔyi lambi je lɔde nɔ uni yibi ki rangi dɔ made ti al,

⁴ nɔ njɛ kɛm-kaa je, ɔyi lambi je lɔde ki yibi ki rangi dɔ made ti.

⁵ NɔGa ningɔ, loki dɔw ki aw tɔ taa dɛne ka kin re law al, bi rade adi toi bi.

⁶ Ə dan lo ti, ndu dɔw bɔ ə nɔ: “Oɔ nje taa dɛne ka ə am, itɛɛi itilɔi kɛme.”

⁷ Lo kin ti, ngan mandɔ je ka kin pɔti ndɔli dɔ bi ti, indɔi dɔ lambi je lɔde dana.

⁸ Ningɔ njɛ ki mbɔ je əli njɛ kɛm-kaa je əi nɔ: “Adi-je yibi lambi lɔsi ndɔy, nɔ lambi je lɔje isi ɔyi.”

⁹ Ə njɛ kɛm-kaa je əli-de əi nɔ: “Jagi, a asi kadɔ j-əi sɔsi dɔ ti al, ə awi rɔ njɛ gati nɛ ti indogi yɔsi.”

¹⁰ Ə loki mbɔ je awi lo ndogi yibi lambi ti ningɔ, nje taa dɛne re tɛɛ. Njɛ ki isi dɔ njade ti, uri sie kɔy taa-naa ti, adi uti ta kɔy dɔde ti.

¹¹ Go ti gogi bɔy taa njɛ ki nungi ka kin ii nɔɔ rɔi yɔde, əli əi nɔ: “Babe, Babe, itɛɛ ta kɔy adi-je!”

¹² Nɔ nje taa dɛne ilɔ-de ti ə nɔ: “Tɔki rɔjeti, adi m-əl sɔsi, m-gɔr sɔsi al.”»

¹³ Lo kin ti, Jɔju ilɔ dɔ ti ə nɔ: «E be ə, maji kadɔ isi dɔ njasi ti, tadɔ igɔri dɔ ndɔe ə se dɔ kade al.

*Kuji ta dɔ njɛ kilɔ je ti ki mitɔ
(Lk 19.12-27)*

14 «Ta ki dɔ Kɔbɛ ti lə Luwə to tə ta lə dingəm ki isi aw mba ə ɓa njé kilə je ləne adi-de ne kingə ləne kin be.

15 Adi dəw kare saki la mi, adi ki nungi saki la joo, ningə adi ki nungi ɓəy saki la kare tɔ. Adi dəw ki ra ki go tɔge ti, ɓa ɔti aw mba.

16 Be ə, nje kilə ki ingə saki la mi, aw ra-n gati, ingə saki la mi dɔ ti.

17 Be tɔ ə, e ki ingə joo, ra, ingə joo dɔ ti.

18 Nə e ki ingə saki la kare, aw ur ɓe, dibɪ la ti ki ɓae ade ka kin.

19 «NGata ningə, dɔkagilo ngay go ti, ɓa njé kilə je ka kin i nɔɔ re. Loki re ɓa, dɔji-de kadi ɔji kandi kilə je ləde ki rai nɔne ti kadi n-oo.

20 Lo kin ti, e ki ingə saki la mi ka kin, re nɔ ɓane ti ki saki la ki rangi mi dɔ ti, ningə əl-e ə nə: “Bam, saki la ki mi ki adi-m ka, yə m-ra be m-ingə mi dɔ ti kin.”

21 Ə Bae əl-e ə nə: “Maji ngay, i nje kilə ki maji ki a dana. Təki a-n dana me ne ti ki ndəy be ka kin ə, m-a m-ində-i dɔ ne je ti ki ngay tɔ. Ire, ira səm rənəl.”

22 E ki ingə saki la joo ka kin, re nɔ ɓane ti ki saki la ki rangi joo dɔ ti ningə əl-e ə nə: “Bam, saki la ki joo ki adi-m ka, yə m-ra be m-ingə joo dɔ ti kin.”

23 Ə Bae əl-e ə nə: “Maji ngay, i nje kilə ki maji ki a dana. Ningə təki a-n dana me ne ti ki ndəy be ka kin ə, m-a m-ində-i dɔ ne je ti ki ngay tɔ. Ire, ira səm rənəl.”

24 Ta təl tae ti, e ki ingə saki la kare ka kin, re nɔ ɓane ti əl-e ə nə: “Bam, m-gər kadi i dəw ki ngə ngay: lo ki idibi ne ti al ka itəti nim, lo ki inaji ne ti al ka ɔy nim.

25 Ne kin ə m-ɓəl, adi m-aw m-ɓəyɔ la ki adi-m ka kin nangi. Ningə ki ɓasine kin, ne ləi ə to kin.”

26 Lo kin ti, ɓae əl-e ə nə: “I nje kilə ki majal, i nje dabi! I igər maji kadi lo ki m-dibi ne ti al ka m-təti nim, lo ki m-naji ne ti al ka m-oy nim.

27 NGa ə re be kin ɓa, re a ində la ləm rə njé ngəm la je ti, ə təkɪ m-təl kin ɓa, re m-a m-taa ki mane dɔ ti.

28 Itaai saki la ki kare ki jie ti kin adi e ki aw ki saki la dɔgi kin.

29 Tado dəw ki aw ki ne jine ti, a adi-e dɔ ti kadi to-e mbar mbar, nə dəw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki aw-n kin ka a taai jie ti wa ɓəy.

30 Ningə e ki e nje kilə ki ndae goto, ilai-e taga lo ki ndul ti ki kadi a no ti je, a ngə ngangine ti je.”»

Ta ki gangi ki dɔbɔy ti

31 Jəju əl ɓəy ə nə: «Loki mi *NGon dəw m-a m-re me tɔgi ti ki əti ɓəl, ki malayka je pəti gom ti kin ɓa, m-a m-isi dɔ kimbər ngar ti ləm me tɔba ti.

32 Ningə gin ɓe je ki dangi dangi a kawɪ-naa ki nɔm ti. M-a m-ər kəm dije naa ti təkɪ nje ne kul je a ər-n kəm bati je ki biyɔ je naa ti kin be.

33 M-ində bati je dɔ ji kɔm ti, ə m-a m-ində biyɔ je dɔ ji gəlm ti tɔ.

34 Lo kin ti, ngar a əl njé ki dɔ ji kone ti ə nə: “Iraɪ, səi ki Bai ində jine dəsi ti kin, ə itaai kɔbe ki Luwə ində dɔe naa ti mbata ti ləsi lo kilə ngirə dɔrɔ ki dɔnangi ti nu kin.

35 MBata ɓo ra-m ə adi-mi ne m-uso; kində ra-m ə adi-mi man m-ay; mi mba ə uwəi-mi ki rəsi ti;

36 m-a ki rəm kare ə adi-mi kibi m-ilə rəm ti; rəm to-m ə irai səm; m-to dangay ti ə irai oi-mi.”

37 NGa ə njé ra go ndu Luwə ti a iləi-e ti əi nə: “Babe, kadi ban ti ə j-o-i bo ra-i ə j-adi ne uso ə? Kində ra-i ə j-adi man ay ə?”

38 I mba ə j-uwəi ki rəje ti ə? A ki rəi kare ə j-adi kibi ilə rəi ti ə?”

39 Rəi to-i ə ji ra səi ə? Ito dangay ti ə ji re j-o-i ə?”

40 Ə ngar əl njé ra go ti je ə nə: “Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəkagilo je pəti ki irai ne je kin ki ki du ngay dan ngakom je ti ki oi-de kam ba, e mi ə irai səm.”

41 «Ningə go ti, ngar a əl njé ki ai də ji gəlne ti ə nə: “Ůti say kə rəm ti, səi dije ki ndəl e dəsi ti! Awi me por ti ki gine a gangi al, ki Luwə ində dəe dana mbata ti lə su əi ki malayka je ləne kin.

42 MBata bo ra-m, ə adi-mi ne m-uso al; kində ra-m, ə adi-mi man m-ay al;

43 mi mba ə uwəi-mi ki rəsi ti al; m-a ki rəm kare ə adi-mi kibi m-ilə rəm ti al; rəm to-m ə irai səm al; m-to dangay ti ə irəi oi-mi al.”

44 Ba əi je ka a iləi-e ti əi nə: “NGa Babe, kadi ban ti ə j-o-i bo ra-i ə j-adi ne uso al, ə se kində ra-i ə j-adi man ay al ə? I mba, ə se a ki rəi kare, ə se rəi to-i, ə se ito dangay ti ə ji mbatı ra səi ə?”

45 Ə ngar a ilə-de ti ə nə: “Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəkagilo je pəti ki irai ne je kin ki ki du ngay dan ngakom je ti ki oi-de kam, al ba, mi ka irai səm al jagi to.”

46 Lo kin ti, njé ra go ti al, a awi lo kə ti ki gine a gangi al, ə njé ra go ndu Luwə ti je a awi lo kaji ti ki bitı ki nə ti*».

26

Kində də ta naa ti mba təl Jəju
(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jq 11.45-53)

¹ Loki Jəju təl ta ne ndo je ləne ʙa, əl njé ndo je ləne ə nə:

² «Iḡəri kadi ndo joo par ə, ndo ra nay Paki a asi, kadi dije a iləi-mi *NGon dəw ji dije ti kadi a ʙəi-mi kagi-dəsi ti.»

³ Lo kin ti noo, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatəgi je lə *Jipi je, kawī-naa nati lo ti lə Kayipi ki e ki boy lə njé kijə ne məsi kadi-kare je.

⁴ Ningə indəi ndude naa ti kadi n-uwəi Jəju gidi ngəy n-təli-e.

⁵ Ba əli-naa əi nə: «Adi j-uwəi-e ndo ra nay ti al, nə tə j-ii j-osi me wongi ti lə dije.»

Dəne madi ur yibi ki əti maji də Jəju ti
(Mk 14.3-9; Jq 12.1-8)

⁶ Jəju e me ʙe ti ki Bətani, me kəy ti lə Simo ki kəte e nje banji,

⁷ ningə dəne madi re ro Jəju ti ki ku mbal ki ʙari-e albatir ki yibi ki əti maji rosi. E yibi ki gate e ngay. Ningə loki Jəju isi uso ne ʙa, ur yibi ka kin də Jəju ti.

⁸ Ə loki njé ndo je ooi ne kin be ʙa, nəl-de al, adi əli əi nə: «Kəm tuji yibi kin kə be e ri ə?

⁹ Asi kadi dəw iyə taa-n la ki ngay ə un ra-n ki njé ndoo je!»

¹⁰ Jəju oo ta ki isi əli be ʙa, əl-de ə nə: «MBa ri ə isi njibəi dəne kin ə? Ne ki ra dəm ti kin e kilə ki maji.»

¹¹ Njé ndoo je kam, isi səsi ne ki ndo je pəti, nə mi m-a m-isi səsi ki no ti al.

¹² Yibi ki əti maji ki ur dəm ti kin, ur ra-n go darəm ki a aw ʙada.

13 Níngə adi m-əl səsi ta ki rəjeti: lo je pəti dənangi ti ne, ki dije a iləi mbə Poy Ta ki Maji kin titi, a əri poy ne ki dəne ra kin kadi mede ole-n dəe ti.

Judası un də Jəju

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

14 Dəw kare ki mbə njé ndo je ti lə Jəju ki dəgi gide joo, ki təe nə Judası İsikariyoti aw ingə njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je,

15 əl-de ə nə: «Kin ə m-ilə Jəju jisi ti ə a adi-mi ri ə?» Ba əi je tidəi la silə kuti mitə adi-e✧.

16 İlə ngire loe ti kin noo, Judası isi sangi dəkagilo ki to kadi ilə-n Jəju jide ti.

Jəju uso ne Paki ki njé ndo je ləne

(Mk 14.12-16; Lk 22.7-13)

17 NDə ki dəsəy lə ra nay kuso mapa ki əm əde al, njé ndo je lə Jəju rəi dəji-e əi nə: «Lo ki ra be ə indigi kadi j-aw ji ra ne kuso Paki titi j-adi ə?»

18 Ə Jəju əl-de ə nə: «Awi me be bo ti kam, be lə dəw ki be, ə əli-e əi nə: “Nje ndo dije ə nə: «Dəkagilo ləm e bəsi, nıngə e be ləi ə m-a m-ra paki ti ki njé ndo je ləm.»»

19 *NJé ndo je awi rai təki Jəju əl-n-de, adi rai ne kuso Paki.

Jəju əl təki nje ndo kare a un dəne

20 Loki kadi ur, Jəju isi ta ne kuso ti ki njé ndo je ləne ki dəgi gide e joo.

21 Loki isi usoi ne, Jəju əl-de ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əl səsi, dəw kare dansi ti ne a ilə-m ji dije ti.»

22 Lo kin ti, me njé ndo je təsi-de, adi dəji ta Jəju kare kare əi nə: «E mi be, Bəbe?»

✧ 26:15 Jakari 11.12

23 Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Dəw ki ilə jine səm naa ti me ka ti kin ə, dəwe a ilə-m ji dije ti.

24 Mi *NGon dəw m-a m-oy təkı ndangi me makitibi ti lə Luwə, nə kəm-to-ndoo e lə dəw ki a ilə-m mi NGon dəw ji dije ti. Dəwe kin, koje al wa ka e soti ngay☆.»

25 Judasi ki a ilə Jəju ji dije ti ka kin, dəji Jəju ə nə: «E mi be, NJe ndo dije?» Ə Jəju ile ti ə nə: «Təe tai ti.»

Nə kuso lə Babe

(Mk 14.22-25; Lk 22.14-20; 1Kor 11.23-25)

26 Loki isi ta nə kuso ti, Jəju un mapa, ra oyo Luwə də ti, uwə tətı naa ti, təl-n adi njé ndo je, ningə əl-de ə nə: «ftaai usoi, e kin e darəm.»

27 Go mapa ti, Jəju un kəpi kasi kandi nju, ra oyo Luwə də ti, ningə təl-n adi njé ndo je ə nə: «ftaai, ayi-naa pəti.

28 E kin e məsim, məsi kun mındı ki sigi ki a ay mbata kosi dije, mba kiyə go majal je ləde kə.

29 Ningə adi m-əl səsi, m-a m-ay kasi kandi nju ki rangi al, bitı kadi m-a m-ay səsi ki sigi me beko ti lə Bai.»

Jəju əl təkı Piyər a najı ta gər-ne

(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Ja 13.36-38)

30 Loki osi pa kilə təji də Luwə ti gine gangı☆, teei awi də mbal kagi bini je ti.

31 Ningə Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Kondə ne wa kin, a imbati-mi pəti, tadə ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “M-a m-təl ba bati je, ningə kosi bati je a sanəi-naa ki lo lo☆.”

32 Nə loki m-a m-i lo koy ti, m-a m-aw kəte nəsi ti, tə ngəm səsi Galile ti.»

³³ Lo kin ti, Piyər un ta əl Jəju ə nə: «Re dije pəti ə iyəi-ni kə ka, mi m-a m-iyəi kə al jagi.»

³⁴ Ə Jəju təl əl-e ə nə: «Təki rəjeti, adi m-əli, me kondə ti ne wa kin, kəte bəy taa kadi kunə kinjə nq, a naji ta nja mitə ə nə igər-m al.»

³⁵ Nə Piyər əl-e ə nə: «Re e-n koy ka m-a m-oy səi, bi m-a naji ta gəri, al ratata.» Nینگə ndəgi njé ndo je pəti əli ko ta wa ki Piyər əl ka kin tə.

Jəju əl ta ki Luwə Jətisəmane ti
(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)

³⁶ Go ti, Jəju əi ki njé ndo je ləne ətə rəi lo ti madi ki bəri-e nə Jətisəmane. Jəju əl-de ə nə: «İsi lo kin ti ne be ingəmi-mi, dəkagilo ti ki m-a m-aw nu kadi m-əl ta ki Luwə.»

³⁷ Jəju adi Piyər əi ki ngan lə Jəbədə ki joo awi sie. Lo kin ti, me-kq ki bəl ki me ndil ti ilə ngirə ra Jəju,

³⁸ adi əl-de ə nə: «Me-kq rosi mem rosi ki asi koy. İsi lo kin ne be, isi səm kəm bi itoi bi al.»

³⁹ Jəju ətə ki kəte ndəy nینگə, osi ki ta kəmne nangi, əl ta Luwə ə nə: «Bai, re to ban ə, ətə kq kin adi də ngərəngi rəm ti! Nə ke ə kadi e ki go ndigi ti ləm al, nə ki go ndigi ti ləi yo taa.»

⁴⁰ Jəju təl re rə njé ndo je ti nینگə ingə-de, isi toi bi, adi əl Piyər ə nə: «Kin ka asi kadi isi səm kəm də kadi ki kare be al bitə a?»

⁴¹ İsi kəm ba, əli ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al. NDil ndigi ra ne ki maji, nə darə e ki tq.»

⁴² Təl ər ndəne səde ki kq joo, ba əl ta ki Luwə ə nə: «Bai, kin ə re kq kin, səbi kadi m-ینگə bi lo kəse ngərəngi rəm ti goto ba, kadi ira ndigi ləi.»

⁴³ Loki təl re rə njé ndo je ti nینگə, ingə-de isi toi bi bəy, kənde ətə diriri.

44 Jəju iyə-de ə təl ər ndəne bəy, əl ta ki Luwə ki kə mətə, un go mindine ki kəte ka kin bəy.

45 Go ti, təl re rəde ti əl-de ə nə: «Htoi ta bi ti ne, isi ər i kəə bəy a? Də kadı kılə-m mi *NGon dəw ji njé ra majal je ti asi ngata.

46 II taai adi j-awi, nje kılə-m ji dije ti ə re am!»

Kuwə Jəju

(Mk 14.43-52; Lk 22.47-53; Jə 18.3-12)

47 Loki ta nay ki ta Jəju ti ba bəy ningə, Judasi, ki e ki kare dan njé ndo je ti ki dəgi gide e joo isi re. Re ki kosi dije ngay gone ti. Dije ki njé kuwə kiyə kasigar je, njé kuwə gəl jide ti je. Kosi je kin, e njé kun də njé kijə ne məsi kadı-kare je, ki ngatəgi je lə *Jipi je ə iləi-de.

48 Judasi ki nje kun də Jəju, əl-de ne ki n-a n-ra kadı tə gəri Jəju ə nə: «Dəw ki m-a m-uwe rəm ti rututu kin 6a, e darə ə wa ən ə, uwəi-e.»

49 E be ə, re tē taa par ə, səbi Jəju əl-e ə nə: «M-uwə ji, Nje ndo dije!» Ningə, uwe rututu ki rəne ti.

50 Ə Jəju əl-e ə nə: «Madım, ira ne ki ire kadı ira.» Ba loe ti noo, dije indəi jide də Jəju ti uwəi-e.

51 Ningə yə, ki kare dan njé ki əi naa ti ki Jəju, ində jine də kiyə kasigar ləne, ər tigə-n paja lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadı-kare je, 6a tigə mbie lati gangi.

52 Nə Jəju əl-e ə nə: «Hlə kiyə kasigar ləi toe ti gogi, mbata dije ki njé rə ki kiyə kasigar a tuji-de ki kiyə kasigar tə.

53 Se o kadı m-asi kadı m-dəji təgi Bai, ə ə ilə ki kosi malayka je dibi kuti bay bay kadı rəi rə ləm al wa?

54 Nə kin ə re e be ə, lo kadı makitibi lə Luwə ki əl ə nə ne je a rai ne be kin təl ta ne goto.»

⁵⁵ Go ti, Jøju əl kosi je ə nə: «To tə ne ki mi nje bogi, ə ɪraɪ ki kiyə kasigar je, ki gəl je taa kadi uwəi-mi be? NDɔ je pəti, mi səsi naa ti gin kəy ti lə Luwə, m-ndo dije ne, ka uwəi-mi al.

⁵⁶ Nə ne je kin pəti rai ne be ɓone mba kadi ta lə njé kəl ta ki ta Luwə ti ki ndangi, tɔli tade.» Lo kin ti, njé ndo je lie pəti ayi-naa ə iyəi-e.

Jøju a nɔ njé gangi ta je ti lə Jipi je
(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55, 63-71; Jq 18.12-18)

⁵⁷ NJé kuwə Jøju je, awi sie nɔ ki bo ti lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki tɔe nə Kayipi. E lo ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatɔgi je lə *Jipi je kawinaa ti.

⁵⁸ Piyər ə yə adi ndəe ngal, ɓa njiyə-n go Jøju ti, ndəy, ndəy, biti re ur-n gode ti, nati lo ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ka kin. Re isi naa ti ki paja je kadi n-oo se ne kin a təl tane ban wa.

⁵⁹ NJé kun dɔ njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé gangi ta je lə Jipi je ba pəti, sangi rəbi kadi n-ingəi dije ki njé təti ta ki ngom dɔ Jøju ti, kadi n-gangii ta koy dɔe ti,

⁶⁰ nə ingəi-de al. Dije ngay ki njé təti ta rəi əli ta ki ngom dɔe ti kin ka, asi-naa ti al. Ta təl tae ti, dije joo rəi əli əi nə:

⁶¹ «Dingəm kin əl ə nə: “M-asi kadi m-tuji kəy lə Luwə kɔ, ə m-təl m-ində gogi me ndɔ ti ki mitə.”»

⁶² Ə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je j taa əl Jøju ə nə: «Ta madi ki kadi əl dɔ ta ti ki dije a əli dɔi ti kam goto a?»

⁶³ Nə Jøju a tane mbə. Ə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je əl Jøju ə nə: «Ki tɔ Luwə ki nje kisi kəm ba, m-dəji kadi əl-je se j, ə j Kirisi ki Luwə mbəte, ki e NGon lə Luwə wa?»

64 Ə Jəju əl-e ə nə: «Təe tai ti! NGa ningə m-əl səsi taga wangı m-adi oi təkı kaw ki kəte noo, a oi-mi *NGon dəw m-isi dɔ ji kɔ Luwə ti ki nje tɔgi, m-a m-ı dɔra ti m-re me kil ndi ti*.»

65 Lo kin ti, ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je tıl kibi je ki rone ti, ba əl ə nə: «Əl ta ki mal dɔ Luwə ti. E kin, ji sangı kadi dəw madi ki rangı taa əl ta dæ ti bəy a? Səi je wa oi ndue ki əl-n ta ki mal dɔ Luwə ti adi oi ki mbisi ne.

66 Ta ləsi ki dæ ti e ri ə?» Ba dije iləi-e ti əi nə: «E dəw ki sɔbi koy.»

67 Ningə tibi man tade kəme ti je, ɔiri jide ɔsi-e-n je. Taa njé ki nə je tindəi mbæ je tɔ,

68 ba əli-e əi nə: «Je ba, ji dəji, ı Kirisi ki Luwə mbəte, kadi ira nje ndo ndil, ə ıba tɔ dəw ki indəi adi j-o.»

Piyər naji ta gər Jəju

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jə 18.15-18, 25-27)

69 Loki Piyər isi nangı ta mbalo ti, tagane ningə, dəne kare ki dan dəne je ti ki njé ra kilə me kəy ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je re rɔ Piyər ti əl-e ə nə: «ı ka, ı ki Jəju, dıngəm ki Galile ti kin tɔ.»

70 Nə Piyər naji ta kəm dije pəti ə nə: «Jagi, m-gər me ta ləi ki ige kəl kin al.»

71 Go ti, Piyər ɔti isi aw ki ta ndogı ti be, ningə dəne ki rangı kare, ki nje ra kilə me kəy ti lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je oo-e, ba əl njé ki ai loe ti noo ə nə: «Dəw kam e ki Jəju ki Najarəti ti tɔ.»

72 Ə nja kare bəy Piyər naji ə nə: «Jagi, təkı rɔjeti, m-gər dıngəm kin al!»

☆ 26:64 Pa je 110.1; Daniyəl 7.13

⁷³ Ba njaba go ti ə, dije ki ai səde noo, ɔti ki rɔ Piyər ti əli əi nə: «Təki rɔjeti, j̄ ka, j̄ ki kare dan dije ti lie tɔ, taa ndui ki isi əl-n ta wa kin ka tɔji kadi j̄ dəw lie.»

⁷⁴ Ə lo kin ti, Piyər ibi rɔne ki ta ki ngə ngay ə nə: «M-ibi rɔm kadi Luwə ra səm ne ki ngə, re m-əl ta ki ngom. M-gər dɪngəm kin al.» Ba ta naa ti noo, kunə kinjə nɔ.

⁷⁵ NGa ningə me Piyər ole dɔ ta ti ki Jəju əl-e ə nə: «Kəte taa kadi kunə kinjə nɔ, a naji ta nja mitə ə nə igər-m al,» ka kin, adi Piyər ində lo tɛɛ taga, nɔ ki man kəmne.

27

Awi ki Jəju nɔ Pilati ti ki e nje kɔbe (Mk 15.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Jq 18.28-38)

¹ Loki lo ti, njé kun dɔ njé kijə ne məsi kadi-kare je pəti, ki ngatɔgi je lə *Jipi je, ingəi-naa, uni ndude kadi n-tɔli Jəju.

² Be ə, dɔɔi Jəju, awi sie iləi-e ji *Pilati ti, dəw ki Rom ti ki e nje kɔbe dɔnangi Jude ti.

Koy Judasi (Knjk 1.8-9)

³ Loki Judasi ki nje kun dɔ Jəju kadi-de oo kadi gangi ta koy dɔ Jəju ti ɔa, me uwe ki ta adi təl ki la ki silə kuti mitə aw-n adi njé kun dɔ njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatɔgi je lə *Jipi je, ka kin,

⁴ ningə əl-de ə nə: «M-ra majal, m-un dɔ dəw ki ra ne madi al.» Ə əi je əli-e əi nə: «Ta kare ki usi-je ti noo goto. E kin e ta ləi j̄.»

⁵ Lo kin ti noo, Judasi ɔti ilə la ki adi-e ka kin me kəy ti lə Luwə, ə aw ilə kilə.

⁶ Njé kun dɔ njé kijə nɛ məsi kadi-kare je ɔyi la ka kin ningə əli əi nə: «E go rəbe ti al kadi ji bʉki la kin dɔ made ti ki me kəy ti lə Luwə, tadɔ e la məsi.»

⁷ Be ə, go ndude ti ki osi go-naa ti, uni la ka kin ndogi lo ndər lə nje kibə ngoo, rai tə lo dibɪ mba je.

⁸ E mbata kin ə, bitɪ bɔne ka isi bari lo ka kin «lo məsi».

⁹ Lo kin ti, ta ki nje kəl ta ki ta Luwə ti Jərəmi əl ə nə: «Taai silə kuti mitə ba par tə la ki ngan *Isirayəl je ɔji dɛe ti.

¹⁰ Adi la kin ndogi lo lə nje kibə ngoo, təkɪ Bəbɛ əl-m✧.»

Jəju a nɔ ngar Pilati ti

(Mk 15.2-5, 11-14; Lk 23.1-5; Jq 18.28-38)

¹¹ Jəju a nɔ nje kɔbɛ, *Pilati ti, ə nje kɔbɛ dɛje ə nə: «J ngar lə *Jipɪ je a?» Ə Jəju əl-e ə nə: «E ta ki tɛɛ tai ti.»

¹² Me ta je ti lə njé kun dɔ njé kijə nɛ məsi kadi-kare je ki ngatɔgi je ki isi tətɪ dɔ Jəju ti kin, Jəju tɛɛ tane ilə-de ti al.

¹³ Ə nɔɔ be, Pilati əl Jəju ə nə: «O ta je pətɪ ki dije a indəi dɔi ti kam al a?»

¹⁴ Ka Jəju tɛɛ tane ile ti al, adi ndɔje ngay.

Dije gangi ta koy dɔ Jəju ti

(Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jq 18.39-40)

¹⁵ Dɔ bəl je pətɪ, lo ra nay Paki ti, nje kɔbɛ a ɔr dangay kare ile taa, adi e dəw ki kosi je dɔji-e kadi ɔr-e dangay ti.

¹⁶ Ningə dəkagiloe ti kin, dangay madi kare ki dije əli ta lie ngay ki tɔe nə Barabasi e nɔɔ.

✧ 27:10 Jakari 11.12-13; Jərəmi 18.2-3; 19.1-2

17 *Pilatı dąji kosi je ki kawı-naa nıo ə nə: «Nı ə igei kadi m-ıye taa m-adi səsi ə? Jəju Barabasi ə se Jəju ki e *Dəw ki Luwə mbəte ə?»

18 Pilatı dąji ta kin be mbata gər majı kadi e ni ə ra-de dı Jəju ti ə iləi-e jine ti.

19 Lokı Pilatı isi lo gangı ta ti, nee adi əli-e ə nə: «İndə rıi me ta ti lə dəw ki dana kam al, tadı kondı ne m-ıngə kıo ngay me ni ti mbata lie.»

20 NJé kun dı njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki ngatıgi je lə *Jipi je suləi kosi je adi dąji Pilatı kadi ır Barabasi adi-de ə təl Jəju kə.

21 Nje kıbe təl un ta dąji-de ə nə: «Nı dan dije ti ki joo kin ə igei kadi m-ır-e dangay ti m-adi səsi ə?» Ba iləi-e ti əi nə: «Barabasi!»

22 Ə Pilatı, dąji-de ə nə: «NGa ri ə kadi m-ra ki Jəju ki bari-e Dəw ki Luwə mbəte ə?» Ba pətı əli əi nə: «E ba, sibi be kagi-dəsi ti!»

23 Ə Pilatı təl dąji-de ə nə: «E ri ki majal ə ra ə?» Nə uni ndude ki taa ngay bəy əli əi nə: «Sıbi be kagi-dəsi ti!»

24 Lokı Pilatı oo kadi ne madi ki kadi n-a n-ra goto, taa dije isi rai adi ngı ki dı made ti bəy, un man togi-n jine ta kəm kosi je ti, ıngə əl-de ə nə: «Ta məsi dəw ki dana kam e dım ti al. E ta ləsi.»

25 Nıngə dije pətı iləi-e ti əi nə: «Kadi ta məse e dıje ti ki dı nga ləje je ti!»

26 Be ə, Pilatı ır Barabasi adi-de, nga ıngə Jəju taa adi ındəi-e ki ndəy kabilay, ba ile ji asıgar je ti kadi bəi-e kagi-dəsi ti.

Asıgar je ıbaı Jəju kogii
(Mk 15.16-20; Lk 23.11; Jq 19.2-3)

27 Asigar je læ *Pilatı awi ki Jəju me lo ti ki boy ki Pilatı isi ti wa kin, lo ti ki bari-e pirətuwar, ningə kawı ndəgi asigar je pəti ki dəe ti.

28 MBa kadi tə ibəi-e kogii, ərı kibi lie, ə iləi kibi ngal ki kər rəe ti.

29 Oji jəgi kon iləi dəe ti, ə iləi gakıra ji kəe ti tə, ba əsi məkəsıde nangı nəe ti ə mbəi sie əi nə: «Lapiya ngar læ *Jipi je!»

30 Tıbi man tade dəe ti, taai gakıra jie ti, indəi dəe.

31 Loki ibəi-e kogii asi-de ningə, ərı kibi ngal ki kər ka kin rəe ti kə, ə təli iləi kibi je lie wa rəe ti gogi, ba awi sie kadi bəi-e kagi-dəsi ti.

Bai Jəju kagi-dəsi ti

(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jə 19.17-27)

32 Loki asigar je isi tēēi me bə bo ti ki taga ningə, ingəi dıngəm kare ki Sirən ti, ki təe nə Simo. Uwəi-e, indəi təgi dəe ti adi otı kagi-dəsi læ Jəju.

33 Awi tēēi lo madi ti kare to noo, bari-e nə Golgota, ki kər me nə: «Lo ki to tə ka də dəw be.»

34 Adi-e kasi kandi nju ki bui naa ti ki ne ki ati kadi Jəju ay, ə loki ədi tane ti ba, mbati kay.

35 Asigar je ka kin bəi Jəju kagi-dəsi ti, ningə tigəi kir (mbare) də kibi je ti lie, ləbi-naa✧.

36 Go ti, təli isi noo, isi ngəmi tae.

37 NDangi me bati, ne ki ra ə n-bəi-e-n kagi-dəsi ti, indəi dəe ti taa əi nə: «Dəw kam e Jəju, ngar læ *Jipi je.»

38 Loe ti noo, bəi njé bogi je joo kagi-dəsi ti. Ki kare də ji kəe ti ə ki nungı də ji gəle ti tə✧.

39 Dije ki nje də rəbə, tigəi dəde, ningə taji-e,

✧ 27:35 Pa je 22.19 ✧ 27:38 Ejay 53.12

40 əi nə: «İ ki nje tuji kəy lə Luwə, ə təl ra e ki rangi me ndo ti ki mitə ka kin, re j̄ NGon lə Luwə ə, aji r̄oi j̄ wa, ə j̄ taa d̄o kagi-dəsi ti ur nangi adi j-o!»

41 Be t̄o ə, njé kun d̄o njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngat̄ogi je lə Jipi je ibəi Jəju kogii əi nə:

42 «Aji dije ki rangi, nə e wa asi kaji r̄one al! NGar lə *Isirayəl je ka kam, kaje ə wa ki j-a ne kin, kadi j̄ taa d̄o kagi-dəsi ti ur nangi adi j-o, ningə j-a j-o ta lie t̄ə ta ki r̄ojet̄i!

43 Uwə kul Luwə ən ə, re Luwə ndige ə, kadi taa-e ile taa adi j-o. MBata əl ə nə: “Mi NGon lə Luwə”.»

44 Taa baw kaya je ki b̄əi-de kagi-dəsi ti naa ti sie ka kin ka taji-e kae ti wa kin t̄o.

Koy Jəju

(Mk 15.33-39; Lk 23.44-49; Jə 19.28-30)

45 İlə ngire kadi ti ki a jam d̄o b̄e ti, lo ndul d̄onangi ti ba p̄əti, bit̄i kadi ki mitə ki lo s̄əlo.

46 D̄o kadi ti ki mitə, Jəju n̄o ki ndune ki bo ə nə: «Eli, Eli, lama sabatani?» K̄ər me nə: «Luwə ləm, Luwə ləm, mbari ə iyə-m k̄ə ə*?»

47 Dije madi dan njé ti ki ai n̄oq, ooi ndue, ningə əli əi nə: «Oi dəw ka yə a b̄ar Eli!»

48 Ningə kalangi ba, dəw kare dande ti, ay nḡodi, un ne ki to hom hom, ilə me man kandi ndu ti ki masi, ningə ilə ta gakira ti adi Jəju kadi ay.

49 Nə ndəge je əli əi nə: «İngəm adi j-o se Eli a re aje wa?»

50 Lo kin ti n̄oq be, Jəju təl n̄o ki ndune ki bo b̄əy, ningə k̄əə t̄eə.

☆ 27:46 Pa je 22.2

51 Ba go ti, kibi gangi lo ki a me kay ti la Luwa, til dana joo, i taa nu biti re nangi. Donangi yaki, taa mbal je ka tai dana to.

52 Ta do badi je teji, adi dije ngay ki adi mede Luwa ii taa lo koy ti.

53 Go ti gogi, loki Jaju tee lo koy ti ba, dije ka kin awi me be ti ki Jorijalam ki e be bo ki ay njay. Dije ngay ooi-de ki kamde.

54 Loki ki bo ki do buti asigar je ti ki bu ai ki asigar je ki nje ngam Jaju ki ai sie ooi donangi ki yaki, ki ne ki ra ne kin ba, bal tal-de adi ali ai na: «Taki rojeti, daw kin e NGon la Luwa.»

Dibi Jaju

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-55; Jq 19.38-42)

55 Dane je ngay ai noo, ai say, indai kamde a ooi ne je ki isi rai ne. Ei dane je ki uni go Jaju Galile ti nu, mba kadi rai sie.

56 Dande ti, Mari ki Magidala e noo nim, Mari ki ko Jaki ai Jisapi nim e noo, taa ko ngan la Jabade ka e noo nim to.

57 Loki kadi aw ta ur, dingam ki nje ne kinga kare ki Arimate ti, ki toe na Jisapi i noo re. E ka e daw ki tal rone nje ndo ti la Jaju to.

58 Jisapi aw ro *Pilati ti daje nin Jaju, a Pilati adi ndune kadi adi-e.

59 Jisapi un nin Jaju, dole ki ta kibi ki sigi,

60 ba ile me be nin ti ki adi uri me mbal ti basine bay mbata lane wa, ninga nduguru mbal ki bo ila ta ti, a oti aw.

61 Loe ti kin, Mari ki Magidala ai ki Mari ki nungi ai noo, isi nangi sabi no badi.

Asigar je ngami ta badi Jaju

62 Lo ti go ti, ki e ndo ki re go ndo kindo do ne je dana mba ndo taa kəə ti ba, njé kun do njé kijə ne məsi kadi-kare je awi naa ti be la *Pilatı,

63 əli-e əi nə: «Dəw ki bo ləje, meje ole do ti təkı ndo ki nje ngom dəwe kın əl, dəkagilo ti ki a-n ki dəne taa bəy əl ə nə: “NDo ki kə mitə la ndo koym ba, m-a m-ı taa lo koy ti.”

64 Ə adi ndui adi dije ngəmi do badi bitı ndo ki kə mitə, nə tə njé ndo je lie rəi bogi nine, ə təli əli əi nə: “İ lo koy ti.” Lo kın ti, a rai kadi ta ngom kın a itə ki kəte bəy.»

65 Ə Pilatı əl-de ə nə: «Asıgar je ki kadi ngəmi ta lo ə ai am, ə awi səde adi ngəmi do badi təkı ıgei.»

66 Lo kın ti, awi do badi ti, tiyəi tae, ningə indəi asıgar je kadi ngəmi tae.

28

Jəju ı lo koy ti

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-11; Jq 20.1-2)

1 Go ndo taa kəə ti, adi e ndo dimasi ki gin lo, Mari ki Magidala əi ki Mari ki nungı awi kadi n-ooi do badi.

2 Lo kın ti noo be, dənangi yəki yəki ki əti bəl ngay, tadə malayka kare re nduguru mbal ta badi ti kə, ba təl isi do ti.

3 Rəe unji tə kadi be, taa kibı ki rəe ti nda tə buy be tə.

4 Lokı asıgar je ki njé ngəm do badi ooi-e, bəl təl-de adi təli toi tə nin je be.

5 Nə malayka un ta əl dəne je ə nə: «Səi, ıbəli əl, tadə m-gər kadi isi sangı Jəju ki dije bəi-e kagi-dəsi ti.

⁶ E goto ne, ȷ taa lo koy ti tæki e wa əl-n. Iræi oi lo ki to ti ə to kare kin.

⁷ Ningə kadi awi law əli njé ndo je lie tæki “ȷ taa dan njé koy je ti, ɓa aw kadi a nginə səsi Galile ti. Lo kin ə a oi-e ti.” E kin ə e ta ki kadi m-əl səsi.»

⁸ Dəne je ɔti ta ɓadi ti ki ngədi njade ti, ɓəl ra-de, nə rəde nəl-de ngay. Awi ɔri poy ne ki ra ne kin adi njé ndo je lie ooi.

⁹ NDəy ba go ti, Jəju aw ingə-de, əl-de ə nə: «M-uwə jisi!» Ningə əi je ɔti ki rə Jəju ti, uwəi njæ, ɔsi məkəsidi nangi nɔe ti.

¹⁰ Ə Jəju əl-de ə nə: «tɓəli al; ə awi əli ngakom je kadi awi Galile ti. Lo kin ə a ooi-mi ti.»

Ta je ki tɛɛ ta asigar je ti

¹¹ Loki dəne je njiyəi də rəbi ti isi awi, asigar je madi ki dan njé ngəm də ɓadi ti, awi me ɓe bo ti, əli njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je ne je pəti ki ra ne kin adi ooi.

¹² Be ə, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je kawinaa ki ngatəgi je lə *Jipi je, uni ndude. Ba go kun-ndu ti, adi asigar je la ngay,

¹³ ə əli-de əi nə: «Ta ki kadi əli ə to kin: əli əi nə: “NJé ndo je lie ə ræi ɓogi nine kondə, loki j-isi ji to ɓi.”

¹⁴ Ə re ta kin osi mbi njé kəbe ki bo ti ə, je wa j-a gər lo ta ki kadi j-əl-e kadi j-ɔr-n ta dəsi ti.»

¹⁵ Be ə, asigar je taai la ka kin, ɓa rai ki go ndu ti ki adi-de. E be ə, ta kə nə njé ndo je ɓogi nin Jəju kin, isi njiyə-n dan Jipi je ti bitɪ ɓone.

Jəju ilə njé ndo je ləne

¹⁶ *NJé ndo je ki dəgi gide kare awi Galile, də mbal ti ki Jəju əl-de kadi awi ti.

17 Lokɪ awi ə ooi-e ningə, ɔsi məkəsɪde nangɪ noɛ ti, nə ki madi je badi kadi e Jəju.

18 Ə Jəju ɔti basi ki rəde ti, əl-de ta je kin ə nə: «Luwə adi-m təgi je pəti me dərə ti, ki dɔ dɔnangi ti.

19 Awi ki rə gin dije ti ki dɔnangi ti ne pəti, itəli-de njé ndo je ti ləm, irai-de batəm me tɔ Baw ti, ki NGon ti, ki NDil Luwə ti[☆].

20 Ningə ɪndoi-de kadi ngəmi go ne je pəti ki m-dəji səsi kadi irai. NGa ningə, mi, m-a mi səsi naa ti ki ndo je pəti, bitɪ dɔbəy ndo ti.»

☆ 28:19 Mk 16.15; Knjk 1.8

KĒLƏ-MĪNDĪ KĪ SĪĠ

New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bedjond

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bedjond

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Aug 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
a4f34a03-c89e-55e0-bc3f-22f7829df823